

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Landsbyen Nr. Bjert i 1900-tallet

Af Inger Dahlgren og Jørgen Fønsskov

Kolding Stadsarkiv 2005

Landsbyen Nr. Bjert i 1900-tallet

Af Inger Dahlgren og Jørgen Fønsskov

Landsbyen Nr. Bjert i 1900-tallet

Af Inger Dahlgren og Jørgen Fønsskov

Udgivet af Kolding Stadsarkiv 2005

Redaktion: Birgitte Dedenroth-Schou

Sats og tryk: Jørn Thomsen Offset A/S, Kolding

ISBN 87 88966 28 3

Forsidebilledet: Hovedvej 1 fra Kolding mod Nr. Bjert ca. 1945. Foto: Jydsk Billedforlag.

Indholdsfortegnelse

Om bogens tilblivelse	5	"Jeg er degn i Nørre Bjert"	43
Nr. Bjert i 1912 og under 1. verdenskrig	7	Gårdene	45
Nr. Bjert i 1912	7	Banggård	45
Dagligdagen under 1. verdenskrig	8	Bøgeløkke	47
Udviklingen i Nr. Bjert efter 1920	11	Kastaniely	49
Mellemløbetiden	11	Kobbegård.....	49
2. verdenskrig.....	12	Marielyst	51
Efterkrigstiden	12	Milhotgård	52
Udviklingen siden 1960'erne	12	Nedergård.....	52
Kirke, menighedsråd, præster	15	Shamrock	54
Menighedsråd.....	15	Skyttegård	55
Præster	16	Solbjerg	56
Kirkens organister, kirkesangere og		Solvang.....	57
gravere.....	18	Vilhelsminde	57
Restaurering af kirken,		Møllen og Møllebageriet	60
nyt menighedshus m.v.	19	Nr. Bjert Mølle	60
Kirkegården	20	Møllebageriet	61
Skolerne i Nr. Bjert	22	Mejeriet Kildedyb	65
Rytterskolen	22	Det gamle mejeri.....	65
"Lille skole"	22	Tørmælksproduktionen	66
Nr. Bjert Skole.....	23	Nr. Bjert Brugsforening	67
Nr. Bjert i Eltang-Vilstrup Kommune	24	Rytterskolevej 11	67
Forholdene under 1. verdenskrig.....	24	Nr. Bjertvej 74	68
Trafikale problemer	24	Bygmarken 2	68
Sociale forhold	25	De nyere erhvervsvirksomheder	69
Dagligliv under besættelsen.....	26	Peter Madsens Maskinfabrik	69
Sognerådsarbejdet efter krigen	27	Nr. Bjert Smede- og Maskinfabrik	71
Ny skolestruktur	30	Børstefabrikken "Dan" og	
Kommunesammenlægning med		Kolding Maskinfabrik.....	71
Kolding 1969	30	Ingvard Madsen	73
Sognerådsmedlemmer bosiddende		Lisberg Marketing/Lisberg Management..	74
i Nr. Bjert.	32	Fiberline Composites A/S	75
Modstandsbevægelsen i Nr. Bjert	33	Ole Chokolade	76
Modstandsgrupperne	33	Op og ned ad vejene i landsbyen	
Befrielsen og Nr. Bjert-kanonen	34	Nr. Bjert – huse og mennesker	
De gamles Hjem – Basagerhus	36	fra 1930'erne til ca. 1970	77
Forsamlingshus og foreningsliv	38	Nr. Bjertvej.....	77
Forsamlingshusets oprettelse og første år	38	Sletteskovvej	85
Livet i Nr. Bjert Forsamlingshus		Skolebakken	87
i 1930'erne.....	39	Rytterskolevej	89
Forsamlingshuset efter krigen.....	42	Drejensvej	97
Else Poulsen og idrætten	43	Strædet	97
		Litteratur om Nr. Bjert	100

Om bogens tilblivelse

Inger Dahlgren, datter af Peter Madsen, der havde maskinfabrikken i Nr. Bjert, har i mange år samlet materiale om landsbyens historie, især fra hendes barndom og ungdom i Nr. Bjert. At det skulle blive til en bog om Nr. Bjert talte vi om allerede i 1994, da der blev afholdt et aftenmøde om Nr. Bjerts historie i det nye menighedshus.

Et skridt nærmere en realisering af ideen kom, da tidligere kæmner i Eltang-Vilstrup Kommune efter mange års ansættelse ved Socialforvaltningen i Kolding gik på pension i 1995. Han tilbød at være med til at skrive Nr. Bjerts historie. Også Esther Bramsen fra Strandhuse/Nr. Bjert Borgerforening tilbød sin hjælp, og sammen med Inger Dahlgren arbejdede de i en lille studiekreds med indsamling og jævnlige møder på Kolding Stadsarkiv. I den sidste fase har Jørgen Fønsskov skrevet bogens tekst på grundlag af det indsamlede materiale, mens Inger Dahlgren har stået for billedvalget.

Landsbyen Nr. Bjert er i dag vidt forskellig fra den landsby, som forvalter Esbern Mygind beskrev som sin barndomsby i 1912. Bogen fortæller om de store forandringer, der er sket i de forløbne næsten 100 år.

Forfatterne og Kolding Stadsarkiv vil gerne takke alle, der har bidraget med erindringer, oplysninger og billeder.

Kolding Stadsarkiv i november 2005

Birgitte Dedenroth-Schou
stadsarkivar

Nr. Bjert i 1912 og under 1. verdenskrig

Dette kapitel er skrevet af Esbern Mygind, der var søn af karetmager Johannes Mygind, Rytterskolevej 13. Esbern Mygind (1905-92) var i sit voksenliv forvalter på FDBs Fabrikker i Kolding. Hans beretning er redigeret af Jørgen Fønsskov.

Nr. Bjert i 1912

Højt på en bakketop ser man byens vartegn – vindmøllen. I klart vejr kan man fra møllehatten se ud over landsbyens 12 gårde, kirke, mejeri, håndværker- og landarbejderboliger. For landsbyens trivsel har det stor betydning, at der foruden de nævnte gårde er et opland med yderligere mange udflyttergårde, der har muliggjort at oprette et andelsmejeri.

Af drivkraft er der hovedsageligt kun en hestegang, der består af et apparat til at overføre hestens trækraft til en arbejdsmaskine. Ellers må arbejdet udføres med håndkraft og hestekræfter til at trække landbrugsmaskinerne. Det bevirker, at det er nødvendigt med et tilstrækkeligt folkehold.

Mygind beskriver landmandens arbejde året rundt, bl.a. skriver han: Når kornet er kørt i lade eller i hæs, kommer der et transportabelt tærskeværk med lokomobil som trækraft rundt til gårdene og tærsker kornet og presser halmen.

For landsbyen er håndværkerne af stor betydning: Mureren, tømreren og snedkeren for bygningernes vedligeholdelse og eventuelt nybygninger. De to smede har ansvaret for, at markredskaberne fungerer, og de mange heste skal jævnligt have skoene fornyet – et noget tidskrævende arbejde, da ikke alle heste står roligt ved denne proces, så det er heller ikke et helt ufarligt arbejde. De tre skomagere skal sørge for, at beboerne har træsko, støvler, ridestøvler samt dagligt fodtøj, der ofte skal forsåles eller bagflikkes. Karetmageren må foruden at lave nye arbejdsvoogne stadig forny de gamle med nye eger eller fælge. Han laver nye trillebøre, tøjrekøller, malkeskamler m.m. Han fungerer også som glarmester, når der går ruder itu. Bødkerens arbejde er hovedsageligt at lave smørdritler til mejeriet, store kar til nedsaltning af grisekød og flæsk des-

Søren Peter Sørensens smedie, Nr. Bjertvej 87.

uden at lave vaskebaljer og skæpper til måling af korn. Sadelmagerens største område er at lave sele-tøj, grimer og andet tilbehør til de mange heste og bindersejl til selvbindere. Hans svend, der er møbelpolstrer, sørger for ompolstring af møbler. Træskomageren tilskærer bøgeklodser og udhuler disse til de er fodformede – både som træsko og træskostøvler, for derefter at sømme et læderovertræk på. For at undgå for megen slitage, hæfter han jernklamper under bundene.

Mølleren og hans svend har for det meste travlt hele året rundt; men er dog afhængig af blæsten, der jo er billig drivkraft. Bøndernes korn skal males til grutning for husdyrene, og desuden skal hvede og rug forarbejdes til mel og byggen til gryn. Bageren, der sørger for det daglige brød, wienerbrød og forskelligt andet bagværk, sælger ikke kun dette fra bageriet, men har en ugentlig kørsel med en dertil indrettet varevogn til de i omegnen liggende huse og gårde. De øvrige livsfornødenheder står brugsforeningen for, da der her snart kan købes alt fra knappenåle til cement, tjære, reb, redskaber og alt til husholdningen. På mejeriet kan der købes smør, mælk, ost og fløde fra en lille tilbygning, der er indrettet som butik.

Sognefogeden er medhjælper for politimesteren i Kolding med hensyn til ro og orden. Ligeledes skal farende svende, der beder om overnatning, henvende sig først til sognefogden og registreres ved forevisning af skudsmålsbog.

Brandfogeden har til opgave i tilfælde af ildebrand at lede slukningsarbejdet. Han skal tilkalde de pligtige, der skal møde med mandskab og heste til kørsel med sprøjtevogne, der består af hånddrevne pumper og slangemateriale. Branden er i forvejen varslet med ringning af kirkeklokken – den såkaldte brandklokke.

Om vinteren er der ofte stærkt snefald og fygning, så samfærdselsvejene bliver helt blokerede, og det er da snefogeden, der har ansvaret for, at vejene bliver ryddet for sne. Enhver, der ejer fast ejendom, har pligt til vederlagsfrit på skift at stille mandskab til rådighed. De rydder så sneen efter snefogedens anvisning.

Der er oprettet foreninger med det formål at sikre sig økonomisk. Den vigtigste er nok syge- og begravelseskassen, der er tilsluttet de forenede sygekasser. Der er også oprettet en hesteforsikring og en

forsikring for at sikre julegrisen ved sygdom og død.

Der er oprettet en ægcentral, hvor en ægkusk kører rundt og opkøber overskudsæg, som han så leverer til en ægcentral. Hver producent har et nummer, og æggene får et stempel med pågældendes nummer, så der ved ægkontrollen kan modregnes for sekundaæg. Et eventuelt overskud fordeles en gang årligt i forhold til leverede kilo.

Ved husene er der ofte store haver, hvor man dyrker mange grøntsager, bær og frugter, der er et sundt og næringsrigt tilskud for familierne. I de børnerige familier har man en ged, hvis mælk yder et godt tilskud til husholdningen. Brændsel består for det meste af bøgetræ, kvas og tørv fra fællesmosen, hvor hver ejer af fast ejendom er tildelt en afstukket parcel. Her kan der gratis graves tørv til vinterforbruget. De, der ikke benytter sig af dette, må gerne overlade brugsretten til andre.

Det er ret almindeligt, at mange har en gris gående til opfedning, som så bliver slagtet sidst på året. Når grisen har et godt spækklag, kommer hjemmeslagteren for at slagte grisen og parterer den i passende stykker til nedsaltning i store træbaljer. Blodpølser og andre pølser samt leverpostej udgør en ikke ringe del til senere forbrug.

Hvis et kreatur ved uheld har brækket et ben eller får en anden skade, må hjemmeslagteren sørge for nedslagtning. For at tabet ikke skal blive alt for stort, bliver kødet parteret i passende stykker for derefter at blive læsset på en vogn og dækket med et lagen, dog efter, at en tilkaldt dyrlæge har godkendt kvaliteten. Med en kaneklokke i hånden for at tilkalde beboerne køres der fra hus til hus for at tilbyde billigt kød.

Det var en aftale at byde landposten på frokost, når han gik sin daglige rute. Han gik ”på omgang” en uge ad gangen ved de forskellige gårde. Var der en vinter megen sne og dårligt føre, kunne det forsinke posten i at komme rettidigt frem. Så blev der gerne stillet en kusk og kane til befordring for dermed at lette postgangen.

Dagligdagen under 1. verdenskrig 1914-18

Første verdenskrig udbrød den 1. august 1914 med Tysklands angreb på Frankrig og England. Medde-

Parti fra Rytterskolevej, hvor Esbern Mygind boede. Fra venstre det gamle mejeri, Sprøjtehuset, Brugsforeningen, Kastaniely og bagest Banggård, ca. 1915.

lelsen om denne så skæbnerammende begivenhed var ensbetydende med et omfattende indgreb i det daglige liv på landet.

Det første, der skete, var, at danske sikringsstyrker blev indkaldt til at overvåge den del af Danmark, der lå nær ved den tyske grænse – dvs. i en afstand på 15-20 km. Grænsen var dengang som bekendt lige syd for Kolding.

I Nr. Bjert blev en deling infanterister beordret til tvungen indkvartering. Det var dog ikke alle, der havde mulighed for at yde denne indkvartering, der var et indgreb i privatlivet. Betalingen herfor var minimal. Et feltkøkken sørgede for bispisningen, så det var kun logi, det drejede sig om.

For hver 14 dage var soldaterne tilbage på kasernen i Fredericia til afløsning af andre delinger. De indkaldte soldater var delvis fra Nordjylland og Fyn, så dialekterne blev noget blandet. Der kunne så til tider opstå misforståelser til morskab for landsbyens beboere.

Soldaterne havde deres faste tider til manøvrer, der foregik på markerne eller i skovene. Det var mest om formiddagen for derefter at have resten af dagen

til deres egen rådighed. En gang imellem blev der blæst til natmanøvre med hurtig udrykning til stor uro for byens beboere.

For landsbyens beboere var der også genindkaldelse til sikringsstyrken, så der var flere, der måtte møde til de kaserner, hvor de hørte til. Et afbræk at skulle miste arbejde og indtjeningsmuligheder – ikke mindst for de selvstændige håndværkere og landmænd. Der blev udbetalt en mindre erstatning til de såkaldte ”soldaterenker”.

Det varede ikke længe, førend krigen kunne mærkes med knaphed på en del udenlandske varer. Det var især ris, kaffe, te, sagamel, tørrede frugter og petroleum m.v. For at der ikke skulle ske hamstring, blev der hurtigt udstedt rationeringsmærker til sukker, mel, smør, brød og petroleum i forhold til familiernes størrelser.

En øget efterspørgsel efter landets egne produkter havde en prisstigning til følge. Det blev til dels imødegået ved dikterede maksimalpriser for de fleste varers vedkommende. Til erstatning for en del udenlandske varer kom cikorierødder igen til ære og værdighed for sammen med brændt rug og byg i formalet stand at erstatte kaffen. Blade af tjørn,

æble og gederams måtte i tørret tilstand gøre det ud for en teerstatning.

Med hensyn til erstatning for tobak viste det sig, at tobak kunne dyrkes i Danmark. Efter en længere proces blev der fremstillet et nogenlunde produkt.

I stedet for sagomel blev der fremstillet kartoffelmel. En proces, hvor man rev kartoflerne til en blød masse, der blev udvandret, så stivelsen blev bundfældet for så senere at blive tørret i solen.

Petroleum var mest anvendt som lyskilde, og for at spare på petroleum havde smeden konstrueret en billig karbidlampe. Den var meget effektiv. Da der blev stor mangel på udenlandske foderenheder så som solsikke- og bomuldsfrøkager, steg vore egne kornsorter stærkt i pris på grund af efterspørgslen. For de mange private husdyrbrug, der havde geder, høns og grise, blev det føleligt. Vi drenge, der havde duer og kaniner som hobby, fik lov til at samle aks af byg og hvede fra de afhøstede marker. Det var hvedeaks, der havde størst betydning. Efter rensning af kornet sendte vi en del på møllen for illegalt – med møllersvendens billigelse – at få flormel i stedet for. Resten af det indsamlede korn blev brugt til de mange husdyr.

Vi havde to geder, der dagligt gav ca. 7 liter mælk, der var meget fed. Mælken blev hældt på flade lerbåde for at sætte fløde. Den var så tyk, at vi kunne kærne smør i en lille håndkærne, som bødkeren havde fremstillet. Resten af mælken anvendtes i husholdningen og til opfodning af julegrisen.

De høje priser på kødvarer bevirkede, at der blev interesse for kaninavl, så efterspørgslen af ungdyr var stor. Jeg og nabodrengen havde i forening ikke så få kaniner, men det varede dog ikke længe, inden vi ikke kunne efterkomme Strandhusedrengenes købelyst. Vi øjnede her en chance for stor fortjeneste, så vi cyklede derfor til Eltang og Lilballe og købte alle de unger, vi havde behov for. Efter at have fodret dem i en uges tid, solgte vi dem for det dobbelte af, hvad vi havde givet for dem.

Ved i efteråret at plukke hasselnødder, som vi solgte til torvekongen sammen med dueunger, blev det alt i alt til en ekstra fortjeneste til opsparing i den lokale spare- og lånekasse.

Der blev efterhånden mangel på mange metaller. Priserne steg derfor til det uhorste. Vi drenge fik hos

Esbern Mygind fotograferet i 1988 af Kim Furdal foran sit hjem i Kolding.

Skytteforeningens formand eneret til at grave efter blykugler i en nedlagt skydevold. Ved at sigte jorden fra, samlede vi både dum-dum- og riffelkugler. Hos smeden smeltede vi blykuglerne i en digel over essen og rensede dem for slagger og urenheder. Den smeltede bly blev derefter støbt i barrierer, som vi solgte til en produkthandler i Kolding, hvor vi opnåede en god pris. Vi tjente så meget, at vi hver havde råd til at købe en ny cykel.

Da lønningerne ikke helt kunne følge trit med prisudviklingen, kunne det være mærkbart for de børnerige familier og svært at få pengene til at slå til. For landmændenes vedkommende kunne en større efterspørgsel på heste fra militæret, der havde brug for mange heste, give højere priser og dermed større indkomst. Hvor der før havde været nogen import af kød, amerikansk flæsk samt islandsk lammekød, blev der nu større efterspørgsel efter de hjemlige kødvarer.

For smedens vedkommende gav det muligheder for øget indkomst, idet militæret med de mange heste skulle have skoene fornyet flere gange. Man indgav tilbud for at få arbejdet tildelt, og fik man det, blev der en ikke ringe merindkomst.

Efter lang tids forløb var man til dels indstillet på at få det bedst mulige ud af de daværende tilstande. Der var dog altid den trøst at hente – vi var jo alle i samme båd. Alle havde ønsket om en hurtig afslutning på krigen, som dog først gik i opfyldelse efter fire års forløb.

Udviklingen i Nr. Bjert efter 1920

Mellemløstiden

Nr. Bjerterne havde siden kirkens opførelse i 1887-89 kæmpet for, at Nr. Bjert skulle blive et selvstændigt sogn, og det lykkedes så endelig ved kgl. resolution af 14. juni 1924.

De økonomiske svære tider for landet i slutningen af 1920'erne og begyndelsen af 1930'erne satte naturligvis også deres præg på Nr. Bjert. De dårlige afsætningsmuligheder for landbrugsvarer var et alvorligt pres på landbruget, men alle gårde red stormen af. Det gamle mejeri var udtjent, men på trods af de dårlige tider havde man kræfter til at bygge det nye mejeri *Kildedyb*.

Den store arbejdsløshed og de ringe muligheder for hjælp resulterede i, at mange levede i yderste fattigdom. Især håndværkere og handlende havde svært ved at klare sig, men man havde i Nr. Bjert de håndværkere, der var brug for i dagligdagen: Smed, tømrer, snedkere, sko- og træskomagere, cykel-

smed, sadelmager, barber. Først i 1930'erne nedsatte Aage Jensen sig som malermester. De daglige fornødenheder sørgede de handlende for lige fra fru Schiblers trikotagehandel til brugsforeningen, der også havde grovvarer. Der var to bagere – Møllebageriet byggede butik først i 1930'erne – og i 1936 kom også en slagterforretning.

Om vinteren var der fester, dilettant, gymnastik og foredrag i forsamlingshuset. Her gjaldt det om at finde sin rette plads, da der – nok ubevidst – var et "gårdmandsbord" og et "håndværker- og handlenbord", eventuelt suppleret med "de andre".

I 1928 købte Peter Madsen det gamle mejeri og indrettede P. Madsens Maskinfabrik, der skulle få en stor betydning for Nr. Bjerts udvikling.

Vigtigt var det også, at medlemmerne af Brugsen i november 1934 ved en ekstraordinær generalforsamling vedtog at købe grund til opførelse af en ny brugsforening ved landevejen, og man søgte også

Parti fra Nr. Bjert

Rytterskolevej ca. 1935 set fra Nr. Bjertvej.

om spiritusbevilling. Brugsen havde tidligere haft spiritusbevilling, men i 1912 havde man besluttet at ophøre med salg af spiritus!

2. verdenskrig

Sidst i 1930erne blev den økonomiske situation bedre bl.a. på grund af større eksport til Tyskland. Ved krigsudbruddet i 1939 var der indført rationering på mange fødevarer. Det var ubehageligt nok, men ingen behøvede at sulte af den grund. Værst blev manglen på brændsel i krigsårene og de første år derefter, hvor kul og koks blev erstattet med brunkul og tørv.

Alle private biler blev klodset op, da der kun var benzin til højest nødvendig kørsel, f.eks. til læger og dyrlæger. Mange biler fik installeret gasgenerator, der frembragte gas ved fyring med fast brændsel. Smidstrup-Vejle rutebilen og DSB-ruten Kolding-Fredericia var der dog, men der var trængsel på de få ture, de kørte, og som regel 30-40 minutters forsinkelse. De kørte også med gasgenerator, og var der ikke gas nok, måtte chaufføren ud at støde træ ned i generatoren.

Nr. Bjerts beliggenhed ved hovedvej 1 – hovedfærdselsåren fra Øst-Danmark til Esbjerg og Sønderjylland betød, at erhvervsvirksomhederne i sognekommunen Eltang-Vilstrup, som Nr. Bjert hørte til, blev placeret netop i Nr. Bjert.

I 1941 tog de tre brødre H. H., Richard og Albert Nielsen initiativ til opførelse af to fabrikker i Nr. Bjert, Maskinfabrikken og børstefabrikken ”Dan”. H. H. Nielsen ledede maskinfabrikken og Richard og Albert Nielsen ledede i fællesskab børstefabrikken.

Det havde igennem flere år været et ønske at ombygge kirken i Nr. Bjert, da stilen fra 1880erne forekom trist, så i 1943 blev kirken delvis ombygget. Taget fik højere rejsning og tårnet en helt ny udformning. Det var provst Søren Jørgensen, der tog initiativet. Dette er beskrevet i Erling Andersens bog ”Ved allehaande Kneb og Rænker” fra 1995.

Eterkrigstiden

En stor forandring blev det, da der blev installeret gadebelysning. Det blev vedtaget i november 1945. Nu behøvede man ikke gå rundt med en lommelygte, når det var blevet mørkt.

Efter krigens slutning i 1945 kom der atter gang i bilerne. I 1947 byggede mekaniker Aage Hansen autoværksted og privatbolig i Nr. Bjert.

I efterkrigsårene steg biltrafikken gennem Nr. Bjert. Ella og Nis Nicolaisen overtog Møllebageriet i 1951, med den stigende trafik kom flere turister, og de byggede derfor en café ved bagerbutikken for at kunne betjene turisterne.

Mejeriet blev nedlagt i 1956, men der blev stadig produceret tørmælk. Andelshaverne måtte nu levere mælk til Kolding Andelsmejeri. I 1971 stoppede produktionen af tørmælk, og firmaet flyttede til Irland. I 1972 oprettede Gunnar Jepsen og Erik Pedersen en fabrikation af vinduer og døre i de gamle mejeribygninger, men virksomheden blev nedlagt i 1979.

Udviklingen siden 1960erne

Ingvard Madsen, der sammen med broderen Lars Peter havde drevet Peter Madsens maskinfabrik, etablerede sig 1961 i et nyt firma IMKU, der også handlede med landbrugsmaskiner. I 1970erne gik firmaet over til handel med mindre maskiner, især for havebrug, gartneri og forskellige entreprenørfirmaer. Firmaet flyttede til nye lokaler på Slettekovvej, og lokalerne på Nr. Bjertvej blev solgt til Lycka Kraner, der få år senere afhændede dem til Ernst Pedersen. Han havde i 1976 overtaget sin fars smedeforretning som smede- og maskinfabrik, og i 1983 overtog han Lyckas lokaler.

Eltang-Vilstrup Sognekommune blev indtil 1961 alene administreret af de folkevalgte – sognerådsformanden og kassereren, men man indså nødvendigheden af at ansætte en embedsmand i den voksende kommune, og i december 1961 ansattes en kæmner, og et kommunekontor blev oprettet i den tidligere Eltang Byskole. I 1965 blev Nr. Bjert Skole nedlagt, lærerne flyttede til Strandhuse, og sognerådet besluttede derfor at flytte kommunekontoret til den gamle skole i Nr. Bjert.

Der begyndte snart derefter forhandlinger om kommunesammenlægning med Kolding Kommune. Bl.a. byggeriet af Lyshøjskolen resulterede i, at Eltang-Vilstrups sammenlægning med Kolding fandt sted allerede 1. april 1969. Det tidligere kommunekontor blev så udnyttet til en privat legestue, fra 1979 som egentlig børnehaven til 40 børn. Børnehaven er senere udvidet væsentligt.

Luftfoto af Nr. Bjert i 1962. Foto Sylvest Jensen. Originalfoto i Det Kgl. Bibliotek.

Sidst i 1960'erne fandt en større udstykning af parcelhusgrunde sted, idet der fra Nedergårds jorder blev udstykket 38 grunde, der blev til boligområdet Rugmarken. I tilknytning til det blev firmaet Lisberg Marketing etableret. Firmaet var skabt af Heide og Jørgen Lisberg sammen med Ole Tandrup, og det udviklede sig hurtigt til 20 medarbejdere.

Elektriker Erling Nielsen havde allerede i 1954 etableret sig som elinstallatør i kommunen, og i 1968 byggede han forretning og beboelse over for skolen. Han drev forretningen indtil 1993, hvor den blev solgt til et firma i Sdr. Bjert. I 1970'erne etablerede Erik Jespersen Nr. Bjert Autoservice på hjørnet af Nr. Bjertvej og Skolebakken. Senere afhændet til N.B. Autolak og i 1989 til Q8 Service, hvortil der i 1991 blev indrettet købmandsbutik – de friske butikker.

I maj 1965 blev Eltang station og postekspedition nedlagt, og i stedet oprettedes postekspedition hos mekaniker Aage Hansen i Nr. Bjert med Sonja Hansen som postbestyrer. Hun byggede i 1967/68 hus og indrettede lokale til postekspedition. Postekspeditionen blev nedlagt i 2001.

P. Madsens Maskinfabrik blev i december 1978 solgt til firmaet Gyro i Skive. I sommeren 1979 brændte GORI på Birkemosevej, og de lejede derfor i en periode bygningerne. Da de var flyttet ud, lejede det nystartede firma Fiberline Composites A/S sig ind i bygningerne og købte dem i 1987.

I 1970'erne blev der etableret endnu et større parcelhuskvarter, Bygmarken.

Ved en generalforsamling i brugsforeningen i 1976 vedtog medlemmerne at bygge et nyt butikshus beliggende i Bygmarken. Det blev taget i brug i november 1979. Desværre måtte man lukke butikken allerede i december 1989.

I 1970'erne og begyndelsen af 1980'erne blev Havremarken og Hvedemarken udstykket fra gården Shamrock og bebygget. I slutningen af 1990'erne påbegyndtes udstykningen af Degnevænget, der efterfulgtes af en udstykning af området syd for Bygmarken, det nuværende Lavendelvej og Kamillevej.

I 1986 havde Kolding Kommune købt jord nord for Basagerhus med henblik på opførelse af ældreboliger i forbindelse med en ombygning af plejehjem-

met til plejecenter. I 1989 blev der bygget 29 ældreboliger, og plejecentret Basagerhus blev taget i brug i 1990.

Menighedsrådet havde samtidig købt grunden nord for kirken, da det var forudsætningen for at bygge et menighedshus og udvide kirkegården. Først i januar 1991 forelå de endelige godkendelser til opførelse af menighedshuset, der så kunne indvies i november 1992. I 1997 vedtog menighedsrådet en gennemgribende restaurering af kirken og en udvidelse af kirkegården, der stod færdig i 2002.

Her først i det 21. århundrede er Nr. Bjert by fuldt udbygget, og ved salg af Nedergård og Kastaniely kommer en ny epoke med udbygning af Drejens Boligby, og forhåbentlig den længe ventede afklaring af vejforholdene igennem Nr. Bjert.

Kirke, præster, menighedsråd

De mange drøftelser og holdninger, der var i befolkningen inden beslutningen om opførelsen af Nr. Bjert Kirke i slutningen af 1880'erne, og den senere kamp for, at Nr. Bjert kunne blive et selvstændigt sogn er beskrevet i H. P. Berthelsens bog "Eltang, Nr. Bjært og Sdr. Vilstrup sogne" og i pastor Erling Andersens bog "Ved allehaande Kneb og Rænker". Her skal omtales menighedsrådets arbejde efter provst Søren Jørgensens fratrædelse i 1958 og andre forhold omkring kirken, der ikke er beskrevet i ovennævnte bøger.

Menighedsråd

Lige siden menighedsrådsvalget i 1930 har der været afholdt såkaldt fredsvalg. Forud for hvert valg har menighedsrådene indkaldt til opstillingsmøde, hvor man er enedes om opstilling af en fælles liste, som repræsenterer de forskellige kirkelige retninger. Indre Mission har været repræsenteret med 2 eller 3 medlemmer, og de øvrige medlemmer har været grundtvigianere eller såkaldte upolitiske repræsentanter. Der har aldrig været brydninger i Nr. Bjert mellem de kirkelige retninger, og derfor har man lagt mere vægt på, at sognets forskellige distrikter er blevet repræsenteret i menighedsrådet. Ved opstillingsmødet til valget i 1969 blev der så-

ledes opstillet: 1 repræsentant fra Drejens, 1 fra Nr. Bjert skov, 2 fra Nr. Bjert by og 3 fra Strandhuse; men selvfølgelig vidste man, hvad hver enkelt stod for.

Efter provst Søren Jørgensens fratrædelse i 1958 valgtes forstander på Drejens Optagelseshjem Niels Kjelstrup som formand for menighedsrådet. Han var den første ikke-gejstlige formand, men på grund af sygdom måtte han allerede træde tilbage året efter. Menighedsrådet valgte så den nye sognepræst *Robert Klok* til formand. Han var formand til 1968, da han fratrådte på grund af sygeorlov. Ny menighedsrådsformand blev den tidligere næstformand gårdejer *Niels Vilhelm Nielsen*. I efteråret 1969 tiltrådte *Arne M. Pedersen* som sognepræst, og han blev også formand for menighedsrådet.

I 1940'erne var der risiko for, at der ville blive bygget over for præstegården, så den gode udsigt ind mod Kolding ville forsvinde. Derfor købte menighedsrådet en grund, så udsigten kunne sikres. Dette fandt menighedsrådet i 1970 var urimeligt, og de afhændede igen byggegrunden for 20.000 kr.

Der skete nu en større udvikling i sognet, idet der mellem Nr. Bjert og Strandhuse og øst for Strand-

Nr. Bjert Kirke set fra nord ca. 1930.

*Sognepræst og formand for menighedsrådet
1969-1992 Arne Marius Pedersen.*

huse blev opført mange huse, så i slutningen af 1976 var folketallet på 2.393 indbyggere. Det betød, at der til menighedsrådsvalget i efteråret 1977 skulle vælges 8 medlemmer til menighedsrådet, og ved opstillingsmødet enedes man om, at det nye medlem naturligvis skulle vælges i Strandhuse.

Hver vinter arrangerede sognepræsten møder med kirkeligt og kulturelt indhold og bibelkredse med emner, der strakte sig over adskillige aftener i vinterens løb. I foråret 1979 foreslog Arne Pedersen, at menighedsrådet nedsatte et særligt udvalg til planlægning af kirkelige arrangementer. I 1980 var det atter valgår, og da menighedsrådet ønskede at gøre flere interesseret i valget, vedtog man at udsende indbydelse til samtlige husstande i sognet i stedet for at nøjes med en bekendtgørelse i pressen, men der kom ikke flere til mødet, og endnu engang kunne man kun opstille én liste, så der kom ingen fornyelse.

Igennem længere tid havde aktivitetsudvalget overvejet, hvilke kirkelige arrangementer man skulle foreslå, men et stort flertal af menighedsrådet var meget opsat på at arrangere kirkekoncerter. I for-

året 1981 var der koncert med Wandy Tworek og Elmo Pedersen under medvirken af organist Aage Nielsen. Det blev en stor succes, kirken var næsten fuld, som der står i protokollen, og de følgende år var der arrangementer med blandt andet Københavns blæserkvintet, trompetisterne Gorm og Knud Howaldt og Michaela Petri og andre, hvor kirken var fuld som juleaften!

Inden opstillingsmødet til valget i 1984 fik jeg som formand for valgudvalget henvendelse fra Socialdemokratiet i Kolding om, at man ønskede at opstille en kandidatliste til menighedsrådsvalget. Folketallet i sognet var atter steget, så menighedsrådet nu skulle have 9 medlemmer. På opstillingsmødet blev opstillet to socialdemokrater, og de kom med på den endelige liste til fredsvalget. *Kurt Langeberg*, der også tidligere havde siddet i menighedsrådet, blev ny formand. Han blev genvalgt i 1992, men efter eget ønske erstattet af *Poul Andreassen* i november 1993. Han genvalgtes i 1996.

Fra 1996 vedtog man at indføre indledende konfirmandsforberedelse – populært kaldet minikonfirmander, der meldte sig 25 børn, og det er fortsat lige siden.

I efteråret 1998 meddelte Poul Andreassen, at han ikke ønskede at fortsætte som formand, og 23. november 1998 valgtes så i stedet *Jan Bentsen*. Ved menighedsrådsvalget i efteråret 2000 var der kun opstillet en liste. På grund af sognets udvikling indeholdt den nu 10 kandidater. Ved det konstituerende møde den 27. november blev Jan Bentsen genvalgt som formand. Ved valget i 2004 ønskede Jan Bentsen ikke at blive genopstillet. *Knud Mogensen*, Drejens blev som nyvalgt medlem af menighedsrådet valgt som formand.

Præster

Efter provst Jørgensens afgang i 1958 blev pastor *Robert Klok* ansat i foråret 1959. Han havde tidligere været sognepræst i Rynkeby-Revninge sogne. Han havde en længere sygeperiode sidst i 1968 og fratrådte i sommeren 1969 for at blive kaldskapellan og korphærspæst ved Ansgar Kirke i Ålborg. Han havde tidligere været residerende kapellan ved Sct. Markus Kirke i Ålborg.

I efteråret 1969 blev *Arne Marius Pedersen* ansat som sognepræst og indsat i Nr. Bjert Kirke den 16. oktober af provst Sarnæs. Arne Pedersen havde væ-

ret residerende kapellan ved Sct. Markus Kirke i Aalborg. Med sit stille og rolige væsen havde pastor Arne Pedersen let ved at komme i kontakt med befolkningen. Hver vinter holdt præsteparret menigheds møder og bibelkreds i præstegården, hvor Bodil Pedersen sørgede for kaffebordet.

Efter 23 år i embedet besluttede Arne Pedersen i foråret 1992 at gå på pension, og han blev bevilget afsked fra 1. august, og umiddelbart derefter blev embedet opslået ledigt.

Søndag den 21. juni holdt Arne Pedersen sin afskedsprædiken, hvorefter menigheden samledes på Basagerhus til en sammenkomst. Der var meget stor deltagelse, og der blev fra mange sider givet udtryk for, hvor meget han havde betydet for sognet både som prædikant, underviser af konfirmander og som en person, der kunne skabe tryghed.

Den 3. juni 1992 indstillede menighedsrådet pastor *Erling Andersen*, Aabenraa, som sognepræst, og han blev søndag den 16. august indsat af provst Frank Kærgaard.

Menighedshuset blev taget i brug i efteråret, og Erling Andersen planlagde sammen med menighedsrådet, hvordan menighedshuset bedst kunne udnyttes. Man havde nok den opfattelse, at det ville være nemmere at mødes på "neutral" grund for sognets forskellige beboere. Erling Andersen har selv taget forskellige emner op i vinterens løb, og sammen med et udvalg arrangerer han, at der kommer foredragsholdere, der taler over aktuelle emner. Han har afholdt en lang række studiekredse, blandt andet om den polske filminstruktør Kieslowskis filmværk Dekalog, der er bygget over Bibelens 10 bud, og om forfatterinden Karen Blixen.

Som ny præst forsøgte Erling Andersen at få oplyst, hvordan Nr. Bjert kirke var kommet i besiddelse af sit gamle krucifiks fra 1200-tallet. Ingen kunne fortælle meget om kirkens oprindelse, skønt den kun er 100 år. Det fik Erling Andersen til at skrive bogen "Ved allehaande Kneb og Rænker", der blev præsenteret den 1. søndag i advent 1995 i menighedshuset og fik megen anerkendelse.

Erling Andersens musikalske evner har kirken haft stor glæde af. Bl.a. har han afholdt flere koncerter i kirken med operasanger Jesper Bruun Jensen og med den herrekvintet, han selv deltager i.

Sognepræst siden 1992 Erling Andersen.

På grund af det store indbyggertal i sognet skulle sognepræsten nu også have en hjælpepræst. Præstekaldet i Eltang-Sdr. Vilstrup var også ledigt, og da disse sogne er meget små, havde Haderslev Stift besluttet, at den nye præst dér skulle bruge ¼ af sin tid i Nr. Bjert sogn. Biskop Lindegaard havde derfor i september 1990 indbudt menighedsrådene i Eltang, Sdr. Vilstrup og Nr. Bjert til et møde, hvor han orienterede om, at stillingen ville blive opslået som sognepræst i alle 3 sogne, og at alle 3 menighedsråd så ville have stemmeret ved præstevalget. Menighedsrådene i Eltang og Sdr. Vilstrup ville helst vælge præst uafhængigt af Nr. Bjert sogn; men det var der altså ingen mulighed for. Den 29. januar 1991 indstillede man Else Hviid som sognepræst i alle 3 sogne. *Else Hviid* blev indsat i Nr. Bjert den 17. marts og i Eltang og Sdr. Vilstrup den 24. marts.

Med baggrund i det stadig stigende folketal og med en forventning om, at der skulle bygges ca. 750 huse, kom der i sommeren 1999 meddelelse fra Haderslev Stift om, at der var bevilliget en 50 % hjælpepræststilling til Nr. Bjert stedet for den 25 % stilling, der var bevilget. Else Hviid fik i stedet en 25% stilling til undervisning inden for Haderslev Stift, som hun så varetog sammen sognepræsteembedet i

Eltang og Sdr. Vilstrup sogne, indtil hun forlod stillingen i 1999.

Efter Haderslev Stifts godkendelse af opnormering af deltidsstillingen indstillede menighedsrådet i november 1999 *Jette Dissing* som sognepræst på 50 % arbejdstid, og hun blev indsat i Nr. Bjert kirke den 9. januar 2000. Jette Dissing har i de år hun har været her arbejdet blandt andet med minikonfirmander, og har gennemgået biblen for en gruppe interesserede – det såkaldte ”bibelmaraton”. Desværre måtte hun af helbredsmæssige grunde opgive sin stilling i foråret 2004. Maria Skjerning Frederiksen, teologisk kandidat fra Århus Universitet i 2003, blev ansat som sognepræst på halv tid i august 2004.

Kirkens organister, kirkesangere og gravere

Kirkens organist fru Marie Probst, enke efter tidligere førstelærer ved Nr. Bjert Skole, fratrådte sin stilling i 1960'erne efter 45 år som organist. Menighedsrådet ansatte herefter organist og seminarielektor Aage Nielsen, Kolding. Det var på det tidspunkt usædvanligt at få så veluddannet og dygtig en organist til en landsbykirke. Aage Nielsen var kirkens organist indtil foråret 1992, hvor han afgik ved døden efter længere tids sygdom.

Som ny organist ansatte menighedsrådet organist Inga Lindmark, der allerede på det tidspunkt høstede megen anerkendelse som organist. Efter tagelse i menighedsrådet oprettede hun et børnekor, som med tiden har fået stor succes. Koret blev officielt indviet ved gudstjenesten den 29. november 1992. Desværre indgav Inga Lindmark sin afsked pr. 1. maj 1993, da hun havde fået et større embede.

Menighedsrådet ansatte derefter organist Ole Dreyer der dog allerede i efteråret 1996 opsagde sin stilling, da han havde fået et bedre embede. Menighedsrådet havde da forinden indset, at for at sikre fremtidig at have kvalificeret organist var det nødvendigt at udbygge orgelet. Så lykkedes det for menighedsrådet at ansætte gymnasielærer og organist Carsten Thomsen, Daugaard, kirkens nuværende organist. Det var nok med udsigten til et nyt orgel, at Carsten Thomsen tog stillingen. Hans store evner som organist, korleder, komponist og koncertarrangør har kirken nu nydt godt af i mange år.

Førstelærer ved Strandhuse Skole, Carl E. Frederik-

Simon og Katrine Mortensen med hunden Lyth. De arbejdede ved kirken i 27 år. Foto fra ca. 1930.

sen, var kirkesanger i Nr. Bjert igennem mange år indtil sin død i 1980. Menighedsrådet ansatte så Tinebeth Hartkopf som kirkesanger. Hun fratrådte stillingen i foråret 1987 for at videreudanne sig som sanger. Herefter ansattes lærer Birgit Legarth Jørgensen fra 1. april. Hun har udover funktionen som kirkesanger sunget solo ved mange gudstjenester. Kirken har ligeledes haft glæde af koret ”Sort Sol”, som Birgit Legarth leder.

Hans Christian Grünfeld var graver fra 1930'erne til 1961, hvor han tog sin afsked. Han var en meget markant person, dygtig til sit job og hjælpsom overfor de, der trængte til hans hjælp. Han var sønderjyde og havde været med i 1. verdenskrig på tysk side, som han levende kunne berette om. Henry Thybo Møller var ansat som graver fra 1961 til 1965 og derefter Leif Hansen til 1976. Herefter ansatte menighedsrådet Ervind Jørgensen som graver. Han fratrådte sin stilling efter længere tids sygdom den 1. februar 1993. Kort tid herefter blev Henrik Fredensborg ansat. Han havde erfaring fra tidligere ansættelse ved Tønder kirkegård. På grund af udvidelse af kirkegårdsarealet blev Hanne Søe ansat som medhjælper for graveren.

Ringer og graver Hans Christian Grünfeld og hans hustru Hilda.

Restaurering af kirken, nyt menighedshus m.v.

Da sognet stadig voksede, og da store arealer blev udlagt til bebyggelse, indså menighedsrådet, at det var nødvendigt at få bedre forhold ved kirken. Kuppet på kirkegården var i dårlig stand og i øvrigt en umådelig trist bygning, og der blev nu stillet større krav til faciliteter for graveren. Ligeledes måtte man forudse, at det ikke fremover kunne være rimeligt at holde al mødeaktivitet i præstegården, hvor præstefamilien stillede deres private bolig til rådighed, og hvor den der værende konfirmandstue ikke var stor nok. Derfor nedsatte menighedsrådet i efteråret 1985 et byggeudvalg, der bestod af formanden Kurt Langeberg, Inger Nygaard og Poul Andersen. Udvalget skulle indhente forslag hos arkitektfirmaet tegnestuen "Mejeriet" i Kolding til en bygning, der kunne indeholde mødelokaler, konfirmandlokaler, kontor, faciliteter til graveren og kapel. I foråret 1986 var sognets folketal på 3.495.

I maj 1986 fremsendte Kolding Kommune tegninger over ny bebyggelse nord for Basagerhus og meddelte, at kommunen havde købt jorden mellem Vilhelmsminde, kirken og Basagerhus. Menighedsrådet optog derfor forhandling om køb af jorden nord for kirken, der var en forudsætning for det kommende byggeri og en udvidelse af kirkegården. Menighedsrådet overtog jorden i september måned.

Allerede i maj 1987 havde menighedsrådet et forslag skitseret af tegnestuen "Mejeriet" bestående af kapel, menighedshus og faciliteter for graveren klar til godkendelse hos stiftsøvrigheden, men stiftets konsulenter og repræsentanter fra Nationalmuseet, den kongelige bygningsinspektør Johan Richter og kirkegårdskonsulent Junggreen Have mente, at projektet var for stort og at den foreslåede placering nord for kirken ville tage udsynet til kirken set fra nord. I stedet foresloges en placering foran ældreboligerne. Det ville menighedsrådet ikke gå med til. Til sidst kunne alle enes om en placering langs med Sletteskovvej og en halvering af det oprindelige projekt. Arkitekt Clara Rigenstrups endelige projekt blev godkendt af stiftsøvrigheden den 22. januar 1991.

Søndag den 22. november 1992 blev menighedshuset indviet ved en sammenkomst efter gudstjenesten, hvor formanden Kurt Langeberg redegjorde for en spændende byggeperiode og var glad for at kunne præsentere så gedigent et byggeri og til-

Nr. Bjert Kirke med det nye menighedshus set fra Sletteskovvej, november 1992. Foto: Ludvig Dittmann.

svarende inventar og håbøde, at menighedshuset nu ville blive brugt og være til glæde for menigheden.

Søndag den 19. november 1989 var kirkens 100 års dag. Jubilæet blev fejret ved en festgudstjeneste, hvor biskop Lindegård skulle have prædiken, men han var desværre forhindret på grund af sygdom, så vores præst Arne Pedersen trådte til på en måde, så det alligevel blev en festdag.

Menighedsrådet havde i 1994 kontaktet orgelbyggerfirmaet Frobenius og Sønner i København, og i samråd med dem valgte man et nyt orgel, da udbygning af det gamle ville blive for dyrt. Samtidig antog man arkitektfirmaet Birk og Svenning, Horsens til arkitektarbejdet i forbindelse med opførelse af nyt pulpitur. Der forestod mange overvejelser, vurderinger og beslutninger, inden det endelige projekt var udarbejdet, men i slutningen af 1995 blev sagen fremsendt til stiftets godkendelse, der forelå i april 1996. Det gamle orgel blev solgt til et sogn på Færøerne for 110.000 kr. Det var den samme pris, som det i sin tid havde kostet som nyt. Det nye orgel blev indviet søndag den 26. oktober 1997.

For at bevare krucifikset og altertavlen besluttede menighedsrådet i foråret 1994 at lade Nationalmuseet foretage en restaurering, og vedtog samtidig at restaurere kirkekronerne det følgende år. Efter restaurering af krucifiks, altertavle og kirkekroner indså menighedsrådet, at kirken trængte til en gennemgribende istandsættelse, så i foråret 1997 havde man udarbejdet et idéoplæg. Men i løbet af de kommende år måtte man indse, at såfremt kirken skulle restaureres optimalt ville arbejdet blive endnu mere omfattende. I foråret 2000 forelå den endelige plan, og man vedtog at lukke kirken fra 1. september, så arbejdet kunne begynde. Resultatet blev utroligt smukt, som sognet kan glædes over mange år fremover. Kirken blev genindviet den 17. december 2000.

Den 3. december 1999 rasede en orkan over det sydlige Jylland. Kirkens tag blev så medtaget, at en total udskiftning blev nødvendig. Det viste sig, at træværket i tårnet var ødelagt af råd og svamp, så det måtte udskiftes, og arbejdet var først færdigt i eftersommeren 2000. Det blev en bekostelig affære; men forsikrings-selskabet betalte den største part og provstiudvalget resten.

Blandt andre forbedringer af kirken i nyere tid kan nævnes, at man i 1977 fik indført automatisk ring-

ning, at kirken i 1980 fik en ny messehagel, da den gamle fra 1937 var slidt. Det var det gamle altertæppe også, så et nyt udført af væveren Anne-Mette Beck blev indviet ved gudstjenesten skærtorsdag 1995.

Ved gudstjenester er der forskellige traditioner, som man nok sjældent ændrer ved, men menighedsrådet i Nr. Bjert enedes i 1978 om at indføre den skik, at menigheden rejser sig op ved dåb, når det nydøbte barn føres ud af kirken.

Menighedsrådene har i de sidste 4 perioder bestræbt sig på at skabe de bedste rammer for menigheden i Nr. Bjert sogn. Med den udvikling, der vil komme til at ske i Drejens med en by til 2.000-3.000 mennesker, vil de kommende menighedsråd få mange vanskelige opgaver. Ingen skal hvile på sine laurbær!

Kirkegården

Går man fra indgangen ved Nr. Bjert kirkegård til venstre for plænen, ser man mindestenen over to af sognes unge mænd, der omkom under 2. verdenskrig.

Matros Adolf Damm, der var søn af gartner Damm og hustru, "Schæfferhuset", havde været på togt med skoleskibet "Danmark" og som marinesoldat sejlet med Kongeskibet til Island. Siden havde han sejlet med skipper Lund i Drejens og med DFDS-skibet "Argentina" til Sydamerika. Efter i slutningen af november 1939 at have været hjemme for at fejre sine forældres sølvbryllup, havde han taget hyre med S/S "Magnus" for at tjene penge til at tage den afsluttende del af sin påbegyndte styrmandseksamen. Om aftenen den 9. december 1939 forliste skibet i Nordsøen ved Skotland på vej til Aberdeen. 18 mand omkom, der i blandt den 23-årige Adolf Damm.

En kreds af venner og naboer havde samlet ind til mindestenen, som blev afsløret af fabrikant A. D. Burcharth, "Schæfferhuset" efter mindegudstjenesten 2. juledag 1939.

Matros Hans Frederik Averhoff var søn af skipper Averhoff og hustru, Strandhuse. Hans Averhoff havde i 1940 sejlet i ca. 3 år og var begyndt at sejle i langfart. Han havde taget 1. del af styrmandseksamen på Grenå Styrmandsskole og var nu taget i oversøisk fart for at tjene til fuldførelsen af sit stu-

dium. Hans Averhoff havde taget hyre på S/S "England" tilhørende "De forenede Kulimportører". På vej til Skotland blev skibet torpederet den 22. januar 1940 og sank med 20 besætningsmedlemmer heriblandt Hans Averhoff. Hans Averhoff, der var 24 år, havde været hjemme til nytår og der set mindstenen over Adolf Damm, og havde udtalt, at han ikke ønskede nogen mindsten, hvis han omkom – ikke før efter krigen. På trods af hans udtalelse, ønskede kredsen bag mindstenen dog, at hans navn blev påført. Med familiens tilladelse skete dette til mindegudstjenesten i Nr. Bjert kirke den 14. april 1940.

Julemærkesanatoriet ved Kolding fjord blev indviet i 1911, og i årene 1917-1939 døde 150 børn af tuberkulose trods sanatoriets behandling. To af de børn, der døde i 1918, blev begravet på Nr. Bjert kirkegård. Børnene har enten ikke haft familie, eller forældrene har ikke haft økonomisk mulighed for at bringe børnene til hjemsoget. I 1920'erne døde 8 børn og i 1931 1 barn, der også blev begravet på Nr. Bjert kirkegård i det fælles gravsted nordøst for kirken. Dette gravsted blev sløjfet i 1950'erne.

Igennem flere år var der fra nogle menighedsrådsmedlemmer ønske om at få en flagstang på kirkegården og i 1979, da der nu var blevet ryddet træer fra indgangen til kirkegården og langs med Nr. Bjertvej, fandt alle, at der var den rette plads!

I 1985 blev der ytret ønske om oprettelse af en plæne for nedsættelse af urner i en "de ukendtes grav". Efter en forhandling med provsten blev det vedtaget at benytte hele plænen foran kirken til formålet. I 1998 indså menighedsrådet, at der var behov for plads til "individuelle" plænebegravelser, og at det derfor var nødvendigt med at udarbejde en helhedsplan for kirkegården med hjælp fra kirkegårdskonulent Preben Skaarup. Landskabsarkitekt Charlotte Skibsted fik i 1999 til opgave at udarbejde en helhedsplan, så den nye kirkegård ville få en harmonisk sammenhæng med den gamle kirkegård, og i 2002 forelå det endelige resultat. Indvielsen af den nye kirkegård blev foretaget af sognepræst Jette Dissing efter gudstjenesten 1. søndag i advent.

Nr. Bjert Kirke og kirkegård set fra luften i juli 1987. Foto: Ludvig Dittmann.

Skolerne i Nr. Bjert

Rytterskolen, Rytterskolevej 24

Lærer *Laurits Hansen Lund* blev ansat i 1876. Han var født i Sønderjylland, men rejste efter krigen 1864 til egnen omkring Skamling, hvor han blev vandrelærer på de store gårde i Binderup. Han kunne ikke tænke sig at være lærer i Tyskland, da han ikke ville aflægge troskabsed til kejser Wilhelm. På "Juhlsminde" traf han sin tilkomne kone Bodil Marie Buch. Efter giftermålet fik han lærerembede i Nr. Bjert og blev samtidig degn i Eltang kirke.

Laurits Hansen Lund var ikke kun en dygtig lærer; men også en dygtig landmand, der drev den lille jordlod ved skolen med hjælp fra en gammel karl. Han havde tre køer og en hest og var den første i Nr. Bjert, der avlede roer og fodrede med olie-kager.

Bodil og Laurits Lund fik 6 børn, så det gjalt om at være økonomisk og sparsommelig. I sommerferien gik hele familien fra Nr. Bjert til Christiansfeld for at købe fodtøj, de kunne derved spare 2 kr. pr. par.

Laurits Lund blev udnævnt til Dannebrogsmænd. I 1906 blev han pensioneret, og han og Bodil flyttede til en datter i København.

Fra 1906 til 1908 var *Jens Døssing* lærer i Nr. Bjert og fra 1908 til 1917 *Hans Thomsen*, hvorefter skolen blev nedlagt, og den nye skole på Nr. Bjertvej 77 blev taget i brug.

"Lille skole", Rytterskolevej 4

I begyndelsen af 1896 vedtog Eltang-Vilstrup Sogneråd at oprette lærerindeembeder i Nr. Bjert og Sdr. Vilstrup til undervisning af de mindre børn og at oprette en pøgeskole i Nr. Bjert. Ejendommen Rytterskolevej 4 var ejet af Hans Wilhelm Johansen, "Milholtgård", og da den stod ledig, lejede sognerådet sig ind her og indrettede skolelokale og beboelse til lærerinden.

Skolen, der blev kaldt Lilleskole eller pøgeskole, blev taget i brug i oktober 1896 efter at lærerinden *Hansine Kristensen* var blevet ansat. Hun underviste de tre yngste årgange og pigerne i håndgerning. *Hansine Kristensen* fratrådte allerede i 1898. Herefter var der en række skiftende lærerinder, indtil *Kristine Poulsen* blev ansat i 1911. Da skolen blev

Lærer Lund med elever foran den gamle rytterskole, Rytterskolevej 24, 1914.

Nr. Bjert Skole, Nr. Bjertvej 77 i 1934.

nedlagt i 1917, flyttede Kristine Poulsen med til den nye skole på Nr. Bjertvej.

Nr. Bjert Skole, Nr. Bjertvej 77

Skolen på Nr. Bjertvej 77 blev bygget i 1917 af murermester Peter Fogt, Nr. Bjert. Den afløste Rytterskolen og "Lille skole", Rytterskolevej 4.

Som førstelærer blev ansat *Niels Emil Probst*, der boede i boligen i den vestlige del af bygningen. I mellembygningen var det store klasselokale, hvor de ældste elever blev undervist. I den østlige del boede lærerinde Kristine Poulsen, og bag ved hendes lejlighed var klasselokale for de små elever.

Probst var kirkesanger. Han sang dejligt, hvad der bevirkede, at eleverne lærte mange sange. Han var medudgiver af sangbogen "Arvesølv", var god til at lave sange, revyer og at instruere dilettant. Han var ansat ved skolen til sin død i 1939.

Sidst i 1920'erne oprettede lærer Probst aften-skole i Nr. Bjert Skole. Han anmodede sognerådet om et tilskud og fik bevilliget betaling af lys og varme og 50 øre pr. undervisningstime. Lærer Probst blev for øvrigt i 1930 kommunal revisor – et hverv han beholdt til sin død i 1939. Ved siden af lærergerningen var Probst meget aktiv i biblioteksarbejdet i Vejle Amt.

Fra 1940 var ansat førstelærer *E. Dahl Nielsen*. Han fraflyttede skolen i 1961, idet der allerede på det tidspunkt blev drøftet sammenlægning af skoledi-

strikter, og det var han ikke interesseret i. Lærerinde fru *Inger Poulsen*, der blev ansat i 1950'erne, underviste de mindre elever.

I sommeren 1962 blev *Svend Møller* ansat som førstelærer, og sammen med Inger Poulsen drev han skolen indtil nedlæggelsen. Planerne om en større skole i Strandhuse var allerede fremme, da Svend Møller blev ansat og han havde derfor også accepteret at undervise dér, hvis det skulle blive aktuelt. Begge lærere ved Nr. Bjert Skole mente, det ville være bedst for børnene snarest muligt at indgå i et større skolefællesskab, og Sognerådet vedtog derfor at opføre en bygning med to klasselokaler ved den eksisterende Strandhuse Skole. Når den nye skole så blev bygget, kunne denne bygning ændres til almindelig beboelse. Det var baggrunden for, at Nr. Bjert Skole lukkede allerede i sommeren 1964. I 1965 blev der bygget lærerboliger i Strandhuse til de to lærere, der flyttede dertil i oktober 1965.

Murermester Karl Fogt, der var medlem af sognerådet i Eltang-Vilstrup Kommune fra 1950-62 fortæller, at han og gårdejer Niels Beck fra Nedergård havde været talsmænd for, at Centralskolen i Eltang skulle have været placeret ved landevejen i Eltang, men at de i Sdr. Vilstrup mente, at de så fik for lang skolevej.

I 1966 indgik sognerådet aftale med en gruppe fynske arkitekter i firmaet "Fynsplanden" om opførelse af Lyshøjskolen, hvis første etape kunne indvies i oktober 1969. Se nærmere s. 30.

Nr. Bjert i Eltang-Vilstrup Kommune

Nr. Bjert var fra 1842 og indtil kommunesammenlægningen i 1969 en del af Eltang-Vilstrup Kommune, der omfattede Eltang og Sdr. Vilstrup sogne, Strandhuse og Nr. Bjert. Indtil 1961 blev kommunen administreret af sognerådsformanden og kommunekassereren. Opkrævningen af skatter blev foretaget af Skatteopkrævningsforbundet for Koldings Omegn. De beslutninger, sognerådet traf, er nedfældet i sognerådets forhandlingsprotokoller. De beslutninger, der havde betydning for Nr. Bjert, er beskrevet her.

Forholdene under 1. verdenskrig

I de sidste år af krigen 1914-1918 steg priserne meget voldsomt som også Esbern Mygind beskriver det s. 8-10. Det gik især ud over de gamle, fattigfolk, lønarbejdere og tjenestemænd. Sognerådsprotokollerne fortæller om mange ansøgninger om ekstrarhjælp og løntillæg til lærerne. Ansøgningerne

blev som reglen efterkommet, hvad der viser, at sognerådet kunne se, hvilken alvorlig situation det var for de pågældende. Den 29. juni 1918 vedtog sognerådet at udskrive ekstra skat til dækning af dyrtidsforanstaltninger på 8.000 kr.

Trafikale problemer

Den 3. december 1913 forelå andragende fra Elbo m.fl. herreders kontor om lov til motorkørsel på kommunens veje. Tilladelsen blev givet under forudsætning af, at kørslen foregik forsvarligt. Senere blev der givet tilladelse til enkelte borgere til at benytte kommunens veje, og den 4. oktober 1916 henstillede herredskontoret, at sognerådet gav tilladelse til almindelig bilkørsel på kommunens veje. Dette blev ikke imødekommet af hensyn til "den mange steder utilstrækkelige bredde af vejbanen".

I 1923 fik vognmand Mikkelsen, Tiufkær og Kol-

ved Kolding

Postkort fra Nr. Bjert i 1909. Øverst til højre Rytterskolevej, nederst kirken og Nr. Bjertvej.

Smedien i Nr. Bjert, Nr. Bjertvej 87, med benzinstander, ca. 1930

ding Omnibusselskab tilladelse til kørsel på kommunens veje, og i 1931 fik rutebilejer Broch Jørgensen, Fredericia, der havde en rute fra Fredericia til Viuf, tilladelse til at køre gennem Sdr. Vilstrup og Landerupgård. Efter 1938 blev der givet tilladelse til kørsel på kommunens veje til alle de busselskaber, der søgte om det.

På et tidspunkt må der være givet tilladelse til almindelig bilkørsel på kommunens veje, for i 1933 var trafikken gennem Nr. Bjert så voldsom efter sognerådets opfattelse, at man ansøgte politiet om at få hastighedsgrænsen gennem Nr. Bjert by nedsat til en maksimumsgrænse.

Vejen gennem Nr. Bjert by var en hovedvej og blev administreret af amtet. I sommeren 1962 meddelte Vejle Amtsråd godkendelse af, at der blev etableret fortov gennem Nr. Bjert by mod at sognerådet betaler 25 % af de forbundne udgifter.

Trafikken gennem Nr. Bjert var øget siden midten af 1950erne med meget tung trafik og i sommertiden især personvogne, så det kunne være meget svært at passere gaden. Nr. Bjert Borgerforening indsendte derfor forslag til sognerådet om at få en fodgængerovergang. Forslaget blev fremsendt til politimesteren i Kolding, der ikke var positiv overfor tanken, så man måtte leve med generne, indtil motorvejen blev etableret i 1970.

Sociale forhold

Den økonomiske krise først i 1930erne betød, at der måtte udbetales krisehjælp til de mange arbejdsløse gennem de af sognerådene oprettede hjælpe-kasser. Gifte arbejdere fik minimum udbetalt 1,80 kr. om dagen, men ikke under 2/3 af arbejdsløshedskassens minimumsydelser for de forskellige fag. Der blev også udbetalt 52.000 kr. som krisehjælp til landbruget.

Som følge af den nye socialreform vedtog sognerådet ved mødet den 20. juli 1933 at oprette et socialudvalg, der bestod af det samlede sogneråd, men der blev samtidig oprettet et underudvalg til at varetage de sager, der ikke kunne udsættes, til der afholdtes socialudvalgsmøde. Murermester Karl Fogt, der var medlem af sognerådet 1950-62, fortæller i et interview fra 1987, at det var ham, der udbetalte aldersrente til de 30-35 aldersrentemodtagere, der boede i hans distrikt. Han kunne også udbetale et beløb til folk, der var i trang eller sætte nødvendig vedligeholdelse i gang, når han bare senere gjorde rede for det i sognerådet.

17. december 1936 foreslog sognerådsmedlemmerne Mads Hansen og Kr. Larsen, at man skulle arbejde på at få bygget et alderdomshjem i kommunen. Man søgte oplysninger om udgifterne ved etablering og drift af forskellige alderdomshjem i

omegnen. Se nærmere i kapitlet om plejecentret *Basagerhus* s. 36.

I 1946 indså Sygeplejeforeningen, at det var nødvendigt at stille bil til rådighed for hjemmesygeplejersken, og de fik derfor sognerådet til at yde kommunegaranti til indkøb af en bil.

Under og efter krigen var det næsten umuligt at få fat i linned, sengetøj og beklædningsgenstande, og det, man kunne få, var af en meget dårlig kvalitet. Kommunen var imidlertid kommet i besiddelse af en del lagenvarer, og uddeling af det sidste af dette blev foretaget efter de indkomne ansøgninger før jul 1946.

I 1947 vedtog Folketinget en lov om skolebørns lægeundersøgelse, og Sognerådet vedtog at gå ind under en fællesordning udarbejdet af Skoledirektionen for Vejle Amt. Det blev kredslægen i Kolding, der blev ansat som skolelæge i Eltang-Vilstrup Kommune.

I efteråret 1949 blev der vedtaget en lov om, at der skulle indføres husmoderafløsning i kommunerne. Sognerådet nedsatte et udvalg til at administrere ordningen. Elisabeth Skot Hansen, der var gift med sognepræsten i Eltang, forestod den daglige ledelse, så al henvendelse om husmoderafløsning blev henvist til hende. Hun ledede ordningen, indtil kommunesammenlægningen med Kolding i 1969.

Dagligliv under besættelsen

Som følge af krigsudbruddet i Europa i 1939 blev der da allerede samme år indført rationering af blandt andet sukker, kaffe, margarine i Danmark. I 1940 blev det svært at få brændsel fra udlandet. Danmark havde tidligere importeret kul og koks fra Polen og England. Derfor var man begyndt selv at producere tørv og brunkul. Der blev fra regeringen udsendt cirkulære om optagning af stubbe og rationering af brændsel og petroleum. Sognerådet besluttede at købe 50 tons tørv som beredskabslager og supplerede senere på året ved at købe briketlager hos vognmand Chr. Jørgensen, Sdr. Vilstrup. I maj 1941 byggede Brændselsudvalget et brændselskur på Maren Daugaards jord i Eltang, og samtidig traf udvalget aftale med Jeppe Fink Nielsen, Nr. Bjert om at varetage brændselsfordelingen i kommunen.

Befolkningen havde behov for at mødes under kri-

gen, og der var stor tilslutning til de forskellige arrangementer. Førstelærer Dahl Nielsen oprettede et sangkor i Nr. Bjert, og sognerådet gav tilladelse til, at man benyttede skolen til undervisningen. Der blev også bevilget et passende beløb til varme og lys til disse aftener.

Den 13. december 1941 afholdt sognerådet sit første møde på alderdomshjemmet. Der har derefter nok været forskellige foreninger, der har ønsket at låne lokalet, for i april 1942 vedtog sognerådet, at sognerådslokalet skulle være lukket for alle ikke-kommunale møder, dog kunne menighedsrådene i påkommende tilfælde få lov til at benytte lokalet.

I 1942 opstod der en difterieepidemi, der hovedsagelig angreb børn. Sygdommen var så alvorlig, at den ofte medførte dødsfald. Sognerådet vedtog derfor, at kommunen skulle betale vaccination for alle kommunens børn. Undtaget var dog børn på institutionerne Drejens Optagelseshjem, Julemærkesanatoriet og Landerupgaard.

Denne vaccination blev i 1943 udvidet til at omfatte alle unge mennesker under 18 år, og på grund af den store smittefare og risiko for dødsfald agiterede man ihærdigt for, at de unge sørgede for at blive vaccineret. Kommunen betalte halvdelen af udgiften, og staten den andel halvdel. Sundhedsstyrelsen anbefalede i 1943, at børnene skulle indtage et levertranpræparat "Vitaminol", der indeholdt mange A og D vitaminer. Sognerådet gav rabatmærker til alle børn under 15 år. De børn, hvis forældre betalte under 190 kr. i statsskat, kunne få "Vitaminol" gratis. I sommeren 1944 indkøbte sognerådet pjecen "Smitsomme sygdomme" og lod pjecen omdele til samtlige husstande.

Den 19. september 1944 nedlagde den tyske værne-magt det danske politikorps, og i befolkningen opstod nogen uro og nervøsitet for, hvordan samfundet skulle fungere uden politi. Sognerådet lod de enkelte medlemmer forhandle med beboerne om eventuel oprettelse af et vagtkorps. Det blev vel modtaget, og der blev oprettet vagtkorps i de enkelte dele af kommunen. Vagtkorpsene blev udstyret med lygter og stave. 80 % af udgiften blev refunderet af staten. Som betaling for udrykning blev der betalt 3 kr. pr. natte-time og 2 kr. pr. dagtime. Ordningen fungerede indtil sommeren 1945, hvorefter kommunen fik refunderet 90 % af den afholdte udgift. Derefter skulle knipler og lygter afleveres til Horsens Tugthus.

Det danske mindretal i Sydslesvig havde lidt store afsavn under krigen, og der blev derfor foretaget mange indsamlinger for at hjælpe dem økonomisk, ligesom mange sydslesvigske børn kom til Danmark på sommerferieophold. Kommunen blev også opfordret til at yde tilskud til Sydslesvig, men under henvisning til, at der i kommunen var indsamlet meget store beløb, fandt sognerådet, at man ikke skulle yde tilskud fra kommunen!

Sognerådsarbejdet efter krigen

For at give borgerne mulighed for at møde repræsentanter for sognerådet vedtog man i april 1934, at sognerådet skulle have fast kontortid på Fattiggården hver fredag fra 15.30 til 17.30, hvor man kunne træffe sognerådsformanden og kassereren.

I 1944 samledes nogle historisk interesserede mænd i det nye sognerådlokale på alderdomshjemmet i Nr. Bjert for at drøfte muligheden for at udgive en bog om Eltang og Nr. Bjert sogne og senere også Sdr. Vilstrup sogn. Lærer H. P. Berthelsen, der havde været lærer i Kolt, men senere flyttede til sin gård i Ravnsbjerg i Sdr. Vilstrup, påtog sig at være

redaktør, og det var ham der samlede alt materialet. Sognerådet påtog sig i 1953 at udgive bogen. Forinden var der foretaget en indsamling, som var lykkedes godt.

I efteråret 1945 vedtog sognerådet at erhverve jord til en sportsplads i Nr. Bjert, men først i 1952 blev man enige om, at pladsen skulle ligge over for skolen på gårdejer Poul Jørgensens jord.

En ansøgning fra beboerne i Nr. Bjert om at få installeret gadebelysning i 1945 blev velvilligt modtaget, og sognerådet gik med til, at skolen og alderdomshjemmet skulle deltage i anlægssummen.

I 1948 var Nr. Bjert Mølle i så dårlig en stand, at man anså det for at være for kostbart at renovere den. Møllerens ansøgning om nedrivning blev derfor anbefalet af sognerådet.

I 1954 drøftede sognerådet et forslag om at oprette en regnskabscentral for hele Vejle Amt eller at ansatte en kæmner, idet der fremover ville blive større krav til administrationen af kommunerne. I 1958 rettede Vejle Amt en forespørgsel til alle amtets

Udsigt fra Nr. Bjert kirketårn mod sydvest, ca. 1940.

kommuner, om de ønskede oprettelse af et revisionsinstitut, eller om amtsrevisionen skulle udbygges. Der var et overvældende ønske fra kommunerne om en udbygning af amtsrevisionen.

I juli 1954 ansatte sognerådet Jeppe Fink Nielsen, Nr. Bjert som skatteopkræver. Allerede samme år overtog det nyoprettede Skatteopkrævningsforbund for Koldings Omegn skatteopkrævningen. Udpantningen var fortsat sognefogedernes opgave og vedblev med at være det indtil 1. februar 1965, hvorefter opkrævningsforbundet påtog sig opgaven. Først fra begyndelsen af skatteåret 1964/65 overtog skatteopkrævningsforbundet inddrivelse af forfaldne skatter. Dette fungerede for Eltang-Vilstrup kommunes vedkommende indtil kommunesammenlægningen i 1969 og blev overflødiggjort ved den store kommunesammenlægning i 1970.

I 1958 var mejeribestyrer J. Jensen, Sdr. Vilstrup og gårdejer Andreas Petersen, Sdr. Vilstrup, kommunale revisorer; men ved J. Jensens fraflytning valgtes gårdejer Jakob Hansen, Nr. Bjert. Dette hverv varetog han indtil sin død i januar 1969. I foråret 1962 ønskede Andreas Petersen sig fritaget for hvervet, og i stedet valgtes revisor Simon Schmidt, Koldingfjordskolen. Han havde hvervet indtil kommunesammenlægningen i 1969.

Sognerådsformand Kr. Bertelsen havde besluttet at gå ud af sognerådet ved valget i foråret 1962, og da man ikke kunne forvente at en ny sognerådsformand ville påtage sig så meget administrativt arbejde som han havde gjort, opslog man en stilling som kærner. Den nedlagte hovedskole i Eltang, der lå på hjørnet af Tværskift og Nr. Bjertvej, skulle så indrettes til kommunekontor og tjenestebolig for kærneren. Sognerådet ansatte Jørgen Fønsskov, der havde været kærner i Ørum-Daugaard Kommune, den 15. december 1961.

Herefter blev al administration samlet på kærnerkontoret, mens sognerådsmøder, skatteligning, "torskegilde" og andre møder blev holdt på De gamles Hjem i Nr. Bjert, da der ikke var plads på kommunekontoret.

Ved sognerådsvalget den 6. marts 1962 var proprietær Niels Beck eneste repræsentant for Nr. Bjert, hvor man i flere tidligere perioder havde været to. Efter valget indgav stillere for Nr. Bjert-lokallisten en klage over valget til sognerådet. Sagen var, at man i Nr. Bjert havde den opfattelse, at listeforbun-

Kommunekontoret med sognerådsformand Chr. Christiansen, kærner Jørgen Fønsskov og assistent Birthe Steenholdt i 1966. Foto: P. Thastum.

det mellem lokallisterne i Eltang og Sdr. Vilstrup ikke var indgået rettidigt, og hvis dette var tilfældet, kunne det få indflydelse på fordelingen af mandaterne mellem listerne. Sognerådet behandlede klagen i mødet den 30. marts, og 7 mod 2 godkendte valget. Der blev fremsendt en redegørelse til amtet, og sognerådsformanden var til møde med amtsrådssekretær Jørgen Holm. Repræsentanter for Nr. Bjert-listen var ligeledes i amtet for at fremlægge deres synspunkter. Amtet tog det standpunkt, at der ikke var begået fejl ved kommunevalget.

Som ny sognerådsformand valgtes i 1962 gårdejer Eli Corydon-Petersen, Sdr. Vilstrup. Han havde været medlem af sognerådet i adskillige år og tillige været kommunekasserer.

Der var nu stor interesse for udstykning af grunde nord for Strandhuse, og gårdejer Jakob Hansen, Kobbegård fik tilladelse til at udstykke jord nordvest for Strandhuse og afhændede jorden til et konsortium bestående af proprietær Knud Daugaard Hansen, advokat Scherbeck og maskinhandler Eskild Wind, der stod for salget af den nuværende bebyggelse "Kobbelhøve". Sognerådet bad arkitekt Poul Mogensen, Strandhuse om at udarbejde en dispositionsplan for området, og senere, da der blev stor interesse for flere udstykninger, en dispositionsplan for hele Strandhuseområdet.

Sognerådsformand Eli Corydon-Petersen måtte 1. april 1963 af personlige årsager fratræde som sog-

nerådsformand, og i stedet for valgtes proprietær Knud Daugaard-Hansen, Nr. Stenderup. Han havde været medlem af sognerådet i flere perioder, og blandt andet været formand for vejudvalget.

Sognerådet var nu blevet mere opmærksomt på boligområder omkring Nr. Bjert. Man vedtog derfor i efteråret 1963 at flytte industrizonen i Nr. Bjert fra den sydlige del af landevejen til et areal bag skolen, og samtidig vedtog man at oprette industriareal på gårdejer Sommer Daugaards jorder i Eltang – et areal syd for gården ud mod hovedvej 1. De følgende år optog sognerådet forhandling med enkelte firmaer, men det nåede aldrig til realistiske forhandlinger, så det kan blive spændende, hvad Kolding kommune vil udnytte arealet til!

I marts 1964 meddelte Knud Daugaard-Hansen, at han ikke ville forsætte som sognerådsformand efter 1. april, da det var et for stort arbejdspress samtidig med, at han skulle varetage driften af sin gård. I stedet valgtes økonomiinspektør Chr. Christiansen, Koldingfjordskolen. Han havde været medlem af

sognerådet i flere perioder og været næstformand i den sidste periode.

Efter dispositionsplanens gennemførelse var der stor interesse for at købe grunde i Strandhuse, og sognerådet vedtog derfor i foråret 1964 at ansætte ingeniør Evald Møller-Nielsen, Kolding som honorarlønnet bygningsinspektør til at administrere byggesager. Senere fik han opgaven at stå for de mange udstykninger i Nr. Bjert. Han var kommunens sagkyndige på dette område frem til kommunesammenlægningen i 1969.

Sognerådet vedtog i efteråret 1964 at indrette sognerådslokaler, kommunekontor og kæmnerbolig i den tidligere Nr. Bjert Skole, når lærerne var fraflyttet. Det havde vist sig, at kommunekontorets beliggenhed i Eltang by var uhensigtsmæssig for befolkningen, og det var derfor naturligt at flytte det til den tættest bebyggede del af kommunen. Lærerne flyttede først i efteråret 1965, så håndværkerne fik travlt, da lokalerne skulle tages i brug til nytår 1966.

Hovedvej 1 i Nr. Bjert. Møllebakken og vejen til Kolding, ca. 1960. Foto: Mogens Hansen.

I midterfløjen blev indrettet sognerådlokale, hvor alle sognerådets større møder blev holdt, og i den østlige del blev indrettet kommunekontor, kontor til sognerådsformanden, bygningsinspektøren og arkivlokaler. I den vestre del blev indrettet tjenestebolig til kæmneren i den tidligere førstelærerbolig.

Ny skolestruktur

Først på året 1959 vedtog man at opføre en 7 klasses skole ved Eltanggård med navnet Eltang Central-skole, og samtidig blev skoledistrikterne fastlagt således, at Eltang og Sdr. Vilstrup sogne samt den del af Nr. Bjert sogn, der lå nord og vest for banelinien, hørte til Eltang Centralskole, og den væsentligste del af Nr. Bjert hørte til Strandhuse skoledistrikt. Der havde tidligere været tanker om, at også Nr. Bjert skoledistrikt skulle indgå i Centralskolens distrikt, men det ville Nr. Bjerterne kun være med til på betingelse af, at skolen blev placeret ved Hovedvej 1.

I efteråret 1962 engagerede sognerådet arkitekt Bonnis, Kolding til at udarbejde forslag til en ny skole i Strandhuse, og samtidig optog man forhandlinger om køb af jord med proprietær Johs. Johansen, Nr. Bjert – både til skole, butikcenterområde og en del af ”forsyningsvejen”, der senere fik navnet Lyshøj Alle.

Den 17. september 1963 forelagde sognerådet ved et møde i Nr. Bjert Forsamlingshus forslag til en samlet struktur for kommunens skolevæsen for alle interesserede og bevilgende myndigheder. Disse godkendte efterfølgende forslaget om, at Strandhuse Skole skulle opføres som en 7-klasses skole, der senere kunne udvides med realoverbygning, og Eltang Centralskole som en 7-klasses skole med mulighed for oprettelse af 8. klasse.

Lærerne ved Nr. Bjert skole var af den opfattelse, at en hurtig integrering med Strandhuse Skole ville være bedst – både af hensyn til eleverne og det kommende samarbejde mellem lærerne. Efter et møde mellem skolenævnene indstillede man til sognerådet, at Nr. Bjert Skole blev nedlagt, og at der ved Strandhuse Skole blev opført en bygning med to klasselokaler, der senere kunne indrettes til en lærerbolig, når den nye skole blev bygget. Dette godkendte sognerådet.

I sommeren 1964 lukkede Nr. Bjert Skole, og alle børnene i Nr. Bjert kom til Strandhuse Skole. I

Strandhuse var blevet opført midlertidige klasselokaler ved skolen og senere to boliger til lærerne fra Nr. Bjert.

I 1966 indgik sognerådet på Vejle Amts opfordring en aftale med en gruppe fynske arkitekter samlet i et firma kaldet ”Fynsplanen”, der havde specialiseret sig i såkaldt rationelt skolebyggeri, om en ny skole i Strandhuse. Sognerådet havde stillet som betingelse, at arkitekt Bonnis, Kolding skulle indgå i samarbejdet, og det var ham, der udarbejdede det skitseprojekt, der blev godkendt af sognerådet i 1966. Skolen skulle opføres som en enssporet 7-klasses skole; men projekteres, så den senere kunne udvides til en tosporet 7-klasses skole, eventuel realoverbygning og idrætsfaciliteter. Prisen var anslået til 3 millioner, men det viste sig senere, at udgiften beløb sig til over 5 millioner. Sognerådet havde forventet hurtigere sagsbehandling ved at være tilmeldt ”Fynsplanen”, så skolen kunne tages i brug ved skoleårets begyndelse 1968. Kvaler med byggeriet og bekymring ved at skulle skaffe mange penge til byggeriet fremskyndede tanken om kommunesammenlægning.

Kommunesammenlægning med Kolding 1969

Kolding Kommune havde nedsat et teknikerudvalg for at udarbejde en betænkning om en sammenlægning med omegnskommunerne. Denne betænkning blev forelagt sognerådsformændene for omegnskommunerne ved et møde den 22. april 1965, men den fik en kølig modtagelse. Den generelle holdning var, at man ville afvente Kommunallovskommissionens udspil, da ingen i virkeligheden ønskede en sammenlægning.

I juni 1966 indkaldte borgmester Peter Ravn forstadskommunerne til forhandling om nedsættelse af en arbejdsgruppe, der skulle planlægge byudviklingen for Stor-Kolding for at sikre en fornuftig udvikling. Uanset holdningen til kommunesammenlægningen kunne alle se, at det var en god beslutning.

I efteråret 1966 havde en del sognekommuner indbudt repræsentanter for samtlige sognekommuner i ”Trekantområdet” til en drøftelse af muligheden for at danne en ”Trekantkommune” indbefattet købstæderne. Det fik stor opbakning fra Vejle Amts Sognerådsforening og amtets embedsmænd. Der var også et stort flertal blandt sognekommunerne herfor. Borgmester Peter Ravn udtalte sig ikke afvi-

Sognerådet i Eltang-Vilstrup kort før sammenlægningen med Kolding den 1. april 1969. Fra venstre stående kæmner Jørgen Fønsskov, gårdejer Niels Beck fra Nr. Bjert, Vilhelm Lauridsen, Peter Laurids Juul, Hans Henrik Krab. Siddende fra venstre Thorvald Fevre, Svend Møller, Karen Jacobsen, Chr. Christiansen, Hartmann Berg. Foto: N. Lisberg.

sende, men tilkendegav, at disse overvejelser ikke måtte forhindre købstæderne i at få afklaret deres problemer i forhold til forstadskommunerne.

En væsentlig forhøjelse af budgettet for 1967/68 med blandt andet 500.000 kr. til henlæggelse til skolebyggeriet fik Eltang-Vilstrup Sogneråd til at interessere sig mere for en kommunesammenlægning med Kolding Kommune. Man indledte "uformelle drøftelser", som det hed, hvor sognerådet tilkendegav, at ville det vise sig fordelagtigt med en sammenlægning, ville man gå ind herfor på frivillig basis inden 1970.

I december 1967 var forhandlingerne nået så vidt, at Kolding og Eltang-Vilstrup kommuner anmodede Vejle Amtsråd om at godkende en sammenlægning fra 1. april 1969. To repræsentanter fra sognerådet ville blive medlemmer af Kolding Byråd indtil kommunevalget 1970. Sognerådet havde ved alle forhandlinger pointeret, at skulle der ske kommunesammenlægning, ville man stå fast ved, at det skulle gælde hele kommunen – altså ingen accept af, at dele af Eltang sogn eller Sdr. Vilstrup sogn

kunne gå til en eventuel midterkommune i Trekantområdet. Ved alle senere forhandlinger med amtet og Kommunalreformkommissionen stod begge kommuner fast herpå. I den sidste skrivelse fra kommissionen arbejdede man stadig med muligheden for at udskille Sdr. Vilstrup sogn, men Kolding og Eltang-Vilstrup kommuners vedholdende utilfredshed hermed sikrede, at der heller ikke senere ved den store kommunesammenlægning i 1970 blev ændret herved.

Den 31. marts 1969 lukkede kommunekontoret i Nr. Bjert, og al administration blev overført til de forskellige forvaltninger i Kolding Kommune. Både kærneren og to kommuneassistenter fik ansættelse ved Socialforvaltningen efter egne ønsker. En epoke var slut! Det havde man ikke kunnet forudse, da kommunekontoret blev flyttet til Nr. Bjert.

Der var siden først i 1960erne fremkommet forespørgsler fra borgerne om mulighed for at oprette en børnehave i Nr. Bjert. Sognerådet havde ikke ment, at der var behov for det, men havde dog udtalt, at der kunne blive en mulighed, når Strandhuse

Skole skulle nedlægges. Børnehaven kom dog først efter kommunesammenlægningen – og så i Nr. Bjert gamle skole og kommunekontor.

Sognerådsmedlemmer bosiddende i Nr. Bjert

Gårdejer *Christian Hansen* var sognerådsformand i Eltang-Vilstrup Kommune fra 1899 til 1904. Han ejede en gård, der lå ved siden af Bøgeløkke, og efter at gården var brændt, solgte han den til Mikkel Sandager i 1905.

Gårdejer *Theodor Johansen*, Vilhelmsminde var ligeledes medlem af sognerådet fra 1899 til 1904.

Ved sognerådsvalget den 2. december 1903 blev gårdejer *H. Th. Valdemar Hansen*, Kobbeltgård, indvalgt i sognerådet fra 1. januar 1903 og sad der indtil 1. april 1909.

Ved sognerådsvalget den 8. marts 1909 blev gårdejer *Niels Johansen*, Milholtgård, indvalgt i sognerådet og var medlem af dette fra 1. april 1909 til udgangen af marts 1917.

Ved sognerådsvalget den 24. marts 1917 blev gårdejer *Cecilius Sandager*, Banggård, indvalgt i sognerådet fra 1. april 1917, og han sad i sognerådet indtil udgangen af marts 1921. Han blev atter indvalgt i 1929 og sad der indtil 1937.

Ved sognerådsvalget den 26. marts 1921 blev gårdejer *Kristen Refsgaard*, Køllebo – senere Nr. Bjert – indvalgt i sognerådet fra 1. april 1921 indtil 1929.

Ved samme valg blev den første håndværker, murermester *Peter Fogt*, Nr. Bjert indvalgt fra 1921 indtil 1929.

Proprietær *Karstoft Beck*, Nedergård blev indvalgt i sognerådet den 1. april 1929 og sad som næstformand, indtil han forlod sognerådet i 1943.

Den 1. april 1929 blev gårdejer *Kristian Bertelsen*, Lilballe, valgt til sognerådsformand – et hverv han havde indtil 31. marts 1962.

Ved valget foråret 1937 blev førstelærer *N. E. Probst* indvalgt i sognerådet, men han døde den 4. juli 1939.

Ved valget i 1943 indvalgtes gårdejer *Jørgen Niel-*

sen, Kastaniely, i sognerådet og blev næstformand med det samme. Han var medlem af sognerådet indtil foråret 1954 og var næstformand i hele perioden.

Ved samme valg indvalgtes møller *Henning Honoré*, Nr. Bjert Mølle, i sognerådet. Han valgtes til kasserer, men i august blev han alvorligt syg og døde den 29. august 1943.

Da det socialdemokratiske sognerådsmedlem Jens Thomsen fraflyttede kommunen i foråret 1949, indtrådte *Anton Nielsen*, Nr. Bjert i sognerådet i hans sted, og han var medlem af sognerådet indtil valget i foråret 1958.

Ved sognerådsvalget i foråret 1950 blev murermester *Karl Fogt*, Nr. Bjert indvalgt i sognerådet. Han var medlem af sognerådet indtil marts 1962.

Ved valget i marts 1958 blev proprietær *Niels Beck*, Nedergård, Nr. Bjert indvalgt i sognerådet. Han sad i sognerådet indtil kommunesammenlægningen 1. april 1969.

Modstandsbevægelsen i Nr. Bjert

Modstandsgrupperne

Umiddelbart efter krigens slutning skrev Kolding Folkeblad et indlæg, der fortalte om modstandsbevægelsen i Nr. Bjert. Der stod her, at 41 mand var involveret, organiseret i 6- eller 7-mands grupper, der havde udført alle arter af "underjordisk" arbejde: sabotage, våbentransport og -oplagring, sprængstofopbevaring og bladuddeling. De havde holdt informationsmøder og skjult sabotører og andre eftersøgte.

Uddeler Arendt de Place og proprietær Karstoft Beck var de drivende kræfter i modstandsbevægelsen, og sabotagevirksomheden blev væsentligt udført af maskinist Svend Madsen, lærer Dahl-Nielsen og Svend Aage Rasmussen.

Inger Dahlgren fortæller:

Først i marts 1945 fik en modstandsgruppe i Nr. Bjert besked på at sprænge et jernbanespor mellem Eltang og Kolding. Det blev Svend Madsen og Svend Aage Rasmussen, der skulle af sted, dog sammen med én, der havde forstand på sprængning, trafikassistent Ole Christensen fra Fredericia.

Svend og Svend Aage havde ikke været med til at sprænge før. De hentede sprængstoffet på Nedergård i en lædermappe; men de havde alt for meget med. Det var en månelys aften, da de gik ned til viadukten i Nr. Bjert, men dér var der for mange tyske vagter, så de gik i stedet til viadukten i Strandhuse, hvor vagterne kun var nogle store drenge. Mens Ole Christensen spurgte dem, om de havde nogle cigaretter, listede de andre over broen og videre til Hvidsminde. Bag frugtplantagen fik de lagt sprængladningen, der sprængte fire skinner i luften. Tyskerne skød fra begge viadukter, men da var de tre i sikkerhed. Dagen efter var vagtmandskabet ved viadukten i Nr. Bjert tredoblet!

Ifølge Kolding Folkeblad fungerede uddeler de Place som forbindelsesled til modstandsbevægelsen i Kolding og modtog, skjulte og fordelte sabotører og andre "underjordiske" folk til forskellige kvarterværter. Selv husede de Place før julen 1944 en fransk officer i 6 uger. Han var spadseret hertil fra Hamborg "under jorden" iført fangedragt! På det

tidspunkt var 33 SS-folk indkvarteret i Forsamlingshuset i umiddelbar nærhed af Brugsen. Franskmanden blev forsynet med tøj og kom kun ud, når det var mørkt. Han boede i et værelse umiddelbart ved kommis'ernes værelser.

Bagermester Rasmussen blev meget upopulær i Nr. Bjert under en af de tyske indkvarteringer. Han gav tyskerne lov til at slagte en gris, og det syntes man i Nr. Bjert var for groft! Men på hestestaldens loft havde bageren to franskmænd boende, og mens tyskerne spiste grisen, fik fru Rasmussen god tid til at sørge for franskmændene.

Trafikassistent Ole Christensen, kaldet Holm var den egentlige initiativtager til modstandsarbejdet i Nr. Bjert. Han var meget aktiv, men blev desværre fanget og henrettet af det tyske sikkerhedspoliti Gestapo umiddelbart før krigens slutning.

Nr. Bjert-gruppen blev forsynet med våben fra Kolding, hentet i lastbil midt om dagen. Våbnene lå i kasser, og fire mand med maskinpistoler under frakken var med på bilen. Våbnene kørtes først ud til gartner Anders Olsen i Drejens, hvor de blev gemt, til fordelingen skulle foregå.

Der var stor risiko for, at disse transporter kunne blive opdaget, og engang var det nær gået galt. Svend Toft transportererede våbnene godt camoufleret med rødbeder i hestevogn til Nr. Bjert. Anders Olsen gik i forvejen for at sondere terrænet. Han

Efter sabotage på jernbanestrækning, formentlig ved Nr. Bjert.

skulle ind hos Karstoft Beck på Nedergård, men havde misforstået det og fortsatte til de Place i Brugsforeningen. Der havde et antal Hipofolk taget opstilling. Hipokorpset var et politikorps, der var oprettet af den tyske besættelsesmagt efter opløsningen af det danske politi i 1944. Medlemmerne var danskere, der samarbejdede med tyskerne, og de var berygtet for deres brutalitet. Modstandsfolkene sørgede for hurtigst muligt at få våbnene gemt under halmen i Becks lade. Hipoerne havde heldigvis ikke fået farten af hvad, der foregik.

Karstoft Becks lade var ikke det eneste sted på gården, hvor der gemtes våben og ammunition. I en periode var et sprængstofdepot nedgravet i haven. Beck havde hentet sprængstofferne fra Eltang station og havde på landevejen passeret adskillige tyskere.

Befrielsen og Nr. Bjert-kanonen

Ved befrielsen om morgenen den 5. maj 1945 var

Niels Beck og August Thaysen med den gruppe, der skulle fange masseorderen Poul Lensing fra Egtved, men han havde forinden skudt sig selv.

Der blev ”holdt tand for tunge” med deltagelse i det underjordiske arbejde. Uddeler de Place blev således meget forbavset, da han den 5. maj om morgenen så en af sine kommissar med armbind. Han anede ikke, han var med i frihedsbevægelsen!

Alt mandskab, der havde deltaget i modstandsbevægelsen, stillede på gaden i Nr. Bjert den 5. maj 1945 kl. 8. De havde instruks om at skulle afvæbne mindre tyske styrker, som måtte antages at kunne overmandes uden synderlig fare. Man begyndte med mandskab på to biler, som holdt ved Mejeriet. Da det gik let, fortsatte frihedskæmperne med at afvæbne alle tyskere, de så, så man til sidst havde 23 tyskere, 7 biler og en luftværnskanon samt mange geværer og en del ammunition.

I løbet af formiddagen kom frihedskæmper fra

Frihedskæmperne Karstoft Beck, Nedergård og Jørgen Nielsen, Kastaniely med sagfører Hove i midten ved Domhuset den 5. maj 1945.

De engelske soldater kører gennem Nr. Bjert den 7. maj 1945.

Kolding for at hente våbnene til bevæbning af styrker, som endnu ikke havde fået udleveret våben. Kanonen førtes til Nedergård, og de tilbageholdte soldater fik lov til at drage videre, men den gruppe, som var kommet med kanonen, foretrak at blive til næste dag. Søndag den 6. maj forlod de sidste tyske tropper Nr. Bjert, og en af de følgende dage hentes kanonen til Kolding og blev anbragt i materielgården i Munkensdam.

Gunnar A. Engberg har i sin artikel ”Træk af befrielsesdagen i Kolding, den 4. maj 1945” i Vejle Amts Årbog 1975 omtalt kanonens videre skæbne: Den stod på materielgården, indtil den som et led i befrielsesfestlighederne den 21. maj 1945 blev overdraget til kaptajn Schack, der var leder af modstandsbevægelsens Region III omfattende Sønderjylland, Esbjerg og Kolding-området. Det var et udtryk for frihedskæmpernes taknemmelighed og respekt for kaptajn Schack. Han bestemte, at kanonen skulle overgå til Museet på Koldinghus, og den blev foreløbig bragt til Parkkommandoen på Kolding Havn, hvor der fandtes meget andet tysk materiel, der stod under bevogtning.

Det tog lang tid for Museet på Koldinghus at få formaliteterne i forbindelse med overdragelsen af ka-

nonen i orden, så da den endelig kom op i Slotsgården, havde den ingen hjul. Gummi var jo en mangelvare dengang. Med hjælp fra Tøjhusmuseet lykkedes det dog efter nytår 1946 at få stillet et par hjul fra hærens våbenarsenal til rådighed.

Karstoft Beck skrev i Koldinghusmuseets årsskrift 1946 om kanonen, som han udtrykkelig kalder en luftværnskanon (FLAK). I bogen Kolding under Besættelsen fra 1946 er et billede, hvor man ser, at den er uden skjold og med stejlt løftet løb; men den kanon, der stod i Slotsgården var en 37 mm panserværnskanon (PAK) med skjold og kun ringe hævet løb. Altså – det var *ikke* Nr. Bjert kanonen!

Lad os blot stadig kalde den Nr. Bjert kanonen, da det er begivenhederne fra Nr. Bjert, der gjorde, at kanonen blev bevaret, mens alle andre kanoner fra Parkkommandoen på Kolding Havn for længst er skrottede og omsmeltede. Den såkaldte Nr. Bjert kanon er stadig i Koldinghus' varetægt. Den er opmagasineret i Staldgården.

De Gamles Hjem – Basagerhus

I efteråret 1939 vedtog Eltang-Vilstrup Sogneråd, at alderdomshjemmet i fattiggården i Nr. Bjert skov skulle nedlægges. Fattiggården, den nuværende gård *Vanglund*, havde sognerådet købt allerede i 1872, og fra omkring århundredskiftet fungerede den mest som alderdomshjem.

I løbet af 1940 besøgte sognerådet forskellige alderdomshjem i omegnen og var ved slutningen på året nået så langt, at man drøftede planerne med arkitekt Hauge-Rasmussen, der boede på Hvidsminde, og besluttede, at hjemmet skulle bygges, og at der skulle findes en passende grund. Den fandt man lige efter nytår 1941 og købte den af gårdejer Sørine Johansen, Vilhelmsminde. Man vedtog samtidig, at Hauge-Rasmussen skulle have opgaven, ”der søges fremmet så hurtigt som muligt”, som der står i referatet. Fattiggården var nemlig allerede i november måned 1940 blevet solgt til Georg Skov for 36.000 kr. til overtagelse 1. april 1941! Arbejdet på det nye alderdomshjem, der blev udliciteret blandt kommunens håndværkere, var anslået til at koste 96.000 kr.

De Gamles Hjem blev bygget i to etager, og der var plads til 16 beboere. I mødet den 13. oktober 1941 vedtog sognerådet at ansætte frk. Sigrig Jensen som bestyrerinde fra 1. november at regne.

De Gamles Hjem blev færdigt, så indvielsen kunne finde sted den 1. december 1941. Sognerådet havde valgt denne dag for at ”slå to fluer med et smæk”,

De Gamles Hjem i Nr. Bjert i 1942.

idet det samtidig skulle markere 100 årsdagen for det første sognerådvalg i Eltang-Vilstrup Kommune. Det blev en festdag. Der var indbudt tidligere sognerådsmedlemmer og sognerådet – alle med damer – samt arkitekten, håndværkere, arbejdsmænd. Ja alle, der havde haft med byggeriet at gøre, og alle de mange, der fremover ville få med De Gamles Hjem at gøre – præster, sygeplejersker, læger og først og fremmest bestyrerinden frk. *Sigrig Jensen* og de ni ”gamle”, der var de første, der skulle bo der.

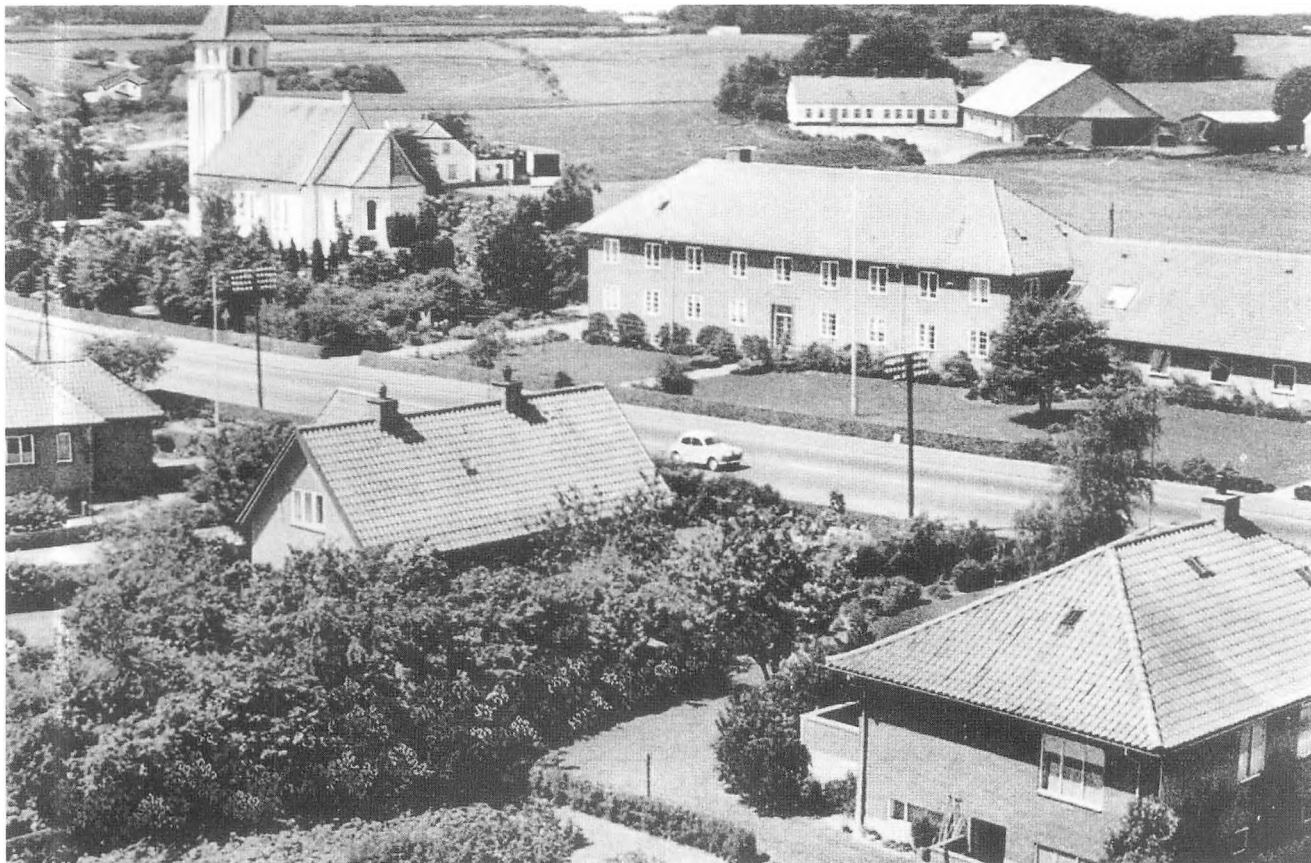
Efter at alle havde beset hjemmet, ”sammledes selskabet, ca. 100 personer, om bordene i det blomstersmykkede forsamlingshus, hvor der serveredes smørrebrød, øl og kaffe”. Sognerådsformand Kr. Bertelsen gav en historisk redegørelse for sognerådsvalgene siden 1842. Derefter fortalte han om opførelsen af De Gamles Hjem og om, at det var et enigt sogneråd, der stod bag byggeriet, der fik megen ros. Alle udtrykte ønsket om, at det for bestyrerinden og beboerne måtte blive et hjem i ordets bedste forstand.

I 1958 viste der sig et større behov for pladser på hjemmet, og sognerådet nedsatte et udvalg til at planlægge udvidelsen, til ”at handle og bygge” som der står i referatet. Den tilstødende grund blev købt af mejerist Anders Johnsen. Tilbygningen blev færdig i 1959, og der blev nu plads til yderligere syv beboere og i tagetagen lejlighed til bestyrerinden.

I foråret 1966 meddelte Sigrig Jensen, at hun ønskede at fratræde sin stilling til 1. maj. Hun var nu 62 år og syntes, det blev for strengt for hende. Sognerådet holdt en afskedssammenkomst for hende, hvor der blev givet udtryk for den store indsats for hjemmets ve og vel, hun havde ydet. Hun sparede aldrig sig selv.

Sognerådet ansatte da Kirsten og Viggo Juhl som bestyrerpar. Der begyndte nu en ny epoke. Der blev stillet større krav om udarbejdelse af arbejdsplaner efter gældende arbejdstidsregler, ligesom der blev indført nattevagt, der kunne tilse beboerne i aften- og nattetimerne. Den lille lejlighed var utidssvarende for en familie med to børn, og i løbet af sommeren vedtog sognerådet at opføre en bestyrerbolig ved den østre gavl af De Gamles Hjem. Sognerådet

Basagerhus efter udvidelsen i 1959. I baggrunden ses Marielyst.

havde, indtil kommunekontoret i 1965 blev flyttet til den nedlagte skole i Nr. Bjert, haft mødelokale i den vestre gavl. Da der nu atter var behov for yderligere plads til beboere, indrettede man to værelser her. Efter 15 år som bestyrelsesmedlem besluttede Kirsten og Viggo Juhl at fratræde deres stilling i maj 1981, hvorefter *Gurli Hansen*, der var uddannet plejehjemsassistent, blev ansat som bestyrer fra 1. juni 1981.

I 1986 havde Kolding Kommune købt jorden nord for plejehjemmet med henblik på opførelse af ældreboliger i forbindelse med ombygning af plejehjemmet, som De Gamles Hjem nu blev kaldt, til plejecenter. I 1989 opførte boligselskabet Lejerbo 29 ældreboliger. I disse boliger var der et midlertidigt plejehjem for beboerne under ombygningen af plejehjemmet *Basagerhus*, som det nu hed.

Basagerhus blev nu indrettet til service- og plejecenter for Nr. Bjert områdets pensionister med 17 etværelses boliger, dagcenter, klub- og foreningsaktiviteter. Det blev taget i brug i 1990. Samtidig var Kolding Kommune blevet opdelt i plejedistrikter. Det betød, at det administrative ansvar for Ba-

sagerhus blev overført til plejedistrikt Nord, og at den daglige ledelse siden da benævnes afdelingsleder under plejedistriktet.

Mens denne store ændring af plejehjemmet, der skabte megen omvæltning, stod på, forstod Gurli Hansen ved sin menneskelige forståelse at skabe trygge rammer for beboerne og få pensionister fra området til at føle sig velkomne til de forskellige aktiviteter. Imidlertid opsagde hun sin stilling med udgangen af 1992, da hun følte at have behov for andre udfordringer.

De første år herefter var stillingen som afdelingsleder besat ved konstitueringer, men i 1997 blev *Inga Fogh* ansat. Hun fratrådte allerede i november 1999, hvorefter sygeplejerske *Anne Dorte Nielsen* blev ansat som afdelingsleder.

Forsamlingshus og foreningsliv

Forsamlingshusets oprettelse og første år

Sidst i 1890'erne opstod der i Nr. Bjert ønske om at oprette et forsamlingshus i byen sikkert som følge af indflydelse fra højskolebevægelsen. Nogle af egnens unge havde været på højskole og fået interesse for, hvad der rørte sig i samfundet. I forsamlingshuset ville man kunne mødes til blandt andet foredrag, gymnastik, folkedans, høstfest, juletræsfest og private festligheder.

En gruppe af de førende mænd indkaldte til generalforsamling den 29. marts 1899 for at danne et interessentskab med det formål at opføre et forsamlingshus. Til bestyrelsen valgte man gårdejerne Christian Hansen, Bent Bentsen, Niels Vilhelm Nielsen, Kastaniely og mejeribestyrer J. Brask, og bestyrelsen konstituerede sig med Niels Vilhelm Nielsen som formand.

Niels Vilhelm Nielsen var søn af gårdejer Jørgen Nielsen, Solbjerg, og sidstnævnte skænkede grunden til forsamlingshuset, og da der skulle tegnes aktier til interessentskabet var han den, der gav det største bidrag – 400 kr. Som det fremgår af regnskabet, havde der meldt sig ca. 100 interessenter – ikke kun fra Nr. Bjert, men også fra Nr. Bjert Skov, Eltang, Gudsø og Nr. Stenderup.

Ifølge regnskabsbogen holdtes der rejsegilde den 8. juli og indvielse af forsamlingshuset den 7. oktober, hvor man kan se, at der er betalt musik til brødrene Schou og til opvartning og rengøring.

Den første bestyrelse holdt møde den 21. august 1899. Det drejede sig om indkøb af kakkelovne og komfurer til "Øvelseshuset", som man dengang kaldte forsamlingshuset, og desuden om avertering af lejligheden til udleje i Højskolebladet.

I år 1900 afholdt Nr. Bjert "forbrugsforening" generalforsamling i forsamlingshuset og vedtog ved denne lejlighed at tegne 8 aktier af 25 kr. i huset. I 1906 blev der indlagt vand fra Nr. Bjert Vandværk.

Der blev i de efterfølgende år hvert år afholdt høstgilder for både Nr. Bjert og Eltang i forsamlingshuset, og i 1910 afholdtes en koncert med Lomholts

orkester fra Kolding og operasanger Hans Petersen med efterfølgende bal for aktionærer med husstand. Lomholts orkester var populært, for det blev brugt helt til midten af 1920'erne. I 1912 blev salen udlejet til danselærer Olsen til danseøvelser i 2 måneder for i alt 20 kr.

Ved et bestyrelsesmøde den 8. august 1912 må der have været en god kassebeholdning, for man vedtog at anbringe størsteparten af kassebeholdningen i Brugsens indlånsafdeling, da renten dér var betydelig større end i banken.

I 1914 gik bestyrelsen med til, at forsamlingshuset måtte benyttes til politiske møder. Socialdemokratisk forening afholdt juletræ og Afholdsforeningen møde med dilettant og bal. Samme år oprettedes en foredragsforening. På grund af krigen var der indkaldt ekstra mandskab til hæren, en såkaldt "sikringsstyrke", og de holdt øvelser bl.a. omkring Nr. Bjert. Soldaterne var indkvarteret på gårdene, og i 1916 holdt man en ekstra høstfest for dem sammen med kvarterværterne.

Den 28. januar 1924 fik førstelærer N. E. Probst tilladelse til at låne huset til dilettant og sang ved forestillinger 28. og 29. februar, mod at forsamlingshuset fik halvdelen af nettoindtægten, og gymnaster fik tilladelse til at benytte huset 4-5 aftener til indøvelse af sanglege. Ved en ekstraordinær generalforsamling 11. juli 1929 vedtog man efter nogen

Folkedansere fra Nr. Bjert, ca. 1900.

forhandling at udvide forsamlingshuset for en sum af 7.000 kr. I 1936 blev det bestemt, at der måtte spilles badminton i forsamlingshuset – dog skulle spillerne trække sig tilbage, dersom huset kunne udlejes til andet brug.

Livet i Nr. Bjert Forsamlingshus i 1930erne

Inger Dahlgren har givet denne beretning om livet i Nr. Bjert Forsamlingshus i 1930erne:

Forsamlingshuset blev brugt af følgende foreninger: Folkedanserforeningen, Ungdomsforeningen, Foredragsforeningen, Socialdemokratisk Forening, Skytte- og Gymnastikforeningen og Badmintonklubben.

Årets gang i forsamlingshuset var: I januar skolejuletræ med dilettant, i februar karneval, i marts dilettant, i april gymnastikopvisning og "farvelbal", i maj "velkomstbal" – også for de nykonfirmerede, i juni ringridning, i september høstfest, i oktober opvisning af "sommerpiger", i november bal og i december julebal.

Når der var foredrag eller lignende, blev der stillet 3 borde op. Et ved vinduerne, her sad gårdejerne og deres familie. Et i midten, her sad håndværkerne, og så var der et bord ved ribberne. Det kaldte vi proletarbordet. Her sad karle og piger. Dengang brugte alle sukker i kaffen, og sukkeret blev altid sat på bordet, når der blev dækket. Der var en karl, vi skulle passe særligt på, ellers spiste han en hel skål sukker under første del af foredraget.

Da førstelærer N. E. Probst blev begravet, er vist den dag, der har været flest mennesker i forsamlingshuset. I den store sal var sat 4 borde op med plads til 120 mennesker, og i den lille sal 2 borde med plads til 40 mennesker. Om formiddagen kom folk fra alle gårdene med masser af blomster, så der blev pyntet meget smukt over det hele. Om eftermiddagen, da følget kom til kaffe, blev alt hurtigt besat, og der stod 40 mennesker og ventede. Der blev holdt taler fra kl. 15.30 til kl. 17.00. Probst var en meget afholdt lærer. Kl. 18.00 havde vi ryddet bordene, og der skulle vaskes op. Flere af de piger, der havde hjulpet med at servere kaffe, skulle hjælpe i skolen til familiemiddagen. Så var der kun Hilda Grünfeldt, og mig til at klare opvasken. Alle kopper havde været i brug, selv de allerbageste i skabet, som ellers ikke kom frem. Det tog os 4 timer at vaske op.

Gymnastikopvisning i Nr. Bjert Forsamlingshus. Bojsen holder fanen, 1946.

Efter krigens slutning i 1945 var der stor interesse for at se rejsefilm. Industriforeningen i Kolding havde altid nogle på deres program. Peter Madsen fra Maskinfabrikken syntes, de var så gode, især filmene fra Norge var han betaget af. Han syntes også, at folk i Nr. Bjert skulle se dem, så han lejede forsamlingshuset og bad Møller Nielsen fra København komme og vise sine Norgesfilm. Selvfølgelig kom medarbejderne på fabrikken med koner og kærestere, men man kunne lige så godt fylde salen op, så han inviterede naboerne og lidt flere med. Det blev en dejlig aften. Året efter gentog det sig og et år mere, men interessen var nu knap så stor.

Skolens juletræsfest var altid den 5. januar. Det skulle være den sidste juletræsfest, inden skolen startede igen den 7. januar. Det var en stor fest. Juletræet rakte næsten op til loftet, og vi var mange rækker rundt omkring træet. Vi sang gerne 5-6 salmer og fik en historie, som senere blev afløst af dilettant. Vi fik poser, og mens de voksne drak kaffe i den lille sal, legede vi andre sanglege på livet løs. Det var også den aften, lærer Probst fik talt med mange af de forældre, som han ikke havde jævnlige kontakt med.

Den første gang, vi spillede dilettant, var i 1932 eller 33. Vi spillede "Pipernip", og der var alt med, både nisser, trolde, en heks og alfer. Vi fik stor succes. Det blev også en tradition, at børnene spillede

deres teaterstykker i Ungdomsforeningen til det første møde i det nye år.

I februar var der gerne fastelavnsfest. Det var med karneval, og der var gerne mange udklædte. Der var præmier til den flotteste og den sjoveste. Et år kom der én i malertøj og med malerudstyr. Vedkommende lavede en masse sjov og ballade. Ingen kunne regne ud, hvem det kunne være. Da maskerne faldt, viste det sig at være maler Jensens søster Ella, der havde taget hans tøj på. Ella var tjenestepige hos præsten.

Når man begyndte på dilettant, øvede man først i private hjem og derefter på scenen i forsamlingshuset. Øveaftener fandt sted på forskellige gårde, der gav kaffe, og samtidig kunne de jo se, hvor langt man var kommet. Til generalprøven blev alle pensionister inviteret. Lærer Probst sagde altid: "Der skal én med fra hvert hus i hele byen, for så kommer alle og skal se det". Det var et større arrangement, for der skulle stilles scene op, og den fyldte den ene trediedel af salen. De sidste mange år var Arne Skomager fast lys- og tæppemand.

Det fortælles, at ved en af dilettantforestillingerne

var der en førsteelsker, der ikke kunne synge. Derfor skulle der stå en anden på en havebænk uden for vinduet og synge. Desværre skete der det, at havebænken væltede, og det skulle have givet grund til megen moro. Mange år senere havde man det samme problem med en, der ikke kunne synge, men nu var forsamlingshuset blevet udvidet, så den rigtige sanger bare skulle stå i kulissen og synge. Hans Sandager var en af tilskuerne, og han kom til at erindre den gamle episode og begyndte at le og kunne ikke holde op igen.

Probst holdt af, at der først skulle spilles et alvorligt stykke som f.eks. om livet på Fanø. Elisabeth Hansen havde den store rolle, og da hun i sidste akt blev gift med sin styrmand, havde hun sin mormors brukjole på. Den var meget smuk. Da de spillede "Genboerne" med Chresten Dahl som løjtnant von Buddinge, spillede Svend Madsen, Maskinfabrikken, den evige skomager Ahsverus. De kunne ikke få et langt skæg til ham, og i stedet fik han et skæg, der lignede fabrikant Peter Madsens. Det skabte også megen latter.

Eksempler på dilettantstykker var: Soldaterløjer, På Kastelvolden, Fanikker, Vækkeuret, Genboerne,

Dilettant i Forsamlingshuset "En søndag på Amager".

Septemberkrigen, Et enfoldigt pigebarn, Den skæve Linie, Store Bededagsaften, Eventyr på Fodrejsen, Feriegæsten, En søndag på Amager.

2. påskedag var der gymnastikopvisning. I 1932 var der 5 hold. Et hold småpiger og et hold store piger ledet af Margrethe Hansen, Kobbeltgård, et hold unge piger blev ledet af hendes storesøster Elisabeth og et hold drenge og et hold karle blev ledet af deres broder Jacob Hansen. Det var den eneste gang, 5 hold blev ledet af 3 søskende.

Gymnastikaftenerne var tirsdag og fredag. Pigerne fra kl. 19 til kl. 20, karlene fra kl. 20 til 21. Nogle gange i løbet af vinteren gik pigerne, i reglen døtre fra gårdene, hjem og lavede en stor kande kaffe. Karlene hentede brød på møllen, og en havde en grammofon og plader med. På den måde fik de et par hyggelige timer. Der kunne godt være lidt koldt. Ikke så slemt som under krigen, for da måtte vi have godt med tøj på, når vi skulle ned på gulvet og lave øvelser.

I april var der gerne et farvelbal for de piger, der skulle rejse. Der var på mange gårde to piger om sommeren og en om vinteren. I maj var der et velkomstbal til de nye piger, og da var der også bal, hvor de unge, der var blevet konfirmeret i april, kom med til bal første gang, uden at der var forældre med.

I juni var der ringridning, og da var der aftenfest i forsamlingshuset med uddeling af en masse præmier. Det var i reglen næsten den samme tale, der blev holdt hvert år, og den kunne vi næsten alle udenad.

Juli og august var ret stille måneder, men der kunne være både bryllup og begravelse. Det var almindeligt at få kaffe i forsamlingshuset efter begravelse i kirken. Til Nr. Bjerterne skulle der regnes ekstra brød. Til Strandhuserne ekstra kaffe!

I september var den store fest "høstfest", som begyndte på gårdene kl. 12, hvor der blev serveret suppe. Om eftermiddagen havde karlene fri. Det var til gengæld en travl dag for barbereren. Efter stegemaden kl. 18 og efter at fodermesteren var hjulpet færdig med malkningen, begyndte tilstrømningen til forsamlingshuset. Det var næsten umuligt at få en knage til sit tøj, og når klokken var 20, var hele bænkeraden besat, og folk stod op i $\frac{2}{3}$ af salen. Når klokken blev 21, begyndte de at kalde

Ringridning i Nr. Bjert 1946.

ind til kaffe i den lille sal, og så blev der bedre plads til at danse. I de første år, jeg husker, spillede Markus Hansen og Peter Møller. Midt i 30erne var det brødrene Møller og Peter Højen fra Viuf. Det var noget mere moderne musik, de leverede. Senere igen blev det Kaj Lund fra Kolding.

Hvis pigerne havde haft gymnastik om sommeren, havde de gerne en opvisning. Var Anna Rønno, Eltang, hjemme, var der altid et stort sommerhold.

I mange år holdt Eltang og Nr. Bjert høstgilde hver for sig. Til Eltang's høstgilde var der fælles kaffebord. Der var ikke så mange mennesker, som når Nr. Bjert festede. Derfor var ungdommen fra Nr. Bjert altid velkommen, Men, der var et men, for hveranden dans skulle være gammeldags. Dvs. fingerpolka, mazurka, syvspring, og hvad de ellers hedder. Det var en kone i Eltang, der forlangte de gamle danse, og hun ville også kun danse dem. Vi var gæster den aften og kom gratis ind og kunne derfor ikke tillade os at gøre vrøvl. Vi var selvfølgelig vant til rheinländer, sekstur og en avet om, men engelsk vals, quickstep og tango var mere vores danse.

November var den store skiftedag for karlene, og derfor var der også et velkomstbal for dem. Sidst i november var der udbetaling af julesparepenge. Vi havde dengang en meget flot nisse, der altid var hængt op den aften, og der var altid dans til afslutning. I julen var der mange hjemme af de unge, der var på skole eller i lære ude omkring, så da var der bal 4. juledag.

Ellers var forsamlingshuset meget benyttet af Foredragsforeningen og Ungdomsforeningen. Juhl Andersen fra Askov kunne altid samle fulde huse og

Værtsparet i Forsamlingshuset fra 1920'erne og frem til 1938 skomager Georg Jørgensen og hustru.

ligeledes lærer Bruhn fra Sdr. Vilstrup. Kai Munks skuespil blev læst op af Søgaard Andersen. Under krigen læste lærer Dahl Nielsen bøger op i den lille sal, men efter et par vintre kunne det ikke rigtig gå mere.

Eltang Skytte-, Gymnastik- og Idrætsforening havde førsteret i forsamlingshuset. Gymnasterne skulle have de bedste aftener. Omkring 1934-35 begyndte badminton at blive interessant. De første, der spillede, var Aage Kjærgaard og Anton Refsgaard. De spillede med tennisketchere, og de slog alt for hårdt til bolden. Helga Johansen og jeg sneg os sommetider til at låne deres ketchere om eftermiddagen. I 1936 fik vi malet streger på gulvet og fik lært at tælle. Vi blev efterhånden mange. Vi måtte spille mandag og torsdag. Under krigen var vi over 40 spillere, og vi måtte nøjes med tre kvarter til 4 spillere. Vi havde mange store stævner, hvor der blev spillet hele søndagen.

Forsamlingshuset efter krigen

Det var meget vigtigt at have gode værtsfolk i forsamlingshuset, men bestyrelsen kendte de pågældendes værd inden ansættelsen, så derfor var huset altid i gode hænder. I 1920'erne blev skomager Georg Jørgensen og hustru værtspar, og de var ansat til 1. april 1938. Herefter overtog Hilda og Hans Christian Grünfeld stillingen indtil 1942, hvorefter Helga og Karl Rønnow blev ansat, senere afløst af Agnete og Hjalmar Prangsgaard. I 1955 fratrådte de, og derefter blev Jensine og Karl Engedahl ansat. De fratrådte i 1960'erne, da forsamlingshuset kun blev lidt brugt. Herefter tog bestyrelsen sig af værts-

funktionen og gjorde herved et stort arbejde for at forsamlingshuset kunne bruges.

Sidst i 1940'erne drøftede man i bestyrelsen og senere på generalforsamling, at det kunne være nødvendigt med en tilbygning til forsamlingshuset og at ændre toiletforholdene, men på grund af husets vanskelige økonomiske forhold måtte man nøjes med at ændre toiletforholdene. I 1950'erne blev de økonomiske forhold endnu dårligere, da for få benyttede lokalerne. Befolkningens holdning ændrede sig – ingen følte så stor interesse i fællesskab med andre, og man stillede større krav til lokalerne, når der skulle festes.

I 1960 ansøgte bestyrelsen om tilskud af tipsmidlerne til en modernisering af huset; men det gav intet resultat. I maj 1962 vedtog bestyrelsen så at søge kontakt med de øvrige foreninger om muligt at oprette en større samlet forening i Nr. Bjert. Man ville så oprette en borgerforening, der kunne drive forsamlingshuset og i øvrigt varetage de lokale interesser. I april 1964 blev forsamlingshuset overdraget til den nystiftede borgerforening.

Med årene blev det også for Borgerforeningen vanskeligt at få tilslutning til arrangementerne – en mentalitetsændring i befolkningen gjorde, at der ikke længere var så stor interesse for foreningsarbejde. Fra de offentlige myndigheder blev der stillet større krav til brandsikkerhed og toiletforhold i forsamlingshuset, og det fik bestyrelsen til at indse, at hvis disse krav skulle indfries, ville det ikke være økonomisk muligt at drive forsamlingshuset.

Klaverflytning uden for Forsamlingshuset, 1956. Herren med urkæde er Emmanuel Jørgensen.

Bestyrelsen besluttede derfor at sælge forsamlingshuset til murermester Karl Fogt, der overtog det den 12. januar 1984. Nettobeløbet 50.000 kr. blev indsat på en spærret konto, hvoraf renterne skulle anvendes til den årlige udflugt for de ældre. Hvis denne årlige udflugt ophører, skal beløbet anvendes til omsorgsarbejde for de ældre i Nr. Bjert sogn.

I nogle år benyttede borgerforeningen Eltang Centralskole til møder, men dette var ikke tilfredsstillende, så i 1986 opstod tanken om, at foreningen kunne sammenlægges med Strandhuse Borgerforening. Ved generalforsamling i Borgerforeningen for Nr. Bjert og Omegn den 10. marts 1988 vedtog man, at foreningen skulle sammenlægges med Strandhuse Borgerforening, og dette blev godkendt på en generalforsamling i Strandhuse Borgerforening den 9. maj 1988.

Else Poulsen og idrætten

Else Poulsen gjorde gennem mange år et stort arbejde for Nr. Bjert-Strandhuses ungdom. Hun blev ansat som husassistent på "Nedergård" den 1. november 1956. Her ydede hun igennem en lang årække en værdifuld indsats, idet hun, efterhånden som folkeholdet blev mindre, også deltog i markarbejde og pasning af gårdens kalve. For sin lange og tro tjeneste gennem 25 år fik Else Poulsen Kolding Herreds Landbrugsforenings fortjenstmedalje.

Herudover fik hun tid til at tage aktiv del i byens idrætsliv. Hun fyldte sin lille bil med unge sportsfolk og kørte rundt til omegnens sportsstævner. I over 30 år var hun i bestyrelsen for Nr. Bjert/Strandhuse Idrætsforening, i de sidste år som formand.

Hun kæmpede igennem mange år en hård og sej kamp for, at foreningens medlemmer kunne få et samlingssted. Det lykkedes så i efteråret 1994, hvor et nyt klublokale for Nr. Bjert/Strandhuse Idrætsforening blev taget i brug. Else Poulsen var i sin egenskab af formand for Bordtennisudvalget i Dansk Gymnastik- og Idrætsforening, Vejle Amt medlem af amtsbestyrelsen i en længere årrække. Hun deltog i planlægningen og gennemførelse af stort set alle Bordtennisudvalgets kurser, stævner og turneringer. Else Poulsen døde i 1997.

"Jeg er degn i Nørre Bjert"

Tekstforfatteren Arvid Møller har skrevet denne vise, der blev sunget af Ludvig Brandstrup. Stednavnet er taget ud af det blå, og det kan ikke påvises, at visen har noget som helst med stedet Nr. Bjert, degnen eller andre her at gøre.

Visen lyder:

1.

Jeg er degn i Nørre Bjert, tag De den som givet,
jeg har set og hørt og lært – mange ting i livet.
Kærlighed især,
den kender jeg, hør her:

Inde midt i skoven på en bænk der sidder to,
månen den er oppe, el's er alting gå't til ro,
pigen siger nej, men hun vil hel're sige jo,

sådan er'ed jo,

ja, det er'ed jo.

Det gør I – det gør jeg,

men vi gør det godt nok hver for sig.

Buskene de rører sig, men bænken den er tom,
plud'slig stikker pigen ho'det frem og siger "Kom!"
Ungersvenden ved, at alle veje fører til Rom,

sådan er'ed jo,

ja, det er'ed jo.

2.

Så bli'r de trolovede, kærlighed'n bli'r plejet,
men hvad de kan nå ved det, er jo ikke meget.

Derfor står hun brud,

før året render ud:

Klokkerne de ringer, og karetten kører frem,
der er strøet blomster hele vej'n fra hendes hjem,
øjnene og ørene på folk de står på klem

sådan er'ed jo,

ja, det er'ed jo.

Bruden er i myrter og i dejlig crepe de chine,
hun går op ad kirkegulvet bly som en kanin.

Gommen slår et smæld med tung'n og tænker:
"Den er fin!"

Sådan er'ed jo,

ja, det er'ed jo.

Det gør I – det gør jeg,

men vi gør det godt nok hver for sig.

Bruden siger ja, og præsten slutter deres pagt,
gommen han er fra den a' og nikker kuns i takt,
han har allerede ikke no'et at sku'ha' sagt

sådan er'ed jo,

ja, det er'ed jo.

3.

Året går, som det nu kan, og som man ku' vente:
Lidt før tiden hæver man kærlighedens rente.
Og til fastelavn
skal barnet have sit navn:
Mor'en hun er stolt, for præsten roser hendes barn.
Hvad skal stumpen hedde? Jo, hun sku' da hedde
Kar'n.
Smeden han står fader – han ser ud, som han var
far'n,

og det er han jo,
ja, det er han jo.

Så er der jo gilde, og det holder man på kroen,
desværre må betjenten hurtigt fjerne en person,
de'r fa'ren, altså fa'ren, altså ham der er i troen
sådan er'ed jo,
ja, det er'ed jo.

Det ved I – det ved jeg,
men vi tier godt nok hver for sig.

Ellers går det hyggeligt, man får sig et glas vin,
stemningen er munter, og musikken den er fin,
smeden han er med, han spiller "anden violin".

Sådan er'ed jo,
ja, det er'ed jo.

4.

Nå, men på Gud Amors bud, hvem kan så forhindre,
de har holdt hinanden ud 25 vintre.

Så skal vi påny
til fest i vores by.

Flagene de blafrer bag hvert eneste stakit,
der er rejst en æresport i guld og rødt og hvidt,
vejret det er dejligt, eller også er det skidt

sådan er'ed jo,
ja, det er'ed jo.

Alle gratulanterne de vimser rundt som møl,
gaverne beundres, der er pæne ting i søl',
manden siger tak, men vil hell're ha' en øl

sådan er'ed jo,
ja, det er'ed jo.

Det vil I – det vil jeg,
men vi vil det godt nok hver for sig.

End'lig henad tolv så går familien, det var rart,
(og) konen går i seng og siger: "Kommer du så
snart?"

(Men) Jeppe han er svær at få i kassen, det er klart,
sådan er'ed jo,
ja, det er'ed jo.

5.

Årene går vid're, og der går mange flere,
indtil pluds'lig manden så ikke er der mere.
Alle sukker "Ak!"
og konen siger "Tak".
Skolelære'n klæ'r sig i sin sorte høje hat
og går hen og taler smukt til den, som er forladt,
han har ellers altid sagt, at manden var et skvat
sådan er'ed jo,
ja, det er'ed jo.

Klokkeren han ringer til den store cer'moni,
hele sognet møder, det vil sige, de'r fordi,
der er fælles kaffebord, så snart det er forbi
sådan er'ed jo,
ja, det er'ed jo.

Det gør I – det gør jeg
men vi gør det godt nok hver for sig.

Nå, men så omsider falder konen lidt til ro,
præsten får en tier, for hans tale var så go',
degneren han må nøjes med en krone eller to.

Sådan er'ed jo,
ja det er'ed jo.

Gårdene i Nr. Bjert

Banggård

Rytterskolevej 25, matr. nr. 6 a m. fl.

Cecilius Sandager, der var søn af Mikkell Sandager, Bøgeløkke, købte gården i 1908 og drev den til sin død i 1940. Hans enke Birgitte Sandager ejede gården til 1948, hvor gården blev solgt til sønnen Holger Sandager, der havde haft den i forpagtning siden faderens død. I 1963 forpagtede Holger Sandager jorden, der hører til Landerupgård i Sdr. Vilstrup Sogn, og drev den sammen med Banggård, indtil han afhændede gården og flyttede til den tidligere forvalterbolig i Strædet.

Holger Sandager var sognefoged, indtil dette hverv blev nedlagt i 1970'erne, et hverv som både hans far og bedstefar også havde bestridt.

Holger Sandagers bror Erik har skrevet følgende erindringer om sin barndom på Banggård:

Jeg er født på Banggård den 23. maj 1919 som yngste barn af fire, der alle er født på gården: Holger blev født 1912, Knud i 1913 og Gunder Marie i 1916. De er alle døde i årene 2000 til 2002. Jeg vil her fortælle om min barndom og opvækst, til jeg som 19 års student fra Kolding rejste til København for at studere jura.

Jeg betragter min barndomstid som meget lykkelig med fornuftige og interesserede forældre. Jeg havde mange gode legekammerater på Bøgeløkke, Kastaniely, Schamrock, Nedergård og hos bager Rasmussen.

Jeg slog tidligt fast, at jeg ikke ville være landmand, og det godtog mine forældre; det havde de intet imod. Knud, der var blevet student i 1932, var rejst til København for at studere jura, så jeg gik mere og mere ind på den tanke, at jeg ville følge det samme spor som ham.

Til Banggård hørte i min barndom ca. 90 hk, mest agerjord, som strakte sig fra gården og ned til Julemærkesanatoriet. Resten bestod af et mindre stykke skov, Nr. Bjert skov, en mindre mark ned mod Drejens samt et engareal ned til Eltangvig. På marken var et bindingsværkshus, som var lejet ud, så vidt jeg erindrer for 15 kr. om måneden. Jorden og del-

arealerne ned mod Eltangvig blev benyttet til græsning.

Udover jorden i Nr. Bjert lejede min far en mark af præstegårdsjorden i Nr. Stenderup. Den blev udelukkende anvendt til græsning af stude, som far opkøbte i Sønderjylland til opfedning og senere solgte på Eksportmarkedet i Kolding. Opkøbet af studene var i øvrigt en særlig historie. Far havde kontakt med en opkøber, som kørte rundt til bønderne i Sønderjylland og fandt frem til dem, der ville sælge stude. Bønderne i Sønderjylland var ikke velhavende og havde tit ikke råd til at opfede studene selv. Når mellemmanden havde fundet et passende antal, kørte far i bil ned til Sønderjylland. Jeg har været med ham på sådanne opkøb. Vi kørte rundt til de forskellige bønder, der ville sælge. Hvis man kunne blive enige om prisen på studene, blev der givet håndslag, og far klippede med en saks sit mærke på bagdelen af studene. Betalingen skete kontant, idet far havde en gammel tegnebog, hvor der kunne ligge mange sedler i. Den blev trukket frem, og betalingen erlagt med det samme. Senere sørgede mellemmanden for, at de indkøbte stude blev transporteret til Banggård.

Banggård. Foto fra 1946.

I fars tid, indtil han døde i maj 1940 kun 59 år gammel, bestod besætningen på Banggård af 25-30 malkekøer, noget ungkvæg og en svinestald med, så vidt jeg husker, en 100 svin og normalt i hestestalden 8-10 belgierheste.

Der var ikke nogen traktor på gården før krigen i 1940. De eneste i Nr. Bjert, der havde traktorer før den tid, var Beck på Nedergård og Thorning på Solbjerg.

Det faste folkehold bestod af en forkarl og tre karle. Derudover var der i høsttiden noget ekstra hjælp i form af lejede folk. Som forkarl på gården var der en meget betroet mand, der hed Valdemar. Han stammede fra Fyn. Udover disse var far selv med i driften. Han var oppe tidligt om morgenen, satte arbejdet i gang og deltog selv, når det var nødvendigt.

Foruden Valdemar kan jeg af folkeholdet specielt huske Grünfeldt, som senere blev gift og blev graver ved kirken. Han havde nogle år før været i Canada.

Kreaturerne blev passet af fodermesteren og hans kone, Claus og Kristine, som boede i Persillestræde i det hus, Holger senere selv overtog, udvidede og beboede indtil sin død.

Folkene boede på gården og havde fuld kost. Der var i husholdningen altid to piger, og så deltog min mor i arbejdet. Hun var ligesom far meget flittig og meget kyndig. To af de unge piger fandt deres ægtemænd i Nr. Bjert. Det var Inger f. Jervelund, der blev gift med Niels Hansen fra Kobbegård, og Petra, der blev gift med Arendt de Place fra Brugsen.

Far sad i forskellige bestyrelser bl.a. banken og sparekassen i Kolding. Herudover var han sognefoged, det var nærmest et æreshverv. Sognefogeden fik en løn, men den var ganske beskedent. Sognefogedens arbejde bestod af forskellige hverv, hvoraf den fornemmeste nok var at være giftfoged. Der var ikke mange vielser hos sognefogeden. De fleste foregik jo i kirken; men det hændte dog, at nogle ville giftes borgerligt. Det blev der til gengæld gjort lidt mere stads af, end de mange andre opgaver sognefogeden havde. Der blev efter vielsen, som fandt sted "i den fine stue", serveret et glas madeira. Far og mor gjorde i det hele taget lidt ekstra ud af brudeparret.

Sognefogeden, som var den stedlige politimyndighed, havde et politiskilt til lommen og et større messingskilt, som hang på pipebrættet i dagligstuen. Jeg husker nu ikke, at far foretog ret mange politimæssige opgaver. Nr. Bjert lå jo ret tæt ved Kolding, og når der var noget særligt, der skulle ordnes, blev politiet i Kolding rekvireret.

Folkeholdet på Banggård i 1920'erne. Nummer to fra højre er H. Chr. Grünfeldt.

Proprietær Cecilus Sandager og hustru Birgitte Sandager, 1941. Foto: Knudsen og Jochumsen.

Det var også sognefogedens opgave at forestå indkvarteringer af de soldater, der kom til efterårsmånederne på egnen. Officererne skulle have et værelse, de blev på forskellig måde opvartede; mens de menige soldater blev indkvarterede i laderne på gårdene. Sognefogeden havde i forvejen fået en liste over, hvor mange soldater, der kom, hvilke officerer og hvilken rang de havde. Det hele kunne således forberedes i god tid, og folk kunne få god tid til at gøre gæsteværelserne på gårdene i stand.

En af sognefogedens arbejder var at være pantefoged. Han kørte rundt til de forskellige skyldnere for at foretage udpantning. Skatterne var ikke store dengang; men af og til lykkedes det dog at udpante. Han sørgede for at komme til spisetid, for så var der størst mulighed for at træffe folk.

En anden opgave var registrering af hunde. Loven blev vedtaget i 30'erne. Vi satte en bekendtgørelse op i Brugsen, at hundeejerne skulle møde på et bestemt tidspunkt på Banggård. Her blev hunden forevist. Der skulle betales en afgift for hver hund – de blev vejede og målt. Der var forskel på, om det var en stor hund eller en lille hund. Afgiften var større, hvis hunden var over et bestemt antal centimeter.

På Banggård havde vi altid et par foxterrier. Dem havde vi meget fornøjelse af, de havde ganske ofte hvalpe, der blev omhyggeligt passet og senere solgt. Jeg tror, det var for en ca. 15 kr. – indtægten tilfaldt mig.

Kort før år 2000 blev de to sidste længer af bindingsværk på Banggård revet ned, og det meget smukke stuehus fra ca. 1790 blev erstattet af en hvid villalignende rummelig moderne bygning. Det gav et stik i hjertet på mig at se mit barndomshjem revet ned.

I 1970 solgte Holger Sandager Banggård til Poul Christensen, der så i 1974 solgte til Sten Christensen, den nuværende ejer.

Bøgeløkke

Rytterskolevej 28, matr. nr. 6 h

Gården har været i samme slægt siden 1765. I 1879 overtog Mikkell Madsen Sandager gården efter sin svigerfar Hans Pedersen. Han købte i 1905 nabogården, hvis bygninger var brændt. Han drev gården til 1916, hvor han overlod gården til sønnen Hans Sandager.

Hans Sandager var gift med Marie Petersen fra Sdr. Vilstrup. De fik 4 børn Niels, Gudrun, Poul og Elna.

Gudrun Lind Holm fortæller fra sin barndom:

Vi havde mange tjenestefolk på gården, tre karle, to piger og en gift fodermester. Vi var dagligt 12 mennesker på kost. Far var travlt beskæftiget, bl.a. tog han hver uge til eksportstaldene i Kolding og købte dyr, som han fedede op i marsken og senere solgte

Bøgeløkke.

Proprietær Hans Sandager og Marie Sandagers sølvbryllup i 1941. Deres børn er fra venstre Gudrun, Niels, Elna og Poul. Foto: Knudsen og Jochumsen.

på Eksportmarkedet. Foruden den traditionelle drift med køer og svin opdrættede han også heste.

Når der skulle slagtes, kom hjemmeslagter Sjønnemann. Slagtningen foregik på gårdspladsen, hvor grisen blev lagt på et stort kar. Efter at grisen var stukket i halsen, blev en spand hurtigt placeret, så blodet kunne løbe i spanden. Det var meget vigtigt, at der hele tiden blev rørt i blodet. Én af de unge piger sagde, at det kunne hun sagtens klare, men hun besvimelede og måtte bæres ind af en af karlene.

Det var almindeligt, at sønner blev ansat samme sted som faderen. Vi havde på samme tid ansat tre brødre fra Strandhuse, hvis forældre begge havde arbejdet på gården. Der var også piger, der var ansat flere gange. De syntes, de havde det godt, og ville derfor gerne tilbage.

Når der skulle vaskes en gang om måneden, varede det to dage, da der også skulle vaskes for folkene.

Til gården hørte en branddam, hvorfra der i tilfælde af brand skulle hentes vand. Når den om vinteren var tilfrosset, var der mange folk på skøjter, men ingen fik lov til at gå på isen, før far havde godkendt, at den kunne bære.

Det var en stor fornøjelse for børnene at komme med til Kolding i hestevogn, når der skulle handles ind hos købmand Fensholt i Munkegade.

I Nr. Bjert var man De's med folkene, og de spiste ikke sammen med herskabet, men i folkestuen. I modsætning til nabosognene Eltang og Sdr. Vilstrup, hvor man sagde det til hinanden, og herskabet spiste sammen med folkene.

Børn fra gårdene gik først i skole hos lærer Probst, men kom så til en privatskole i Kolding, hvor de gik, indtil de efter en prøve kunne komme på Almenskolen.

Hans Sandager døde i 1962, og sønnen Poul Sandager overtog gården, som han endnu har.

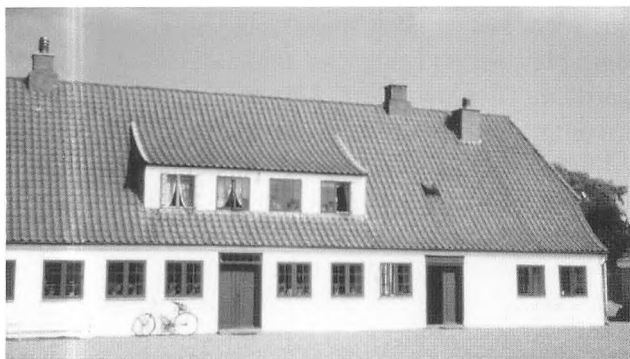
Kastaniely

Rytterskolevej 17 – matr. nr. 7 a m.fl.

Kastaniely har været beboet af samme slægt siden 1600-tallet som fæstere under Koldinghus. I 1765 købte den daværende fæster Christen Pedersen gården, og hans efterkommere har været ejere af gården indtil 1970.

I 1883 overdrog Jørgen Nielsen gården til sin søn Niels Vilhelm Nielsen, der drev gården til 1915, hvor han overdrog gården til sin søn Jørgen Nielsen. Jørgen Nielsens hustru Dorthea var datter af Sørine og Theodor Vilhelm Johansen, Vilhelmsminde.

Jørgen Nielsen drev gården indtil 1956, hvor han forpagtede gården til sønnen Theodor Vilhelm Nielsen, der så købte gården i 1960. Theodor V. Nielsen solgte i 1970 gården til Niels Beck, Nedergård, der drev de to gårde sammen med sønnen Jens Beck. De solgte i 2002 begge gårde til Kolding Kommune.

Kastaniely og nederst Dorthea og Jørgen Nielsen, ca. 1945.

Kobbelgård

Rytterskolevej 14, matr. nr. 12 a m. fl.

Gården har været i samme families eje siden 1791, hvor Hans Keisen købte den på auktion. I 1853 overtog sønnen Jacob Hansen gården og drev den til 1901. Han var medlem af sogneforstanderskabet, senere sognerådet, fra 1853. I hans sidste periode fra 1877-83 var han sognerådsformand i to år. Under krigen 1864 var Jacob Hansen sognefoged og modtog Dannebrogskorset i 1865, da Kong Christian IX gæstede Nr. Bjert.

Jacob Hansen, der havde bygget aftægtshuset "Kobbelhus" i Strandhuse, flyttede dertil sammen med hustruen i 1901. Her døde han i 1917 90 år gammel.

Sønnen Hans Theodor Valdemar Hansen havde overtaget gården i 1901. Han var gift med Inger Marie Fink Nielsen, der var søster til Jørgen Nielsen, Kastaniely.

Valdemar Hansen drev gården til 1939, hvorefter han og hustruen flyttede til et nyt "Kobbelhus" i Strandhuse, der blev bygget på Skolebakken i Strandhuse, efter at det gamle aftægtshus var revet ned. Her døde Valdemar Hansen i 1956 kort før sin 85 års fødselsdag.

Sønnen Jacob Hansen havde overtaget gården i 1939. Han var kendt og respekteret som en dygtig landmand. Han var sognefoged i adskillige år.

Den 6. september 1955 brændte Kobbelgård. Jacob Hansens datter Riborg Bøving Ravn har beskrevet denne for familien så forfærdelige oplevelse:

På vej hjem fra skole i Kolding, hørte vi – min storesøster og jeg – brandbilernes udrykning. Allerede på Fynsvej hørte vi dem, og som sædvanlig blev vi bange for, om udrykningen kunne gælde Kobbelgård, der var en ca. 200 år gammel firlænget gård med bindingsværk og stråtag. Det var hårdt at cykle videre, for det *var* Kobbelgård denne gang! Da vi kom hjem, var alt omspændt af flammer. Vi kunne kun komme ind i haven, hvor vi fandt far og mor. Der blev ikke sagt mange ord. Vi gik omkring og var også ude på vejen, der i øvrigt var fuld af nysgerrige. Jeg så i mængden min farfar, der trak med sin cykel. Han så meget ensom ud. Jeg kunne ikke gå hen til ham – vidste ikke hvordan. Han var 84 år.

Kobbeltgård fotograferet ca. 1940.

I løbet af nogle dage fandt politiet ud af, hvordan branden var opstået. Det var et uheld. En 6-års dreng havde fundet et fyrtøj ude på vejen og havde taget det med ind i svinestalden, hvor han sad og legede med det. Det tragiske resultat blev, at der gik ild i det hele. Den 6. september var hele høsten bjærget. Lade og stald var fyldt med korn og halm, så ilden havde virkelig noget at få fat i ud over stråtag og bindingsværk. Da drengen så, at det brændte, vækkede han den unge pige, der sov til middag. Pigen vækkede min mor, og hun alarmerede via telefoncentralen brandvæsenet, som kom omgående.

Hanne, Mette, Riborg og Inger Marie fotograferet på Kobbeltgård i begyndelsen af 1950erne.

Gården var omspændt af flammer på 13 minutter, fik vi fortalt. Grise og høns indebrændte, men heldigvis var både køer og heste på græs.

Vi fik først husly hos familie i Nr. Bjert. Der var vi de første 3 dage, hvorefter vi boede hos min mor i Skanderup. Morfar var indlagt på sygehuset. Vi boede der en uge og cyklede til skole derfra. Efter de 8 dage fik vi tilbudt at flytte ind i et lille hus i Nr. Bjert. Far blev – som en reaktion på branden – syg om efteråret, lå på sygehuset med lungebetændelse, fik en blodprop i benet. Der var "Adgang forbudt"-skilt på døren til hans eneværelse, og det var kun familien, der måtte besøge ham. Vi besøgte ham hver dag efter skoletid. Han var en overgang opgivet af lægerne. Det var en hård tid for os alle. Far var 47 år, da gården brændte, og han syntes, han var for gammel til at begynde på en frisk. Gården blev dog genopbygget, og i foråret 1956 flyttede vi ind i et stort og dejligt hus. Desværre døde farfar ca. en måned forinden, kort før sin 85 års fødselsdag og fik ikke set, at gården atter var genopbygget. Det var synd, han ikke nåede at få den glæde at se.

I hele den periode mødte vi utrolig stor hjælpsomhed både fra familien, men også fra alle i landsbyen Nr. Bjert. For os børn betød branden, at vores barndom blev opdelt i tiden på henholdsvis "den gamle gård" og "den nye gård". Det var en barndom fyldt med tryghed givet os først og fremmest af vore forældre, men også af folkene på gården, der uden undtagelse var med til at berige vores barndom. Verdenen indenfor den firlængede var rig i sig selv. På den gamle gård boede de to karle og pigen (da vi var mindre var der to piger og en barnepige ansat), desuden var der ansat en fodermester, der med sin familie boede i hus tæt ved gården, og i det lille skovhus boede endnu en familie, så vi havde altid mange andre børn at lege med.

At far var den 5., der havde fået gården i arv fra far til ældste søn, følte som et privilegium. Vi kendte vore rødder! Det gav os en følelse af tryghed og uforanderlighed, det sidste var naturligvis en utopi. Mine forældre fik ingen sønner, gården brændte, by- og landzonenloven blev indført, efterhånden blev det meste af jorden solgt fra, og i dag er skoven, stuehus og udbygninger på andre hænder.

Desværre blev Jacob Hansen alvorligt syg og døde den 31. januar 1969, kun 60 år gammel. Hans enke Inger Riborg Bøving f. Jacobsen boede på gården

til sin død den 15. januar 2002. Gårdens bygninger blev herefter solgt til Dorthe og Peter Jensen.

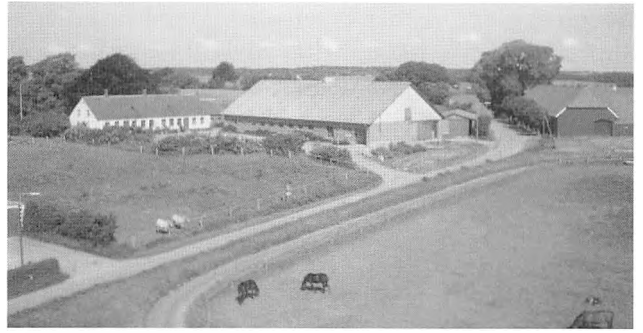
Marielyst

Sletteskovvej 17, matr. nr. 16 a m. fl.

I 1874 købte Mikkil Petersen gården, som han drev indtil 1913. Han og hustruen var forinden flyttet til deres aftægtsbolig, den nuværende præstegård.

Mikkil Petersen havde to sønner. Den ældste, Christian, overtog gården i 1913. Den yngste søn var apoteker i Horsens. Gården havde da et tilliggende på 64 tdr. land, og der var ansat to karle og en fodermester. Christian Petersen og hustruen Marianne havde datteren Esther og sønnen Vagn. Vagn havde ikke lyst til landbruget, og det blev derfor Esther, der overtog gården i 1956.

I 1959 brændte udlængerne til gården. Branden opstod ved 2-tiden og blev opdaget af maskinarbejder Ivar Blom, da han fulgte en barnepige hjem. Han slog straks alarm ved telefoncentralen og løb til gården, hvor han sammen med bestyreren Ove Christoffersen, den senere ejer, og tililende forsøgte at

Marielyst, ca. 1960.

få dyrene ud, men nogle grise måtte skydes. Folk kom fra hele egnen for at hjælpe. Som det var skik, havde man ladet kirkeklokkerne kime uregelmæssigt for at gøre opmærksom på, at der var brand. Årsagen til branden er aldrig opklaret. Man havde observeret, at der var løbet nogle mænd fra gården, og nogle vagabonder blev siden anholdt, men det kunne ikke bevises, at de havde noget med branden at gøre. Esther Petersen var på det tidspunkt, da branden fandt sted, indlagt på hospital i Århus, så faderen Christian Petersen var alene på gården sammen med bestyreren.

Christian og Marie Petersen, Marielyst, med deres børn, ca. 1920. Det er Esther Petersen længst til venstre.

Senere giftede Esther Petersen sig med Ove Christoffersen. Efter Esthers død beholdt han gården til 1983, hvor han solgte den til Bodil og Kaj Vestergård. Bodil og Kaj Vestergård lod hele stuehuset renovere. Gården drives i dag som almindeligt landbrug med mest vægt på fedesvin.

Milholtgård

Skolebakken 77, matr. nr. 14 a m. fl.

I 1850 købte Hans Wilhelm Johansen gården. Han var søn af Johan Wilhelm Nielsen, der ejede "Solbjerg". I 1905 overtog Hans Wilhelm Johansens søn Niels Johansen gården. Efter hans død solgte enken Pouline Johansen gården i 1939 til Otto Poul Jørgensen.

Hans datter Elisabeth Raffensøe fortæller:

Indtil i 1950'erne blev gården drevet som traditionelt landbrug med kreaturer, grise og høns. Otto P. Jørgensen solgte da dyrene, og herefter blev gården drevet med planteavl.

Mine forældre holdt mange selskaber, hvor min mor altid selv pyntede op med blomsterdekorationer.

Under krigen havde min mor købt et par sko af rødspætteskind, der mærkeligt nok ikke kunne tåle regnvejr. En regnvejrsaften spadserede hun hjem fra Kolding i disse sko, men da hun kom hjem, var der egentlig kun hælene tilbage, der var lavet af bøgklodser. Sålen var af pap, og både den og skindet var slidt helt igennem.

I 1962 solgte Otto Poul Jørgensen gården til Laurids Klinge. Han indrettede antikvitetshandel i avlsbygningerne, og i løbet af 1980'erne blev jorden

Pouline og Niels Johansen, Milholtgård.

udstykket til Brugsen og parcelhuse i Bygmarken. Efter Laurids Klings død i 1998 blev gården overtaget af den nuværende ejer Jørgen Hastrup.

Nedergård

Rytterskolevej 15, matr. nr. 4 a m. fl.

Den tidligere ejer af Nedergård Niels Beck fortæller:

I 1904 køber min bedstefar Anton Beck Nedergård og drev den til 1915, hvor han solgte den til min far J. Chr. Karstoft Beck.

Lige siden midten af 1800-tallet havde lodsejerne omkring Eltangvig drøftet muligheden for at tørlægge den, så i 1871 dannede ni gårdmænd fra Eltang og Nr. Bjert et interessentskab med det formål. Interessenterne skulle straks indbetale et beløb så stort, at arbejdet kunne sættes i gang. Det var anslået at skulle koste 6000 rigsdaler, og et evt. under- eller overskud skulle fordeles i forhold til indskuddet. Vigen skulle drives som en fælles ejendom, men blev senere udmatrikuleret på de enkelte ejendomme. I 1872 blev arbejdet med dæmning, kanaler og sluser sat i gang, men i begyndelsen nøjedes man med at sænke vandstanden med ½ m. Man anskaffede derfor en vindmølle og en petroleumsmotor, som trak en snegl. På denne måde lykkedes det at sænke vandstanden til 1 m under daglig vande. Jorden blev indtil begyndelsen af 1900-tallet drevet i et fællesskab, hvor man solgte græsset til hø. Det var ikke nogen god forretning. Gennem 30 år gav det kun overskud et enkelt år. Dette overskud spiste interessenterne op! I 1907 opgav man at pumpe vandet ud, og vigen groede til bl.a. med tagrør. De blev solgt til tagmateriale med en mindre indtægt.

Milholtgård, ca. 1950.

Min far, Karstoft Beck, havde altid vist stor interesse for at udnytte vigen, da han mente, der lå økonomiske ressourcer gemt her, så i 1922 besluttede lodsejerne at retablere vigen ved oprensning af kanalen, nyt pumpemateriel m.v. Vigen blev opdelt i 60 parceller à 1 td. land. Disse parceller blev fordelt på fem gårde i Nr. Bjert og Eltang. Vandstanden blev nu sænket så meget, at dræning kunne finde sted. Hedeselskabet havde orienteret om, at det var en af landets vanskeligste tørlægninger på grund af det ret lille og smalle areal med høje bakker på begge sider. Vandet pressesedes op fra begge sider, og det viste sig også, at der opstod store problemer med at udføre tørlægning på den bløde bund. Man kan ikke sige, at Eltangvig har været nogen særlig god forretning, men den kunne dog give græs til 50-60 kreaturer om sommeren.

Omkring 1970 bad Kolding Oplands Højspændingsforsyning (KOH) om at få lov til at føre et kabel fra Drejens over dæmningen til spejderhytterne ved Houens Odde. Det gav man tilladelse til, men desværre blev kablet gravet ned i 1 meters dybde i den side, som vender mod fjorden. Det blev katastrofalt. Mellem jul og nytår 1978 brød vandet un-

J. Karstoft Beck og Agnes Beck.

der en østenstorm igennem og oversvømmede hele arealet. Ved en senere retssag blev KOH pådømt en erstatning på ca. 300.000 kr. Hermed var Eltangvigs historie som landbrugsareal uden tvivl slut. En reetablering vil være utænkelig både økonomisk og landskabsmæssig. Eltangvig ligger nu hen som et smukt naturområde.

Min far drev gården til 1950, hvor jeg købte den. I 1977 solgte jeg gården til min søn Jens Beck, der

Nedergård og den vestlige del af Nr. Bjert, slutningen af 1940erne.

Nedergård fotograferet i 2001 af Jørgen Kraglund.

havde den indtil 2002, hvor Kolding Kommune overtog den. Bygningerne blev kort tid efter revet ned.

I 1970 købte jeg Kastaniely af Theodor Nielsen, og Jens og jeg drev fra 1977 gårdene som et I/S-selskab indtil 2002, hvor kommunen overtog begge gårde.

Gårdene blev indtil ca. 1960 drevet som næsten alle andre gårde med heste, køer, grise og høns. Men hestene forsvandt midt i 1950'erne, efterhånden som traktorer tog mere og mere over. Samtidig forsvandt også grise og høns, mens kobesætningen blev udvidet til det dobbelte. Jorden blev drevet med korn, roer, græs og frø.

Samtidig med, at gårdene blev stadig mere specialiserede, blev vore andelsforetagender større og større. I begyndelsen leverede jeg mælk til mejeriet "Kildedyb" sammen med vel 40-50 andelshavere. Sidst i 1950'erne blev mejeriet nedlagt og lagt ind under Kolding Andelsmejeri, som senere fusionerede med Vejle og Fredericia mejerier til "Vekofa".

"Vekofa" voksede til det landsdækkende Kløvermælk, som blev opslugt af det endnu større Mejeriselskabet Danmark, som under navnet "Arla" nu er i samarbejde med svenske og engelske mejerier. En fantastisk udvikling fra – hvor man for 50 år siden havde ca. 200 m fra mejeri til formand – til nu, hvor formanden bor ved Stockholm.

Formålet med Kolding kommunes køb af begge gårde var opførelse af den såkaldte Drejens Boligby, hvor ca. 20 ha fra hver af gårdene skal bruges til formålet, mens det står hen, hvad de øvrige ca. 100

Gårdejer Niels Beck fotograferet ved et møde i Vekofa, ca. 1990.

ha skal bruges til. Der tales om etablering af en golfbane i det naturskønne område.

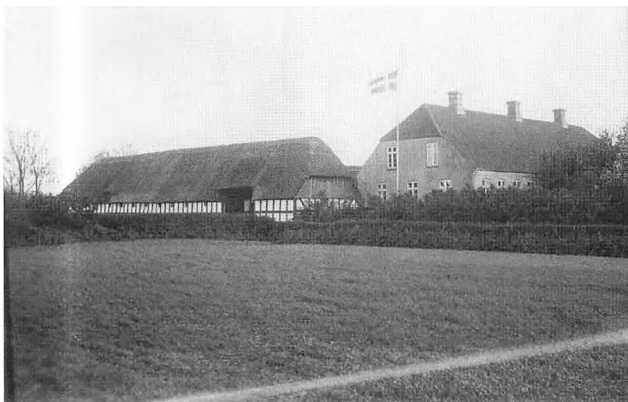
Shamrock

Rytterskolevej 16, matr. nr. 13 a

I 1765 købte Jørgen Jensen gården til selveje, og den har siden været i adskillige familiers eje. I 1900 købte Anton Pedersen gården. Han opkøbte flere små ejendomme, der blev lagt sammen under gården, så den kunne opnå at blive en proprietærgård. På det tidspunkt havde gården intet navn, og det synes hans kone, der var fra Irland, ikke om, så hun døbte den "Shamrock", der betyder hvidkløver.

Anton Pedersen, Shamrock. Foto: Hoffgaard, 1902.

Shamrock fotograferet i 1911

Anton Pedersen drev gården til 1911, hvor han solgte den til Johannes Johansen fra Almind. Johannes Johansen var i flere år formand for mejeriet "Kildedyb".

På grund af udviklingen i Strandhuse blev der allerede i 1929 frasolgt jord, og i 1939 blev der solgt jord til bygning af ejendommen "Trapholt" og i 1948 til frugtplantagen. I 1963 blev der solgt jord til "Lyshøjskolen". Johannes Johansen afstod gården i 1969 til sønnen Peter Johansen.

I 1972 var der atter behov for byggeri i området, og Peter Johansen solgte da jord til boligudstyknings Havremarken og i 1981 til Hvedemarken. I 1992-93 byggede Peter Johansen 9 andelsboliger på gårdens sidste jord og solgte samtidig stuehuset.

Skyttegård

Rytterskolevej 12 – matr. nr. 19 a m. fl.

Jens Holt købte gården i 1898 og drev den til 1911, hvor han solgte den til Jens og Frederikke Højer. Jens Højer var en driftig mand. Han var formand

Skyttegård.

for Nr. Bjert Mejeri Kildedyb over 25 år. Han gjorde et stort arbejde for det danske mindretal i Sydslesvig og blev derfor udnævnt til Ridder af Dannebrog. På sine ældre dage bortforpagtede Jens Højer gården til sin søn Frederik, og denne overtog gården efter faderens død i 1958 sammen med søsteren Katrine. Frederik Højer døde i 1973, hvorefter Katrine beholdt gården til 1977, hvor hun solgte den til Poul Sandager, Bøgeløkke, der lagde Skyttegårdens jorder ind under Bøgeløkke. Samme år solgte Poul Sandager Skyttegårdens bygninger med den omkringliggende jord, ca. et par tønder land, til Rolf G. Nielsen og Inge Louise Ratzow.

I 1984 blev gården registreret som stutteri Skyttegården, og avlsmaterialet var importeret heste af racen Haflinger fra Tyrol i Østrig. I 1990 blev stuteriet tilført en avlshingst også fra Tyrol. Der har fra midten af 1980'erne tillige været hestevognskørsel fra Skyttegården, i begyndelsen som konkurrencesport, men siden 1994 mere på erhvervsmæssigt plan. Det er overvejende brudepar, studenter og firmaudflugter, der benytter sig af dette.

I år 2000 blev stuehuset tækket med strå og blev dermed ført tilbage til sit oprindelige udseende efter mere end 60 år med tegltag.

Frederikke, Jens, Katrine og Frederik Højer, 1944.

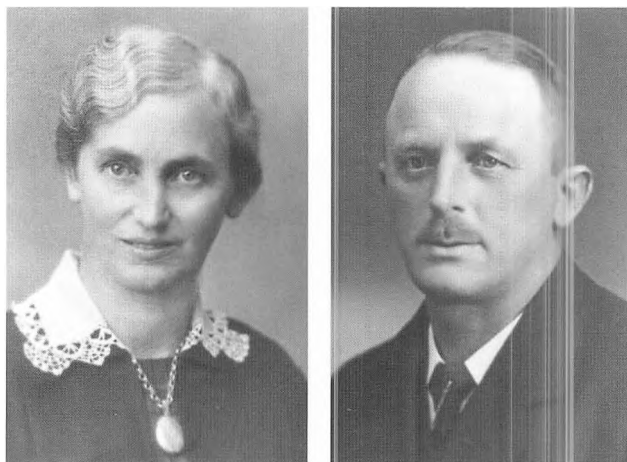

Solbjerg

Sletteskovvej 25, matr. nr. 5 a m. fl.

I 1852 tilskødede Gunder Marie Hansdatter gården til sin svigersøn Jørgen Nielsen. I 1856 flyttede han gården til dens nuværende plads fra Rytterskolevej 1. I 1904 solgte han gården til Visti Esbensen, som havde ejet gården Døffelgård på Als. Han og hans kone Cecilie var meget dansksindede og politisk aktive for danskheden på Als, hvad der i stigende grad gav problemer med de tyske myndigheder. De havde derfor overvejet at flytte til Danmark, og her-til kom, at de savnede deres eneste barn Kathrine, der var blevet gift med Lauritz Thorning, der drev "Petersbjerggård".

Lauritz Thorning var født i Hamburg. Hans far Peter Hansen Thorning var skibskaptajn og sejlede med briggen Thyra af Kolding, der var forlagt til Hamburg, hvor det var lettere at få lastet. Som dreng var Lauritz Thorning udsat for en ulykke, som kostede ham synet på det ene øje. Dette betød, at han ikke som sin far kunne blive navigatør. Da Lauritz gerne ville være landmand, blev det besluttet, at han skulle flytte til sin farbror Henrik Thorning, der ejede Petersbjerggård, og da Henrik Thorning ingen børn havde, løste man arvefølgen på denne måde. Lauritz Thorning arbejdede desuden på forskellige gårde, heriblandt Døffelgård på Als, og her var han blevet forelsket i Visti Esbensens datter Kathrine, og efter nogen tid blev de gift.

Lauritz og Kathrine Thorning, Solbjerg, ca. 1940.

Henrik Thorning gik på aftægt og byggede "Bakkehuset", der ligger med udsigt over fjorden og havnen og overlod så Petersbjerggård til Lauritz og Kathrine, men efter at have været på aftægt i nogle år, kedede Henrik Thorning sig i "Bakkehuset", og da han stadig ejede Petersbjerggård, blev han igen aktiv landmand. Hvad skulle Lauritz og Kathrine så?

Problemet blev løst ved, at Visti Esbensen udstykkede den del af Solbjergs jorder, der lå på Drejens halvøen. Her byggede Lauritz og Kathrine så "Køllebo", som de drev i nogle år, indtil Visti og Cecilie Esbensen gik på aftægt. De flyttede så til Solbjerg og solgte senere Køllebo. Efter Henrik Thornings

Solbjerg i 1950erne.

død overtog de også Petersbjerggård, men de blev boende på Solbjerg.

Lauritz Thorning var en meget aktiv og dygtig landmand, som af Kolding Herreds Landboforening blev udnævnt til æresbonde. Han sad i bestyrelsen for Kolding Folkebank, Andelssvineslagteriet og Anton Nielsens Frøforsyning i Almind. Lauritz og Kathrine Thorning var meget engagerede mennesker. De læste meget, foretog mange rejser og havde en stor omgangskreds. Det var derfor naturligt, at de satte deres præg på omgivelserne.

Lauritz og Kathrine Thorning fik to børn, Ejnar Esbensen Thorning og Bertha Cecilie Thorning. Ejnar Thorning overtog senere Petersbjerggård. Bertha Cecilie, gift Gericke, overtog Solbjerg. Cecilie Gericke døde i 2003. Hendes søn Lars Gericke ejer i dag Solbjerg.

Solvang

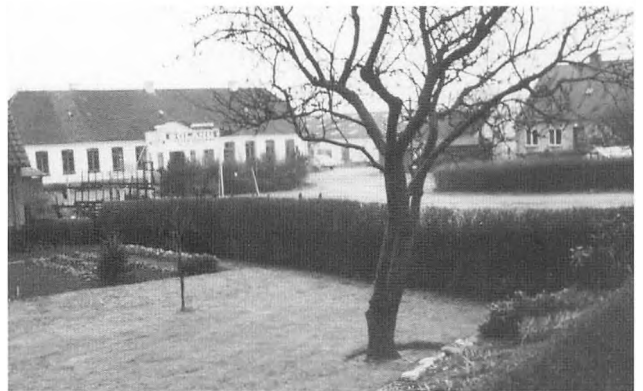
Nr. Bjertvej 88 – matr. nr.8a.

Gården var en gammel slægtsgård, ifølge H. P. Berthelsens bog gik den helt tilbage til 1600-tallet. Ole Christian Pedersen overtog gården i 1885 efter sin mor Dorthea Marie Pedersen. Ole Pedersen var ungkarl og en meget fin mand. Han kunne tale fransk, men havde nok ikke så megen interesse i landbrug. Da han ingen børn havde selv, inviterede han de børn, der ikke gik i skole, til juletræ. I gennem mange år havde han en husbestyrerinde Johanne Haugaard, der altid omtalte Ole Pedersen som "min principal". Nanna Tranbjerg, der var pige på gården i 1924, har fortalt, hvor fornemt det gik til. Når der var fine gæster, blev der dækket op med skylleskåle.

I 1936 blev gården overtaget af kreaturhandler A. Andersen, der navngav gården Solvang. I 1940 brændte udlængerne, og jorden blev solgt bl.a. til Karstoft Beck, Nedergård.

Stuehuset og haven blev solgt til Andrea Jensen, der i mange år havde været husbestyrerinde for mejeribestyrer Bonde på mejeriet Kildedyb. Hun indrettede 3 lejligheder i stuehuset og flyttede selv ind i den vestlige del, Ole Pedersen og frk. Haugaard boede i den midterste lejlighed, og i den østlige del boede maskinarbejder Håkonsen, der arbejdede hos H. H. Nielsen.

I 1945 købte fabrikant Peter Madsen Solvang og

Øverst Ole Pedersen, Solvang, i 1937, nederst hovedbygningen i 1960erne.

byggede i 1947 Solvang Nord med to arbejderboliger. I 1970erne blev ejendommen revet ned, og maskinfabrikken opførte flere haller på grunden.

Firmaet "Fiberline" ved Dorthe og Henrik Thorning lejede sig ind i maskinfabrikkens lokaler i 1979, og i 1987 overtog de alle maskinfabrikkens bygninger. De er nu sat til salg, da fabrikken er ved at bygge nyt domicil i Middelfart. Se også s. 75.

Vilhelmsminde

Sletteskovvej 6 – matr. nr. 5d m. fl.

Theodor Vilh. Johansen overtog gården i 1893. Han var søn af Hans Vilh. Johansen på Milholtgård. Han drev gården til sin død i 1928, hvorefter hans enke Sørine Dorthea Johansen, født Dahl havde gården til sin død i 1945.

Inger Dahlgren fortæller om arbejdet som stuepige på Vilhelmsminde i 1934:

Den 8. april 1934 blev jeg konfirmeret i Nr. Bjert Kirke, og et par dage før den 1. maj startede jeg som stuepige hos Sørine Johansen på Vilhelmsminde.

Dagen startede kl. 6.15, karlene skulle have morgenmad kl. 6.40: øllebrød og kaffe. Til det fik de rugbrød og sigtebrød og æblemarmelade hver dag året rundt. Jeg skulle starte med at ordne kakkelovnene i lillestuen og i spise-dagligstuen. I lillestuen skulle jeg have det til at brænde, for her spiste fru Johansen morgenmad med sin svigersøn Jørgen Nielsen. Han kom hver morgen og satte karlene i arbejde. Hendes mand Theodor Johansen var død i 1928.

Så skulle der gøres rent, lillestuen skulle fejes, der skulle moppes og tørres støv af. I spisestuen skulle askebægre med cigarstumper kommes i en skuffe i tobaksbordet – den kom daglejerne så og tømte en gang imellem. Gulvet skulle bones, og der skulle tørres støv af. I soveværelset skulle jeg tømme natpoter, det var jeg ikke særlig glad for, hvis der var for meget i. Servantestellet skulle vaskes og gulvet moppes. Derefter var det karlekammeret. Jeg skulle gennem hestestalden for at komme derind, der var to senge, to stole og et lille bord, to skabe og intet mere.

Ugeplanen for middagsmad var ens året rundt.

Mandag grød, mest byggrød og stegt flæsk, tirsdag var dagen, hvor det kunne variere, men mest var det sødsuppe og æbleskiver, onsdag var det gule ærter, grønkål evt. hvidkålssuppe, torsdag kærnemælksvælling og fredag var det, hvad vi havde fra onsdag, men opvarmet, lørdag var det øllebrød og pandekager.

Om fredagen pudsede vi vinduer, og alle blomster skulle bæres ned i bryggerset og overbruses. Jeg talte dengang 106 stk. I storstuen var der et arrangement på skamler og birkestammer med over 20 blomster, desuden en kæmpepalme, som jeg ikke kunne løfte. Lørdag formiddag skulle der gøres ekstra rent over det hele, døre og vindueskarme skulle tørres af, servantestellet vaskes udvendig og indvendig, gulve vaskes i soveværelse, karlekammer og pigeværelse. To gammeldags lokummer samt udendørs trappestene skures. Imedens skrubbede kokkepigen køkken, folkestue, gang og bryggers.

Vi måtte ikke gå til gymnastik eller hjem uden først at spørge pænt ad. Vi havde fri hver anden søndag, når vi havde ordnet vores morgenarbejde. Den pige,

Høstgilde på Vilhelmsminde i 1930'erne. I døråbningen står Sørine Johansen.

Inger Dahlgren som 14-årig.

der havde hjemtur om søndagen, skulle med i kirke. Vi skulle sætte os nederst i kirken, og når præsten var færdig med sin prædiken, rejste alle pigerne sig op og vandrede ud af kirken. De skulle hjem og sætte kartofler over på komfuret.

Der skulle også vaskes storvask. Vi havde to grubekedler, en til det fine og en til det grove. Først blev alt hvidt kogetøj vasket, derefter det kulørte, til sidst strømper og sokker. Mange steder skyllede man tøjet 8-10 gange, men vi havde ikke ret meget vand, vi havde vandværk sammen med nabogården Marielyst og skyllede højst 5 gange. Der var altid meget, der skulle stives – både i hvidt og kulørt. Stivelsen blev lavet af kartoffelmel og rørt ud i koldt vand, så det ikke blev klumpet.

Tøjet blev hængt til tørre, og når det var tørt, skulle det stænkes. Vi havde en rulle med sten på, der skulle være to til at trække og en til at rulle om stokene. Strygetøjet blev stænket om formiddagen og pakket godt ned. Om eftermiddagen blev der fyret godt op i komfuret, og en rundplade blev sat over med strygejernene på. Der var sengetrøjer og chemiser med blonder, det var svære at stryge. Jeg prø-

vede altid at finde pudebetræk og lignende reelle ting, som var lette at have med at gøre.

Sidst i juni, når kyllingerne var store nok, begyndte selskabeligheden. Først kom hr. Johansens familie. De kom til kaffetid kl. 15 og fik kaffe, boller, skærekage, rabarberkage lagkage og småkager. Derefter skulle have og mark beses. Ved sekstiden fik de kyllingesteg, nye kartofler og agurkesalat og en dessert. Når der var spise-gæster, kom fodermesteren med kone og børn, når de var færdige med at malke, og spiste sammen med karlene og os to piger. I den anden ende af huset sad damerne i havestuen og herrerne i storstuen og ordnede små og store problemer. Efter endnu en gang kaffe og te og knap så meget brød kørte gæsterne hjem. Otte dage efter havde vi fru Johansens familie og otte dage efter igen venner og naboer. Traktementet og forløbet var ens.

Sørine Johansens datter Dorthea var gift med Jørgen Nielsen, der ejede Kastaniely. Deres ældste søn Niels Vilhelm Nielsen overtog gården efter sin bedstemor.

Niels Vilhelm Nielsen solgte i 1986 gården til Connie og Ole Schultz. De havde fra ca. 1974 Solbjerg i forpagtning og forpagtede i 1979 også Vilhelmsminde.

Connie Schultz er uddannet plejehjemsassistent, men havde igennem flere år ønsket at oprette en rideskole. I 1996 oprettedes pony-rideskolen. Ride-skolen udviklede sig hurtigt, så i 2000 byggede de en hestestald. De har i dag hestepension med 35 heste og har 10 ponyer til brug for eleverne. For at undgå at undervise i det fri i vinterperioden byggede de i 2001 en ridehal. Rideskolen har nu 70 elever om ugen.

Vilhelmsminde i 1989.

Møllen og Møllebageriet

Nr. Bjert Mølle

Nr. Bjertvej 67, matr. nr. 11 p

Møller Aagaard byggede møllen i 1887. Peter og Karoline Honoré kom fra Egholt Mølle og overtog Nr. Bjert Mølle i 1918. Der blev malet korn fra alle gårde i Nr. Bjert, Drejens og Bjert skov. Der var altid kaffe og frisk wienerbrød i ventetiden. Hvis det var pengesager, der skulle tales om, foregik det i spisestuen.

Inger Dahlgren fortæller, at det en julenat blev stormvejr. Peter Honoré måtte tilbringe hele juleaften og nat i møllen for at passe på, at møllen ikke løb løbsk. Gjorde den det, ville det blive så varmt, at den kunne sætte ild til hele møllen. I sådan en gammel mølle var der mange lyde om aftenen og natten – det kunne til tider godt være lidt uhyggeligt.

I 1930 begyndte der at komme kværne, som landmændene købte for selv at kunne male deres korn. Da der så ikke var så meget korn at male, gik man over til at handle med foderstoffer.

Ved siden af møllen lå et gammelt bageri. Der var ingen forretning, det meste brød blev kørt ud med hestevogn. Man havde brødture til bl. a. Strandhuse, Bjert skov og Strandvejen. Det var hovedsageligt rugbrød, der blev bagt. 4 pounds og 8 pounds brød var det almindelige, men til Thornings på ”Solbjerg” blev der bagt 12 pounds rugbrød.

I 1933-34 byggede Peter Honoré et nyt og moderne bageri med forretning og kontor ud mod vejen. På første sal blev der en lejlighed til lederen af bageriet, og værelser med bad til bagersvendene – det var et enormt fremskridt. Hvor det gamle bageri havde ligget blev bygget et korn- og foderstoflager.

I 1936 overtog næste generation Eva og Henning Honoré sammen med Kirsten og Ejnar Honoré firmaet, Henning med ansvar for møllen og Ejnar for bageriet. De drev firmaet sammen i fem år, hvorefter Henning overtog Ejnars andel, og Kirsten og Ejnar Honoré købte Pandrup Bageri i Vendsyssel.

Den 29. august 1943 døde Henning Honoré pludselig.

Nr. Bjert Mølle.

Karoline og Peter Honoré.

lig af galoperende tuberkulose. Eva Honoré førte firmaet videre med bestyrer, men det var svært med vareknaphed og rationeringsmærker. Eva Honoré solgte derfor forretningen og flyttede til Fyn.

Lageret til foderstoffer var der ikke meget brug for, så det blev lejet ud til mejeriet Kildedyb, som på det tidspunkt lavede tømælk.

I 1950 købte Peter Madsen lageret og lavede to lejligheder på 1. sal, og da lejemålet med mejeriet udløb, blev der også lavet lejlighed i stueetagen. Det gik ikke så godt for de næste bagermestre – men så kom Nicolaisen.

Møllebageriet i Nr. Bjert

Dette afsnit er skrevet af Benny Nicolaisen.

Denne beskrivelse af Møllebageriet vil primært være bageriets historie fra 1951, hvor mine forældre Ellen Kjestine og Nis Peter Nicolaisen overtog bageriet, formentlig omkring maj-juni måned. Jeg var 13 år, da vi flyttede til Nr. Bjert, og beskrivelserne har således baggrund i oplevelser og erindringer fra min ankomst til byen, mine aktiviteter som "rundstykkløber", bagerlærling, bagersvend og en periode som medindehaver af Møllebageriet.

Da mine forældre Ella (Ellen Kjestine) og Nis Peter Nicolaisen overtog bageriet i 1951, var mølledriften for længst indstillet, møllen var i faldefærdig stand og blev solgt til et nedbrydningsfirma. Den tidligere møller, Honoré, boede stadig i Nr. Bjert sammen

med sin datter og besøgte fra tid til anden bageriet. Det bageri mine forældre overtog var et konkursbo, og der var derfor behov for, at der snarest blev skabt større omsætning til en videre rentabel drift.

Navnet "Møllebageriet" blev firmanavnet og er stadig gældende, om end bageriet nu ligger på Lyshøj Alle i Strandhuse. Bageriet indeholdt en 16 pladers stenovn og en udtrækshærde. Ovnens var en røropvarmet ovn, dvs. at der fra fyret til ovnen var ført metalrør ind i ovnrummet. Opvarmingen skete ved, at de rørender på ca. 20-25 cm, som stak ud i fyret, ved fyring med fast brændsel, senere olie, blev opvarmede og befordrede varmen til ovnrummet, hvor brødene blev bagt.

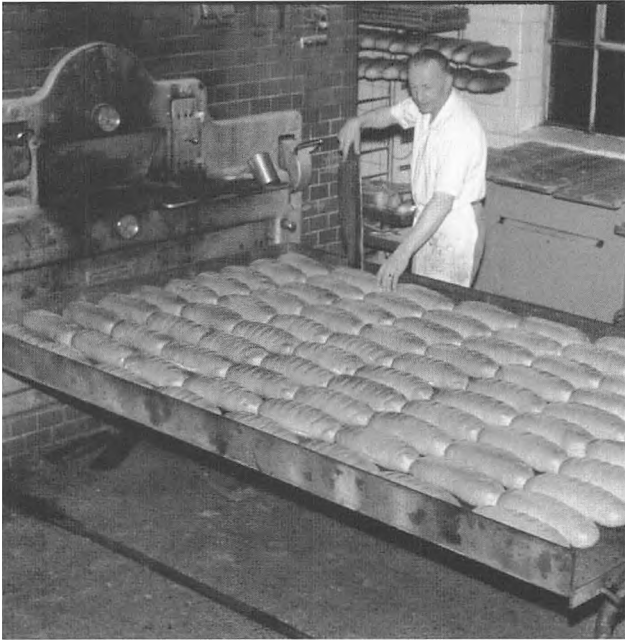
Der blev indtil ca. 1954 fyret med brunkul. Ud over det besværlige, manuelle arbejde at holde ovnen varm ved fast brændsel som brunkul var det et lidt snavset arbejde, hvor asken efter endt arbejdsdag skulle tages ud af fyret, og ud på aftenen skulle der igen tændes op, så ovnen kunne være varm til arbejdstids begyndelse næste morgen. Man spøjte med, at for hver to børfulde brunkul kunne man udtage tre børfulde aske.

Efter kullenes tid blev der installeret oliefy, hvilket var en arbejdsmæssig stor besparelse. Det første oliefy var til fuel-olie, der skulle håndpumpes op i en dagstank, da dette var tyktflydende og skulle forvarmes, inden det kunne anvendes til fyringen. Der gik dog kun få år, så blev fuel-olien erstattet af den raffinerede fyringsolie.

Udtrækshærden var primært til bagning af rugbrød, og metalhærden var bygget som en stor bradepande, hvori rugbrødene blev placeret så tæt, at de ved bagning side mod side blev til de firkantede 2-kilos brød, mørke, lyse eller fuldkorn. Alt melet blev leveret i sække, rugmel i 100 kg. og hvedemel i 50 kg. Specielt ved rugbødsbagningen krævede det sin bagersvend at håndtere såvel melsækkene som de store mængder rugbrødsdeje. Rugbrødsproduktionen blev dog kun gennemført til midt i 1950'erne, hvorefter rugbrød dagligt blev leveret fra Bagermestrenes Rugbrødsfabrik i Kolding.

Den eksisterende ovn var efterhånden blevet urationel, og da der var kommet en ny type ovne på markedet, stikovne, der ikke krævede opvarming om aftenen og var langt mere rationelle i betjeningen, blev bageriet ombygget ca. 1962, hvor den gamle ovn blev revet ned, og nye stikovne installeret.

Den store ovn med udtrækshærden, ca. 1960.

Butik, mejeriudsalg og landtur

Foruden salget fra butikken ved bageriet, var der daglige "brødture" til landdistrikterne Bjert Skov, Nr. Stenderup, Gudsø samt dørsalg i Strandhuse. Dette varede ved i en del år, formentlig til sidst i 1970'erne, hvor omkostningerne efterhånden overhalede indtjeningen ved at køre fra gård til gård, dør til dør. Men især i 1950'erne, hvor der var stort folkehold på gårdene, var landture en udmærket forretning.

At levere til brød- og mejeriudsalg var en betydelig forretning i 1950'erne, og der blev en overgang leveret brød og kager til ikke mindre end 22 udsalg, de fleste i Kolding. Især søndag var der travlt med morgenbrødet. På daværende tidspunkt var maskinen til at slå rundstykker op på ikke konstrueret, der var kun dejdeleren, som kunne dele f.eks. 1 kg. dej ud i 30 lige store stykker, hvorefter disse efterfølgende blev opslået ved håndkraft og sat på plader. En overgang blev der således ved håndkraft produceret 10.000 rundstykker hver søndag morgen. Disse blev sammen med franskbrød og wienerbrød m.m. fordelt til udsalgene, ved varevognene og ved brug af Nr. Bjert Brugs lastbil med åbent lad, ved regnvejr dog med presenning. Morgenbrødet til udsalgene blev typisk leveret i pilekurve eller kasser af krydsfiner med ca. 400 rundstykker pr. kasse. Udbringningen var praktisk og hurtig, men havde næppe givet mange "smileys" i dag.

Tidsbillede fra 1950'erne

Det at være morgenbud ved bageren om søndagen skulle gå stærkt og i løb, hvilket ud over frisk luft også gav god kondition. Et mindre antal poser med morgenbrød blev også bragt ud på hverdage, når blot adressen passede ind i kørselsruten. F. eks. fik en kunde på Strandvejen hver dag bragt 2 rundstykker til døren. Villaen havde 99 trappetrin til hoveddøren. Da prisen for et rundstykke steg fra 9 til 10 øre, henvendte en kunde sig og ville tale med mester. Han gav udtryk for, at det nu var ved at blive en kostbar affære, når rundstykkerne fik så kraftig en stigning.

At varerne skal ud til tiden var også gældende i 1950-erne. Det forekom, om ikke ofte så nogle gange, at strømmen fra elværket udeblev. Hvilket dog ikke standsede gærens proces i dejen, men oliefyret standsede fyringen af ovnene, og bagningen af brødet, der var i dem, blev problematisk. Stearinlysene blev fundet frem, så der kunne arbejdes videre med de deje, som var lagte. Strømafbrydelsen varede måske kun 15 til 20 minutter, men kunsten, når den kom, bestod i hurtigt at få æltet nye deje og jonglere med tiden for det brød, der var sat til hævnning, i forhold til de ovne, der nu havde mistet noget af varmen.

Et andet problem i denne periode kunne være varevognene, og utallige er de gange det kunne opleves, at tre-fire bagersvende skubbede på bagenden af en varevogn, når denne ved egen hjælp ikke kunne startes i vinterperioden.

Ved bagning af firkantede rugbrød, blev der i ud-

Møllebageriets varebiler.

trækshærdens sider placeret "sidetræ", som var gennemvædede træstykker, der skulle forhindre, at der dannedes skorpe på de yderste brøds ene side. En del af disse blev dog skæve og måtte kasseres. I den forbindelse var det formålstjenligt at holde et antal grise, da sidebrødene kunne anvendes som en del af foderet hertil. Der var i begyndelsen af 1950erne stadig statstilskud til melet, hvorfor det ikke helt var i trit med loven at fodre med sidebrødene, men dog blev tolereret i begrænset omfang.

Turisme, café og butik

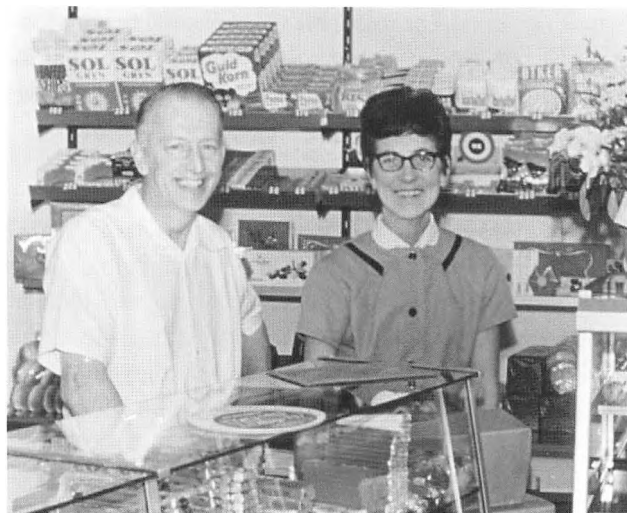
Med bagerforretningens placering ved Hovedvej 1 og med den stigende bilisme og turisme, blev området foran butikken, som var en lille indhegnet græsplæne udnyttet til bygning af en café i 1954. Jeg erindrer ikke året for nedlukningen af caféen, men årsagen var, at trafikken og især bilismen i løbet af 1950erne vedblev at stige, og at det "at køre en søndagstur" i bilen medførte et stigende salg over butiksdisen. Ifølge en trafikopgørelse fra 1959 var biltrafikken steget med 300% fra 1939 til 1959.

Der blev bygget ny butik i gavlfacadens fulde bredde, og caféens område blev udnyttet til en bred trappe og baldakin. Jeg vil anslå, at den nye butik blev bygget i begyndelsen af 1960erne og forblev således frem til lukningen i 1993/94.

Sortiment, salg og udvikling

Som i al anden forretningsdrift, byder samfundets og omgivelsernes udvikling, at der fortløbende er behov for tilpasning i sortiment, produktion og salg. Som tidligere nævnt var der i løbet af 1950erne et stort salg til ismejerier i Kolding, hvilket foregik ved, at der efter en morgenlevering af rundstykker, franskbrød og wienerbrød blev kørt en formiddagstur med supplerende franskbrød, rugbrød, tørkager og flødekager. Når varebilen ved middagstid var hjemme igen, blev denne pakket til dørsalgsturen (landtur) i landdistriktet og Strandhuse samt senere i "Sjællandsvej kvarteret".

Søndag var dengang, som det er i dag, ugens største dag med en meget stor morgenbrødsproduktion, men især udbringningen af rundstykker søndag morgen var en stor aktivitet gennem 1950erne. På et tidspunkt blev der søndag morgen pakket mere end 400 adresserede poser med morgenbrød, der efterfølgende skulle bringes ud til kunderne. Dette startede med, at der lørdag sidst på dagen (efter

Bagermesterparret E. og N.P. Nicolaisen i forretningen, ca. 1960.

lukketid) blev "skrevet poser", påført adresse og bestilling. Bageriet startede ved midnat, og ved ca. 5-tiden startede pakningen af poserne, opdelt i ture og til udbringning ved to varevogne, bemanded med chauffør og to "rundstykkløbere". Sidstnævnte var i en del år murermester Karl Fogts sønner, Ove og Børge og min bror Eigild og jeg. En mindre tur i Nr. Bjert by blev dog klaret pr. cykel. Ved vintertide kunne det ind imellem være spændende, hvorvidt vintervejret tillod udbringningen fuldt ud, ikke alene til tiden, men i det hele taget. Et var dog sikkert, morgenbrødet var blevet bagt i forventning til, at dette blev udsolgt.

Ved frilørdagens indførelse, blev lørdagen efterhånden også en stor morgenbrødsdag, og især med levering til mange udsalg og købmænd, hvor sidstnævnte havde lukket søndag, blev højt arbejdstempo og tidlig start i bageriet nu to dage, mod tidligere kun søndag.

Ismejeriernes tid svandt ind, købmændene tog brød og kager i sortimentet og bagerforretningerne begyndte også at handle med dagligvarer som kaffe, mælk, ost m.m. Denne brancheglidning gjorde, at der var behov for nye indsatsområder i produktionen, og omkring 1958 blev der startet en produktion af rugkiks, Nico Rugkiks, der ud over at blive solgt i bulk til Engelsk Dansk Biscuit A/S, til brug i sortimentspakninger, også blev pakket i egen emballage og solgt til grossister og direkte til købmændsforretninger. Salget af disse gik så godt, at der i bygningen med den tidligere hestestald/garage og svinstald, blev bygget endnu et bageri til produktionen.

nen af rugkiks. Samtidig blev der etableret personalefaciliteter med bade og omklædningsrum. Tiden, hvor personalet eller nogle deraf boede på arbejdsstedet og spiste hos mester og frue, var forbi.

Imidlertid udviklede løn- og andre omkostninger sig i de efterfølgende år kraftigt, og i slutningen af 1960erne havde disse gjort rugkiksproduktionen urentabel. En ny trend var samtidig på vej. Det, at kunderne havde mulighed for at rejse udenlands og med tv-kokkene Axel og Konrads anprisning af brød til måltidet gjorde, at interessen for de almindelige firkantede sammenbagte rugbrød blev trængt af nye specialbrød som sønderjysk rugbrød og andre specialrugbrød med fuldkorn. Til afløsning for rugkiksene indledtes en produktion af NICOLAISEN SØNDERJYDSKE RUGBRØD, der blev en stor succes. I 1976 blev "kiks-bageriet" revet ned, og en ny bygning med bageri til rugbrødsproduktionen blev opført. Den var dermed et af de største bagerier i Vejle Amt, og der blev ugentligt bagt 6-7000 rugbrød. Møllebageriet havde nu 27 ansatte i bagerierne og tre egne bagerforretninger i Nr. Bjert, på Lyshøj Alle i Standhuse (fra 1969) og i Bramdrupdamcentret.

Der opstod i perioden fra midten af 1960erne en del mindre rugbrødsfabrikker i lighed med Møllebageriets, samtidig med at købmænd blev til supermarkeder og brødfabrikker blev bygget nye eller større. Det betød en anderledes og geografisk mere vidtrækkende distribution og konkurrencesituation,

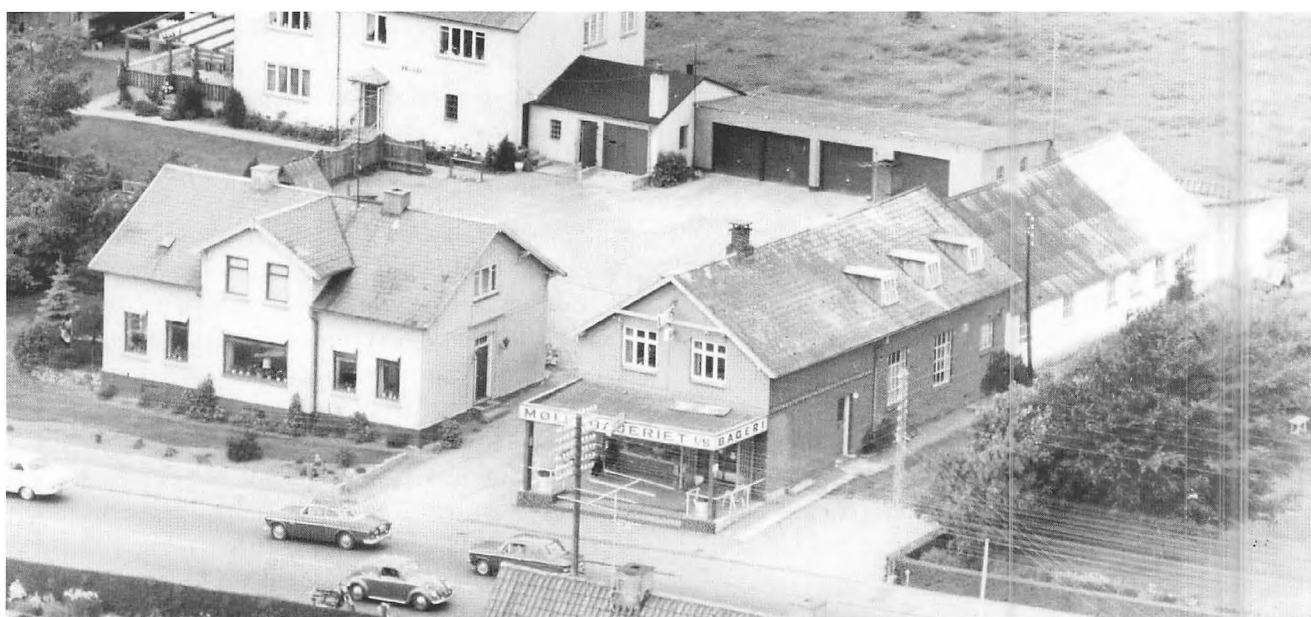
hvorved de mindre rugbrødsfabrikker måtte lukke, hermed også Møllebageriets rugbrødsproduktion.

Møllebageriet i Nr. Bjert

Bagermester N. P. Nicolaisen, der købte bageriet i 1951, havde tidligere drevet bageri i Kolding på hjørnet af Låsbygade/Hospitalsgade fra 1938 til 1947, og i Gravens fra 1948 til 1951. I en periode fra 1970-74 blev bageriet drevet som et interessentskab med faderen og de to sønner som interessenter, hvilket Benny Nicolaisen trak sig ud af for med sine merconomstudier i markedsføring og driftledelse at prøve kræfter andre steder. Eigild Nicolaisen købte bageriet af faderen i 1975 og stod således for den store ombygning i 1976.

Forretningen i Nr. Bjert blev lukket omkring 1993-94, og umiddelbart før lukningen, var der ved forretningen på Lyshøj Alle bygget et nyt og tidsvarende håndværksbageri.

Bageriet i Nr. Bjert blev udlejet til FDB, til produktion af sønderjyske rugbrød, idet bageriet for dette i Århus var nedbrændt. Denne produktion varede dog kun et par år, hvorefter bageriet stod tomt en tid, indtil der blev dannet et selskab og installeret ovn og maskineri til en produktion af pølsebrød. Dette selskab måtte erkende, at det snævre danske marked ikke tolererede nye "opkomlinge" og måtte i løbet af et års levetid erklæres konkurs, hvorved tiden for bagning af brød i Nr. Bjert var slut.

Møllebageriet ca. 1970.

Mejeriet Kildedyb

Det gamle mejeri

Mejeriet startede på Rytterskolevej 7 i 1886. Den første mejeribestyrer er ukendt, efterfølgeren hed Brask, i 1917 kom Dines Bonde, og han var ansat til sin død i 1940. Herefter ansattes mejeribestyrer Valdemar Nielsen og senere Aksel E. Vogensen, der var ansat, til mejeriet blev nedlagt i 1971.

I 1925 blev forholdene for trange i det gamle mejeri, og man byggede mejeriet på Nr. Bjertvej 99. Der var på dette tidspunkt ansat en første mejerist, en smørmejerist og to elever. Om sommeren, når der var meget mælk, var der ansat en mejerist mere til at lave ost. Smørret blev sendt til firmaet Plum i Esbjerg, og mælken blev leveret til Kolding Andelsmejeri.

I de første år var der et mejeriudsalg på mejeriet, der havde åbent kl. 7-9 om morgenen. Det blev pas-

set af Edel Sørensen, datter af smed Søren Peter Sørensen. Hun blev efterfulgt af Dinne Mortensen, men fra 1932 blev der udsendt mælkevogne. I Nr. Bjert og Eltang kørte Svend Jepsen.

Inger Dahlgren fortæller om mejeriets 50-års jubilæum i 1936. Hun var på det tidspunkt ung pige i huset.

Det var midt på sommeren. Fra smørfirmaet Plum i København ville frk. Plum komme som gæst, og fra Esbjerg deres eksportør grosserer Gabelgaard. Hans søn Aage havde været elev på mejeriet. Vi regnede ud, at der ville komme omkring 20 gæster til frokost. Kogekonen kom dagen før og lavede mange gode retter. Jeg kan kun huske to, en stor kogt oksetunge og roastbeef, men der var meget meget mere.

Dagen oprandt. Alle mælkekuske skulle ind og

Mejeriet Kildedyb.

drikke morgenkaffe med rundstykker og wienerbrød. Heldigvis var en af deres gamle piger kommet for at hjælpe, for da det blev frokosttid, kom der ikke 20 men 40 mennesker. Mad var der nok af, men vi manglede tallerkner, bestik og glas. Petra de Place i Brugsen hjalp os ud af den situation, så snart blev vi alle bænket.

Dagen var ikke slut endnu. Om aftenen var der kaffe og dans på Snoghøj Badehotel for alle leverandørerne med fruer. Jeg tror, vi var omkring 150 mennesker. I dagens løb var der kommet mange blomster, både buketter og kurve. Man syntes, at alle leverandørerne skulle se blomsterne, så de blev transporteret til Snoghøj. Blomsterne havde nu ikke særlig godt af det. Det blev en lang, men god dag.

Tørmælksproduktionen

Mejerist Anders Johnsen fortælle om produktionen af tørmælk:

Jeg blev ansat i maj 1948, og da var der ansat 5-6 mejerister. I 1947 var der påbegyndt en bygning, hvor der monteredes maskiner til produktion af tørmælk. Det drejede sig om to vakuumpedler til inddampning af mælk. Efter inddampning af mælken til et bestemt tørstofindhold, pumpedes koncentratet videre til tørretårnet. Tårnet var meget højt, og temperaturerne var på 160 grader. Øverst oppe sad et hjul med huller, som kørte med 12.000 omdrejninger pr. minut. Det bevirkede, at koncentratet blev pulver, når det kom ud af tårnet.

Der blev produceret i 3 holds skift, så antallet af mejerister måtte op på 12 mand. Osteriet blev nedlagt, og der blev monteret 10.000 kilos tanke i rummet. Når lageret var fuldt, skulle tørmælken pakkes, og der blev så ansat 8-10 damer og 1-2 mænd.

Andelshaverne kunne nu ikke levere mælk nok, og mejeriet fik derfor leveret mælk fra mange andre mejerier. Da tørmælksproduktionen var begyndt, var der mange, der ville se det nye anlæg, så der var besøgende fra nær og fjern. Der var god afsætning af produktet til mange lande, især havde mejeriet store ordre til Sydamerika. I 1954 indstillede man betalingen for leverancerne, og trods advokatbiestand og retssag lykkedes det ikke at få pengene fra det korrupte samfund i Sydamerika, så mejeriet måtte optage lån for at kunne fortsætte produktionen.

I 1956 solgtes virksomheden til Lidano i Kalundborg, og andelshaverne blev overflyttet til mejeriet i Kolding, men mejeribestyrer Vogensen forblev ansat ved "Kildedyb".

I 1959 solgte Lidano virksomheden til The Borden Compagni i Esbjerg, der havde stor tørmælksproduktion. Der blev igen anskaffet mange nye maskiner til produktion af forskellige produkter. Mælken blev nu leveret i tankbiler. Om vinteren, når der var mangel på mælk, blev der leveret 5.000 kg svinefedt 3 gange ugentlig fra Kolding Andelssvineslagteri. Svinefedtet blev blandet med skummetmælk, og efter tørring blev det færdige produkt anvendt ved produktion af røde pølser.

I oktober 1971 stoppede The Borden Compagni produktionen, og bygninger og inventar blev solgt. Firmaet havde fået tilbudt gratis jord i Irland, hvor de byggede 4 store tørmælksfabrikker.

I 1972 købte Gunnar Jepsen og Erik Pedersen mejeriet og startede en virksomhed, der fabrikerede dørkarme og vinduer. Den ophørte i 1977. Bygningerne blev nu overtaget af Gunnar Jepsen og Karne og Per Simonsen, der byggede mejeriet om til 3 lejligheder med skumsalen i midten som fællesrum.

Nr. Bjert Brugsforening

Rytterskolevej 11

Torsdag den 4. marts 1897 afholdtes der et møde i Nr. Bjert Mejeri vedrørende oprettelse af en brugsforening i Nr. Bjert, og allerede 8 dage herefter vedtoges det at købe grund hos Mikkel Sandager til en pris af 800 kr. På grunden stod et gammelt hus, der var beboet af skomager Sørensen. Han fik 15 kr. for at flytte ud af huset til 1. april 1897.

Der blev indkaldt til generalforsamling den 25. marts 1897, og her blev der givet bestyrelsen fuldmagt til at lade opføre en bygning til brugsforening. Ved bestyrelsesmøde den 3. april blev taget af det gamle hus solgt for 17 kr. Sandager og Kr. Hansen sørgede for nedbrydning af det gamle hus. Stenene til det nye hus blev købt og leveret for 20 kr.

Den 10. april blev der sluttet akkord med murer Klaus Sørensen og tømrer Jens Høll om opførelse af brugsforeningen for 670 kr. Denne pris var beregnet for murer- og tømrerarbejdet, men uden vinduer og døre, som skulle leveres af Mads Ladegaard, så prisen for hele huset blev 1.100-1.200 kr. Som brugsuddeler ansattes mejerist Frederik de Place på betingelse af, at han først skulle opholde sig i 6 uger i en veldrevet brugsforening.

Ved generalforsamlingen den 25. oktober 1897 vedtoges det at søge tilladelse til brændevinshandel,

søndagshandelen blev afskaffet; men der skulle handles hver lørdag til kl. 10 aften, og de almindelige ugedage til kl. 8 aften.

Den første opgørelse i februar 1898 viste, at der havde været en omsætning på 12.000 kr. Uddelerens løn var 700 kr., men for denne skulle han også levere indpakkingsmaterialer, sørge for hjemkørsel af varer og dække svind samt tage uventede tab på kreditgivning!

I 1908 blev der oprettet en indlånsafdeling, hvor medlemmerne kunne anbringe deres spareskillinger; men det havde nær gået galt for uddeleren, da han selv betalte forrentningen af pengene. Det blev først opklaret efter 8 års forløb. Forholdet blev så berigtiget, og uddeleren fik tilbagebetalt ca. 6.000 kr.

Ved en ekstraordinær generalforsamling den 25. februar 1912 blev det med 73 stemmer for og 16 imod besluttet at ophøre med salg af spiritus. Hvad grunden hertil har været vides ikke, men der må jo nok have været nogle, der mente, at der blev drukket for meget.

I 1913 blev der indlagt elektricitet i ejendommen. Ved generalforsamlingen samme år i november blev lukketiderne ændret til 7.30 aften og kl. 8 lørdag aften; men åbningstiden var stadig kl. 6 morgen!

Den gamle Brugs, Rytterskole 11, ca. 1930.

Brugsuddelerparret Petra og Arendt de Place, 1945.

I 1924 fratrådte brugsuddeler Frederik de Place sin stilling, og han og hustruen Anna flyttede til Nr. Bjertvej 79, som de havde bygget. Deres søn Arendt de Place overtog uddelerstillingen. I 1925 moderniseredes ejendommen for 8.847 kr., og omkring 1928 blev byens første benzinstander opført lige uden for Brugsen.

De Place var en meget afholdt brugsuddeler. Han var K.I.F. mand om en hals, så der var altid mange fodbold Diskussioner i forretningen. I Brugsen var som regel ansat en førstekommiss og to elever.

Nr. Bjertvej 74

På en ekstraordinær generalforsamling den 26. november 1934 vedtog man på grund af pladsforholdene at købe en grund ved landevejen, hvor man så i 1936 opførte den nye brugsforening. Grunden kostede 6.850 kr., og håndværkerudgifterne beløb sig til 34.107 kr. I december 1934 anbefalede sognerådet, at der igen blev givet Nr. Bjert Brugsforening tilladelse til forhandling af stærke drikke, og man fik lov til at handle med ikke-medlemmer.

Brugsuddeler Arendt de Place, der havde været uddeler siden 1924, fratrådte i 1947. Stillingen blev så besat med Arne Pedersen.

I 1961 købte Brugsforeningen med tanke på en eventuel udvidelse en grund på den anden side af Strandhusevejen; men grunden blev i 1966 afhændet til B.P. Oliekompagniet. I stedet for blev butik-

Brugsen på Nr. Bjertvej 74 i 1936.

Brugsen, Bygmarken 2. Foto: Ludvig Dittmann.

ken udvidet mod landevejen, og der blev indrettet selvbetjening med kontant betaling. Nu var prisniveauet ændret, så udgiften til ombygning inklusive inventar var 272.000 kr.

Bygmarken 2

På generalforsamlingen i 1976 drøftede man bygning af nyt butikshus, og det blev vedtaget, at bestyrelsen skulle arbejde videre med sagen. En byggegrund til den nye brugsforening, der kom til at ligge Bygmarken 2, blev købt af Bikuben i 1977, og byggeriet blev gennemført i 1979, så Brugsen kunne åbne den 13. november. Desværre skete byggeriet i en periode med meget høj rentebyrde, og som følge heraf kunne omsætningen ikke give et dækningsbidrag, der var stort nok til at klare renter og afdrag på lånene. Bestyrelsen måtte derfor indse, at det var nødvendigt at ophøre som selvstændig brugsforening og at søge optagelse i Danmarks Brugsforeninger, hvad der så blev vedtaget på en ekstraordinær generalforsamling den 3. november 1980. Nr. Bjert Brugsforening ophørte dermed den 31. december 1980 som selvstændig brugsforening.

Uddelerparret Birgit og Arne Pedersen fratrådte samtidig efter i en lang årrække at have ydet en stor arbejdsindsats, ikke mindst i forbindelse med udvidelse af Brugsen på Nr. Bjertvej, men i særdeleshed ved flytningen af Brugsen til Bygmarken.

Som ny uddeler blev Gunnar Jensen ansat fra 1. januar 1981, men han fraflyttede i august måned 1985, da han blev tilbudt stillingen som uddeler i Vamdrup Brugsforening. Derefter blev ansat to udelere, der begge var ansat i kortere perioder. Omsætningen var nu faldet så meget, at Danmarks Brugsforeninger måtte lukke Nr. Bjert Brugs den 23. december 1989.

De nyere erhvervsvirksomheder

Peter Madsens Maskinfabrik

Rytterskolevej 7 – matr. 8 u (ejendommen er nedrevet). Senere Nr. Bjertvej 88 – matr. nr. 8a

Inger Dahlgren, datter af Peter Madsen, fortæller om fabrikken:

I 1928 købte Peter Madsen det gamle mejeri for 6.500 kr. Bygningen havde stået tom godt et år, alle ruder var smadrede, så der var noget at gå i gang med. Inden længe var hovedakslen tilsluttet elværket. Fra denne hovedaksel blev alle drejebænke, boremaskiner, høvl og rundsav trukket. Det første år blev der mest foretaget reparation af landbrugsmaskiner men snart blev der fremstillet kværne og halmpressere i flere størrelser, da der blev leveret både til husmænd, gårdejere og proprietærer.

I bestyrerboligen blev der indrettet to lejligheder. I den mod nord flyttede Lars Peter Madsen (Peter

Madsens søn) ind, der var det gamle køkken med komfur og 3 værelser.

I den sydlige ende flyttede tømrer Jens Hansen ind. Her var to stuer med et værelse imellem. I værelset blev der stillet et bord op med to primusapparater – det var så køkkenet. Toilettet var de fælles om, men det var et vandkloset.

Peter Madsen flyttede fra Strandhuse til Nr. Bjert i november 1931 i den sydlige lejlighed. Der var 3 værelser på loftet. I det, vi kaldte ”Flagermusen”, stod skorstenen midt i værelset. Der sov Peter Madsen. Mine to brødre og den unge smedesvend, som vi havde hver sommer, sov ud mod vejen, og vi tre søstre havde så ”jomfruburet” mod syd. Det varede flere år, inden vi fik lys på loftet, men det gik jo alligevel.

Strøm til privatboligen blev lavet fra eget elværk –

Peter Madsens Maskinfabrik i 1939.

32 w, det var billigere. Det var meget godt om sommeren, men om vinteren blev der mindre og mindre strøm hen på aftenen. Så blev maskinerne startet 10 minutter, og så var det om at komme i seng i en fart.

Peter Madsen var en gæstfri mand. Alle, der handlede, blev inviteret med til enten frokost, middag eller kaffe. Vi vidste aldrig, hvor mange, der var ved bordet. Jeg talte en uge, hvor mange, der havde været ekstra, det kom op på 32 personer. En sommer kom der 45 personer, som overnattede, nogle en enkelt nat og andre 8-14 dage.

Først i 1930erne var meget vanskelige år for landbruget, bønderne havde simpelthen ingen penge. I de år begyndte Peter Madsen at fabrikere grussortere. I Seest havde de store grusgrave, og på et tidspunkt kørte der 13 grussortere fra Peter Madsen derude. Mange kommuner købte håndsortere, der så blev betjent af arbejdsløse – det var meget hårdt arbejde at trække dem.

Fabrikken lå på den laveste grund i byen, og det betød, at alt overfladevand fra hele byen ved de sto-

re tordenregnskyl om sommeren styrtede ned over grunden, og der stod en halv meter vand i det gamle ostelager, som blev brugt til halvfabrikata af træ. Alle mand smøgede buksebenene op og smed træskoene, og så blev der båret træ op til tørring.

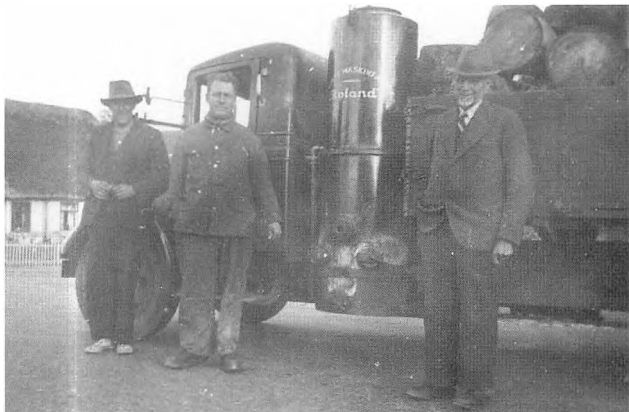
Peter Madsen ansøgte kommunen om tilskud til rør ned igennem gården, men nej – det måtte han selv betale. Efterhånden blev der lagt rør helt over til "Nedergård", hvor gårdejer Karstoft Beck fortsatte rørlægningen.

I 1934 begyndte der at komme flere penge mellem folk, og det gik godt fremad. Vi begyndte et samarbejde med Dronningborg Maskinfabrik i Randers. De leverede tærskværker og vi halmpressere, der blev landskendt under navnet "Roland". Det holdt i 11-12 år.

En landbrugsmaskinfabrik følger året i landbruget. Hvert år til maj blev der ansat en ung smedevend, en lidt ældre smed og en tømrrersvend. Den unge smed, tit en sønderjyde, boede hos os, de to andre havde vi i kost. Ville man have en gift mand, måtte man have en lejlighed til ham. Derfor købte Peter

Peter Madsens Maskinfabrik 1936: Forreste række: Svend Pedersen, Clyde Nielsen, Svend Aage Rasmussen, Peter Madsen. Bageste række: Ingvard Madsen, Karl Schmidt, Jeppe Fink Nielsen, L. P. Madsen, Svend Madsen, Martin Hygum, Birger Rasmussen og smed Hansen.

"Roland"-generatoren fra 1940. Fra venstre vognmanden, Lars Peter Madsen og Peter Madsen.

Madsen den gamle brugsforening for at få en bolig til en smed.

I 1940 kom krigen med alt dens besvær. Materialer blev svære at købe. Strømmen blev rationeret. Man kunne få strøm til fabrikken enten fra kl. 6 morgen til kl. 12 middag eller fra kl. 16 til kl. 23. Man prøvede at lave gasgeneratorer, men det var ikke den helt store succes. Alt hvad vi kunne lave af halmpressere var solgt. På det tidspunkt kunne vi ikke få træ. Peter Madsen købte så et parti grantræer på roden, og så var alle mand i Houens skoven og fældede træer.

I 1945 købte Peter Madsen stuehuset på "Solvang". Der blev lavet tre lejligheder og muligheder for at udvide fabrikken. I 1947 byggede han "Solvang Nord" med 2 lejligheder. I 1950 købte han Møllehuset ved Nr. Bjert Mølle og "Møllebo" med have. Til sidst købte han grunden over for møllen.

Fabrikant Peter Madsen og de fire sønner Victor, Lars Peter, Svend og Ingvar foran en grovsorterer.

Efter krigen var tiden forbi for halmpressere, nu var det mejetærskere, der var sagen. I stedet begyndte Peter Madsen at fabrikere gødningsspredere, men da man gik over til universalvogne med navnet "Roland" kom der gang i salget igen.

I 1957 overdrog Peter Madsen firmaet til tre af sine sønner, Lars Peter, Svend og Ingvar. Svend døde i september 1957, og i 1961 startede Ingvar egen forretning med haveredskaber. I stedet blev det Lars Peters svigersøn, Alfred Hansen og Peter Madsens svigersøn, Martin Dahlgren, der tegnede firmaet. De fik et godt salg i Danmark og en god eksport til Sverige, Norge, Finland, Tyskland, Østrig, Holland, Irland og Japan. Omkring 1975 begyndte salget af "Roland"-vogne at ebbe ud, og den 1. januar 1978 blev firmaet solgt til "Gyro" i Skive.

I 1957 da Peter Madsen overlod fabrikken til sønnerne, havde han stadig initiativer til noget nyt. Han begyndte at lave læsepulte. På Købestævnet i Fredericia var han den ældste udstiller, de havde haft. Han døde den 5. november 1962.

Nr. Bjert Smede- og Maskinfabrik

Nr. Bjertvej 70 – matr. nr. 14u

I 1977 overtog Ernst Pedersen den gamle smedeforretning Nr. Bjertvej 87 efter sin far Christian Pedersen og oprettede Nr. Bjert Smede- og Maskinfabrik. Fabrikken producerer materialer til byggebranchen. Som følge af oliekrisen i 1970'erne begyndte firmaet at producere vindmøller og fik sidst i 1980'erne en stor ordre på levering af vindmøller til Californien. I 1983 flyttede Ernst Pedersen fra det gamle værksted til Lycka Kraners bygninger, Nr. Bjertvej 70.

Ernst Pedersen har nu overdraget virksomheden til sine to sønner Jan og Per Pedersen.

Børstefabrikken "Dan" og Nr. Bjert Maskinfabrik

Nr. Bjertvej 103 – matr. nr. 8 ac

Fabrikant og direktør Albert Nielsen blev født i Cleveland i Ohio i 1907, hvor hans far var driftsleder i 16 år på verdens største fabrik for tekniske børster i Cleveland. Albert Nielsen var den yngste af 8 børn, og i 1908 forlangte moderen, at de flyttede til Danmark. Faderen tog maskiner med fra U.S.A. til Danmark, hvor han startede en kombineret maskin- og børstefabrik på Gøhlmannsvej i

Kolding. I 1910 måtte fabrikken udvides, og den flyttede til Skovmøllen ved Marielundsøen.

Albert Nielsen kom i lære som isenkræmmer, men vendte først i 1930'erne tilbage til Kolding, hvor han startede børstefabrikken "Dan" sammen med faderen. I 1934 overtog Albert Nielsen virksomheden sammen med én af sine brødre.

Omtrent samtidig købte en anden bror H. H. Nielsen Kolding Maskinfabrik, hvor også de øvrige brødre med tiden blev involveret.

Maskinfabrikken blev senere afhændet under navnet F. G. Niensens Eftf.

Maskinfabrikken og Børstefabrikken "Dan" blev beskrevet således i Jydske Tidende den 14. august 1941:

Ude i Nr. Bjert har tre brødre anlagt to fabrikker, tre villaer og en landejendom med 20 tdr. land og et skovareal på 12 tdr. land, og det, de har skabt der-

ude i den landlige idyl, er et godt bevis på, hvad initiativ og opfindsomhed kan føre til.

For et par år siden blev de enige om, at de forhold, de hidtil havde arbejdet under i Kolding, var for små og utidssvarende, og da der blev en større grund ledig i Nr. Bjert, købte de den, og sidste efterår blev der taget fat på arbejdet. Vinteren sinkede imidlertid ret betydeligt, men nu arbejder Kolding Maskinfabrik og Børstefabrikken "Dan" for fuld kraft. H. H. Nielsen leder maskinfabrikken, medens Richard og Albert er fælles om børstefabrikken. H. H. Nielsen er den ældste, noget af et opfindertalent, var således en af de første, som arbejdede med gas-generatorer, på hvilket område han nu er nået så vidt, at hans fabrik hører til de førende på dette område.

Der er endnu et stort arbejde tilbage med planering af den jord, på hvilken fabrikken og vore villaer ligger, fortsætter fabrikant H. H. Nielsen, men til foråret skal De bare se, hvor smukt her bliver. Vi får hver sin køkkenhave, og vi har også sikret os en

Kolding Maskinfabrik og Børstefabrikken "Dan" med de tre brødres villaer foran, ca. 1945.

Kolding Maskinfabrik ca. 1940.

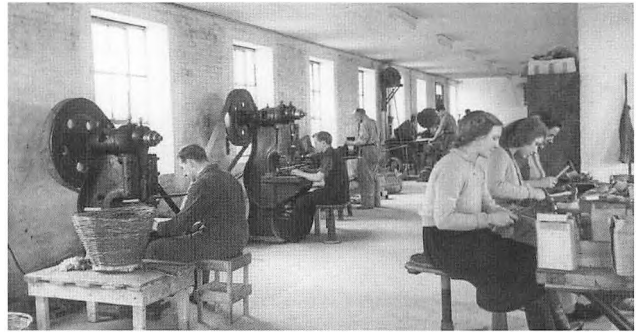
frugthave, således at vi kan være selvforsynende på så at sige alle områder. Villaerne er lidt forskelligt indrettede, men de er alle store og rummelige, og får alle nutidens bekvemmeligheder, for behageligt skal man nu en gang have det, når en travl arbejdsdag er endt. Fabrikant Nielsen peger til slut over landskabet, hvor hele den danske naturs rigdom synes samlet på ét sted: den blånende fjord, de grønne skove og markerne, hvor negene nu står smukt i rad og række. Alene dette, siger han smilende, er alle pengene værd!

I 1953 solgte brødrene H. H. og Richard Nielsen deres andele til deres onkel N. E. Nielsen, der sammen med amerikaneren Stirling havde haft en børstefabrik i U.S.A., men nu ønskede at vende tilbage til Danmark. Ved hjælp af N. E. Nielsens kapital, samt diverse opfindelser af Albert Nielsen, skete der i årene indtil 1964 en omvæltning inden for børsteproduktionen, specielt inden for børster, der anvendes på traktorfejmaskiner.

I 1964 solgte N. E. Nielsen sin andel til to amerikanere J. E. Stirling og dennes svoger J. P. Horton, der var anden generation i det firma, som N. E. Nielsen havde ejet sammen med J. E. Stirlings far i U. S. A.

Danline Maskiner A/S blev oprettet i 1972 ved køb af produktion af fejmaskiner fra firmaet Bagsværd Smedje & Maskinfabrik, der var kommet i økonomiske vanskeligheder. I virksomheden var der i 1977 – det år, hvor Albert Nielsen blev 70 år – ansat 164 personer. I 1992 blev samtlige aktiviteter fra Danline Maskiner A/S overført til A/S Børstefabrikken Dan.

J. E. Stirling døde i marts 1994 64 år gammel, og Albert Nielsen døde i november 1994 87 år gammel. Børstefabrikken i Cleveland, Ohio købte A/S

Fra Børstefabrikken "Dan" ca. 1940.

Børstefabrikken Dan i 2002. Det var den virksomhed, hvorfra Albert Nielsens far kom til Danmark i 1908, og ringen må så siges at være sluttet. Siden er virksomheden overtaget af Osborn International A/S.

Kolding Maskinfabrik ved fabrikant H. H. Nielsen producerede især gasgeneratorer fra fabrikken i Nr. Bjert under krigen, men også bådmotorer. I 1947 udvandrede han til Perth i Australien med hustru og børn. De kom tilbage i 1955 for kort derefter at rejse til Californien, hvor H.H. Nielsen startede et nyt firma. Han døde i Californien som 68-årig.

Ingvard Madsen

Nr. Bjertvej 70 – matr. nr. 14 u, senere Sletteskovvej 9 – matr. nr. 1b

I 1961 byggede Ingvard Madsen ejendommen og etablerede firmaet IMKU, der handlede med landbrugsmaskiner. Omkring 1980 flyttede firmaet til Sletteskovvej, og ejendommen blev solgt til Lycka Kraner, der i 1983 afhændede ejendommen til fabrikant Ernst Pedersen.

Firmaet IMKU ejet af Ingvard og senere Kurt Madsen, ca. 1995.

Ingvard Madsen var søn af maskinfabrikant Peter Madsen. Han blev udlært som maskinarbejder i faderens virksomhed, som han senere drev sammen med brødrene Lars Peter og Svend Madsen, indtil han etablerede herværende firma.

Firmaet gik senere over til at forhandle mindre maskiner af interesse især for havebrug, gartneri og forskellige entreprenørvirksomheder.

I 1985 overtog sønnen Kurt Madsen firmaet. Han begyndte desuden at forhandle sikringstøj og sideløbende at fremstille kloakrensere, som eksporteres til hele verden. Ingvard Madsen døde i 2004.

Lisberg Marketing/Lisberg Management

Ole Tandrup beskriver firmaets historie fra 1969 til 1999 således:

Allerede i 1959 etablerede ægteparret Heide og Jørgen Lisberg, Lisberg Marketing i København. Jørgen Lisberg er købmandssøn fra Esbjerg. Efter handelsuddannelse i Esbjerg og supplerende uddannelse i London og Bremen flyttede han til København, hvor han arbejdede hos henholdsvis Irma og Tuborg, indtil parret besluttede sig til som selvstændige at tilbyde erhvervslivet konsulentbistand indenfor området markedsføring. I 1961 flyttede de til Esbjerg, og ret hurtigt suppleredes konsulentvirksomhederne med reklamebureauvirksomhed.

I 1966 tiltrådte Ole Tandrup som konsulent og blev året efter optaget som partner og medejer. Ole Tandrup er købmandssøn fra Thisted. Efter studentereksamen fulgte umiddelbart HA-uddannelse på Handelshøjskolen i Århus. Efter en reserveofficers-

Jørgen Lisberg og Ole Tandrup, Esbjerg 1967.

Lisberg Marketings lokaler på Rugmarken 6 opført i 1968.

uddannelse i hæren arbejdede han som eksportmedarbejder i København og flyttede allerede 1½ år efter til Esbjerg som eksportchef på den nu lukkede Esbjerg Tovværksfabrik.

Da Lisberg Marketings udfoldelsesmuligheder i Esbjergområdet var begrænsede, og de fleste opgaver hentedes på den jyske østkyst og i København, besluttede partnerne i begyndelsen af 1968 at flytte virksomheden til Nr. Bjert, hvor der på Nedergårds jorder var gennemført den første egentlige parcelhusudstyknings i landsbyen. En dobbeltgrund til kontor og parkering erhvervedes på Rugmarken 6. Jørgen Lisberg og Ole Tandrup byggede privatbolig henholdsvis Rugmarken nr. 38 og 36.

Udviklingen gik hurtigt, der var snart ansat 20 medarbejdere, så det var nødvendigt at leje bestyrerboligen til det nedlagte mejeri, der dels husede reklamebureauet, dels et handelsselskab, der under navnet Lisberg Maritime Marketing importerede og solgte sejlbåde. Denne aktivitet ophørte i 1974.

I 1972 åbnedes en afdeling i Hørsholm ved København, hvor den fortsat ligger, efterfulgt af afdelinger i Århus og Ålborg. Virksomheden engagerede sig i udviklingen af en frivillig kæde af konsulentvirksomheder, der under navnet IMD – International Management Development – kom til at dække ca. 25 lande. I slutningen af 1970erne var virksomheden den stærkest profilerede marketing-konsulentvirksomhed i landet med 100 medarbejdere.

Omkring 1980 etableredes afdeling i Helsingborg, og Ålborg-afdelingen lukkedes igen. Konkurrenceforholdene ændredes. Personaleudvælgelse blev allerede i 1970erne optaget som produkt og blev som sådant hurtigt virksomhedens største, ligesom stra-

tegisk planlægning og udvikling fik en væsentlig position. Parallelt hermed neddrogdes reklame og kommunikation, således at produktet kun blev udbudt fra Nr. Bjert. Denne ændring af profilen medførte midt i 1980'erne en ændring af firmanavnet til Lisberg Management.

I 1981 indviedes kontorbygningen Nr. Bjertvej 90 B på en grund, der nogle år før var reserveret fra Neddergård. I nogle år herefter anvendtes begge bygninger, hvorefter Rugmarken 6 afhændedes og ombyggedes til privat beboelse.

Parallelt med en række markante ændringer af ejerforholdene i hele konsulentbranchen etablerede Lisberg Management i 1989 et joint-venture-interessentskab med det statsautoriserede revisionselskab KPMG/C. Jespersens konsulentvirksomhed under navnet Lisberg-CJ Management med en fælles bestyrelse. Den daglige ledelse blev overvejende forestået af Lisberg-folk. Væksten blev indledningsvis betydelig, og allerede året efter tangerede den nye konstruktion atter 100 medarbejdere. Desværre slog forudsætningerne for joint-venture'ets udvikling ikke til, så allerede i 1991 måtte selskabet opløses.

De efterfølgende 3-4 år blev vanskelige. En generel tilbagegang i den økonomisk udvikling og de negative virkninger af opløsningen medførte en reduktion til 35 medarbejdere og en lukning af afdelingen i Århus. Fra slutningen af 1994 gik det atter fremad. Kontorforholdene på Nr. Bjertvej 90 B blev for trange, og i 1999 flyttede adressen til Kolding Business Park. Her har Lisberg Management stadig adresse, nu under navnet Lisberg Search & Selection, efter at alle andre produktområder end personaleudvælgelse er solgt fra til et andet selskab.

Heide og Jørgen Lisberg forlod virksomheden og afhændede Rugmarken 38 i 1984. Ole Tandrup forlod selskabet i 1995 og har fortsat bopæl på Rugmarken 36.

Fiberline Composites A/S

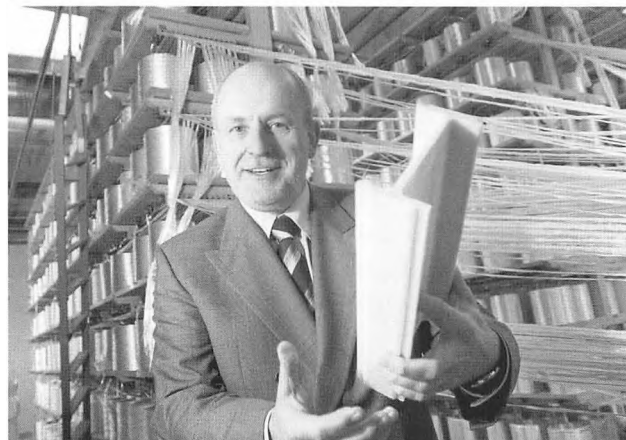
Nr. Bjertvej 88 – matr. Nr. 8a

Fiberline blev stiftet i 1979 af Dorthe og Henrik Thorning. De lejede sig ind i maskinfabrikkenes lokaler. Der var fra starten ansat to mand i produktionen, og Dorthe og Henrik Thorning udgjorde administrationen. Den 1. maj blev det første pultruderingsanlæg startet, og denne dato regnes herefter for virksomhedens fødselsdag.

I 1987 overtog Fiberline bygningerne, og de øvrige lejemål blev inddraget i takt med, at behovet for nye lokaler opstod. I 1992 kunne den nyistandsatte produktionshal II mod Rytterskolevej tages i brug. Der blev snart brug for mere produktionskapacitet, og i foråret 1997 blev der etableret en produktionsafdeling på Langelandsvej i Middelfart.

1997 var en milepæl i firmaets historie, da Fiberline-broen ved Strandvejen blev bygget. Det var Skandinavien første kompositbro. Denne begivenhed bragte for alvor Fiberline på landkortet og vakte international opmærksomhed.

Senere kom flere broer og bygningsværker til, Pontresina-broen og Eyecatcher-huset i Schweiz, broen over højhastighedsbanen mellem Madrid og Barcelona, bygget i efteråret 2001, og Europas første vejbro af komposit, der åbnedes for kørende trafik i engelske Shrivenham nær Oxford oktober 2002. Den første europæiske motorvejsbro af kompositter

Øverst: Fiberlines 10 års jubilæum 1. maj 1989. Dorthe Thorning står i midten, og Henrik Thorning's forældre Ingrid og Ejnar Thorning var også med. Nederst: Henrik Thorning viser et translucent profil i plastkomposit, 2004.

Den 1. marts 1979 kunne Fiberline flytte i lejede lokaler på Nr. Bjertvej 88, hvor en del af bygningerne stadig var lejet ud til andre virksomheder. Luftfotoet er fra midten af 1980'erne, hvor det gamle, nu nedrevne, mejeri og senere maskinfabrik på Rytterskolevej stadig ses. Yderst til venstre ses Lisberg Marketing.

opføres over den engelske M6 motorvej med planlagt åbning i foråret 2006.

Fiberline er også kendt for beklædning til busser og tog, for facade- og vinduesløsninger, for en nyskabende betonarmeringstype i komposit samt produkter til vindmølleindustrien og medicinalindustrien.

Firmaet har modtaget en række danske og internationale priser og hædersbevisninger, bl.a. Dansk Industris Produktpris 1998. I 1999 tildeltes firmaet Green Network diplom for ekstraordinær miljøindsats.

I dag er der 113 medarbejdere. En ny fabrik er under opførelse i Middelfart, og Fiberline Composites flytter til det nye domicil i sommeren 2006.

Ole Chokolade APS

Først i 1990'erne købte Ole Pedersen Brugsforeningen på Bygmarken 2.

Han havde overtaget sine forældres chokoladebutik i Kolding i 1965 og begyndte snart selv af producere negerboller og senere påskeæg og chokolader.

I løbet af få år var firmaet udviklet sig til en stor virksomhed med omkring 100 ansatte. Sidst i 1980'erne solgte Ole Pedersen 60 % af virksomheden, og et aktieselskab oprettedes med Ole Pedersen som direktør. I løbet af kort tid blev Ole Pedersen afskediget. Han ejede endnu den chokoladebutik, som forældre havde haft, og derfra startede han på ny produktion af chokolader og åbnede nye lokaler i Kolding i 1991.

Ole Pedersen og hustruen Mona, der altid har deltaget i virksomhedens drift, overlod i 1993 firmaet til sønnen Jesper Vile Pedersen og døtrene Marianne Vile Pedersen og Annette Vile Kærup. Svigersønnen Ole Kærup har i en del af bygningen sit firma, der producerer logo på emballagen til chokoladen.

Ole Chokolade, Bygmarken 2.

Op og ned ad vejene i Nr. Bjert

– huse og mennesker fra 1930erne til ca. 1970

Dette kapitel er skrevet af Jørgen Fønsskov på grundlag af oplysninger, som Inger Dahlgren har indsamlet.

Nr. Bjertvej – ulige numre

Nr. Bjertvej 61

Matr. nr. 11 ak

I 1930 opførte Eva og Henning Honoré huset og flyttede ind, da de blev gift den 16. november. Henning Honoré overtog Nr. Bjert Mølle sammen med broderen Ejnar efter faderen Peter Honoré i 1936, og samtidig byttede Eva og Henning Honoré bolig med forældrene. Peter Honoré døde i 1945.

Nr. Bjertvej 61. Foto fra 1990.

Nr. Bjertvej 69

Matr. nr. 11 al

I 1934 byggede amtsvejmand Hans Peter Hansen og hustru Magdalene dette hus. Hans Peter Hansen måtte ophøre med sit arbejde i en tidlig alder på grund af sygdom. Magdalene arbejdede i nogle år på tørmælksfabrikken, men efter mandens død i 1968 var hun fast nattevagt på De Gamles Hjem. De havde ikke selv børn, men begge var meget glade for børn, så alle børn elskede at komme der.

Da huset blev for meget for Magdalene Hansen, solgte hun det og flyttede over til genboen i Nr. Bjertvej 58 og boede der, indtil hun flyttede til Basagervej, hvor hun døde i 1994.

Nr. Bjertvej 69. Foto fra 1990.

Nr. Bjertvej 71

Matr. nr. 11 ah

Malermester Aage Jensen og hustruen Ella byggede huset i 1930 og startede deres malerforretning. Aage Jensen var af malerslægt. Faderen Jens Jensen og to døtre var malere i Lilballe. Aage Jensen var en dygtig maler, der lavede et godt og gedigent arbejde. Han havde flere svende, og de læredrenge, der lærte hos ham, blev næsten alle selvstændige malermestre.

Da malermester Jensen holdt op i 1970, blev forretningen videreført af en af hans læredrenge, Karl Jensen, der havde arbejdet som svend hos Aage Jensen i 35 år. Han videreførte malervirksomheden i samme ånd, som han havde lært.

Malersvendene Børge Petersen, Jens F. Petersen og Villy Jensen og malermester Aage Jensen.

Præstegården, Nr. Bjertvej 73-75. Foto fra 1990.

Præstegården, Nr. Bjertvej 73-75

Matr. nr. 11 s

Ejendommen er opført i 1905 af gårdejer Mikkil Petersen, der ejede gården Marielyst. Huset fungerede som aftægtsbolig indtil 1913, hvor kirken overtog ejendommen som præstebolig, idet Kirkeministeriet da havde godkendt, at der blev ansat en kaldskapellan ved Nr. Bjert Kirke.

Pastor Iver Hansen Thomsen ansattes i embedet samme år, men rejste efter kun fem års ansættelse i 1918. Pastor Søren Jørgensen blev så ansat, og da Nr. Bjert Sogn i 1924 blev udskilt som selvstændigt sogn, fortsatte Søren Jørgensen som sognepræst. Pastor Jørgensen, der blev provst i 1948, virkede i sognet i 40 år indtil 1958. I Erling Andersens bog

”Ved allehaande Kneb g Rænker” er beskrevet provst Jørgensens store indsats i sognet.

I et tidligere kapitel s. 16-18 er der givet en redegørelse for de præster, der siden har beboet præstegården, nemlig Robert Klok fra 1959 til 1969, Arne Marius Pedersen fra 1969 til 1992 og Erling Andersen siden 1992.

Nr. Bjert Skole – kommunekontor – børnehave, Nr. Bjertvej 77

Matr. nr. 11 v

I 1917 blev skolen bygget af murermester Peter Fogt, Nr. Bjert. Se om skolen s. 23 og om kommunekontoret og børnehaven s. 29 ff.

Nr. Bjertvej 79

Matr. nr. 11 ac

Anna og Frederik de Place lod huset opføre af murermester Peter Fogt, da de i 1924 fratrådte som uddelerpar ved Nr. Bjert Brugsforening. Frederik de Place blev derefter forretningsfører i Eltang-Vilstrup Sygekasse. Frederik de Place, der var uddannet mejerist, blev ansat som brugsuddeler fra brugsforeningens start i 1897. Hans søn Arendt de Place afløste faderen som uddeler.

Frederik de Place døde i 1944, og hustruen solgte huset til Ingrid og Karl Honoré i 1947, men hun blev

Eleverne på Nr. Bjert Skole i 1951. Til højre lærer E. Dahl Nielsen.

tømrer, blev dræbt ved en arbejdsulykke i 1934. Elna Rønnow havde fået installeret et badekar, hvor man kunne få bad om lørdagen, men hun måtte på grund af brændselsmangel under krigen indstille dette. Hun blev regnskabsfører i Brugsen og sygekassekasserer i Eltang-Vilstrup Sygekasse indtil kommunesammenlægningen i 1969. Elna Rønnow døde i 1974, hvorefter huset blev overtaget af sønnen Knud Rønnow og datteren Kirsten Nissen.

Barber og tricotage, Nr. Bjertvej 85

Matr. nr. 11 aa

Huset er opført i 1920'erne af muremester Peter Fogt for barber Johan Schibler. Han flyttede til Nr. Bjert, da han var bange for, at der skulle komme generalstrejke, og så var det bedre at bo på landet, mente han. Han købte først Rytterskolevej 1, men solgte det efter ¼ år, og da han skulle ud af huset med det samme, fik han lov til at flytte ind på loftet hos tømremester Kragh, Rytterskolevej 3.

Da huset på Nr. Bjertvej stod færdigt, var der indrettet barbersalon til højre for indgangen, og til venstre havde fru Schibler indrettet et tricotageudsalg

Øverst Nr. Bjertvej 79 opført i 1924, nederst Anna og Frederik de Place.

boende i huset til sin død i 1948. Ingrid og Karl Honoré solgte huset i 1993.

Nr. Bjertvej 83

Matr. nr. 11 ab

Huset er bygget af muremester Peter Fogt til Elna og Christian Rønnow. Christian Rønnow, der var

Øverst Nr. Bjertvej 85 i 1990, nederst Anna og Johan Schiblers guldbryllup.

Nr. Bjertvej 83, ca. 1930.

med undertøj, strømper og garn. Hun udlejede også dåbskjoler, og havde man ingen penge, kunne man godt betale med naturalier. Hvad hun ikke havde hjemme af varer, skaffede hun i Kolding onsdag eftermiddag, for da var forretningen lukket.

Fru Schibler var meget glad for børn, og da de ingen selv havde, adopterede de en søn, Svend Schibler. De havde også en plejedatter, der havde tuberkulose. Hun fik en god og kærlig pleje. Fru Schibler var også rar at have ved hånden, når man spillede dilettant. Hun var altid klar med en hjælpende hånd, hvis der skulle ændres ved dragterne.

Da Schiblers blev gamle, flyttede de til Kolding, og solgte hus og forretninger til Gerda og Gerhard Johnsen. Gerhard Johnsen arbejdede også som tjener på Industriforeningen og senere på Trocadero i Kolding – det var der flere penge i!

I 1941 solgte de huset til Aase og Henning Thidemann. Thidemann var barber, men fru Thidemann lukkede tricotageudsalg og indrettede i stedet for iskiosk – det var en god forretning. Da Henning Thidemann rejste i midten af 1950'erne, udlejede fru Thidemann barberforretningen til barber Arne Sætterup. Da han ophørte med barberforretningen,

tog han ud og klippede ældre i hjemmene og på plejehjemmet Basagerhus. Aase Thidemann solgte så huset og flyttede til Kolding.

Smedien, Nr. Bjertvej 87

Matr. nr. 15 n

Smedemester Søren Peter Sørensen og hustru Sørine blev gift efter 11 års forlovelse, og overtog smedien i 1894. Smed Sørensen var eksamineret beslagsmed. Udover det traditionelle arbejde for gårdene i Nr. Bjert lavede han alt smedjearbejde ved opførelsen af Julemærkesanatoriet omkring 1910. Han var sprøjtefører i det lokale brandværn, ligesom han havde tilsyn med en vindmølle, der pumpe vand op fra branddammen på Sandagers mark. I smedien var der arbejde til 2 smedesvende og en lærling.

Sørine og Søren Peter Sørensen fik 11 børn mellem 1895 og 1911, hvoraf de 3 døde som små. Der skulle meget mælk til så stor en familie, så de havde 2 geder, der græssede på grøftekanten ved Sletteskovvej. Det var børnenes arbejde at flytte dem.

Maren Hansen, født Sørensen fortæller følgende om hjemmet:

Smedien og smedefamilien, Nr. Bjertvej 87, ca. 1910.

Nogle af Sørine og Søren Peter Sørensens børn, ca. 1910.

Der var entré, stue og soveværelse ud mod vejen, køkken og børneværelse ud mod gården. Svendene sov på værkstedsloftet. Da drengene blev større, kom de op til svendene at sove. Samtidig fik de også arbejde på hver sin gård i Nr. Bjert. De skulle bl.a. hjælpe i stalden inden skoletid om morgenen. Til gengæld fik de madpakker med fra gårdene.

I smedehjemmet spiste de voksne i stuen og børnene i køkkenet. De stod op og spiste, for der var ikke stole til alle. Da bedstemoderen blev enke, blev der også gjort plads til hende. Hun fik et loftsværelse. Sørine døde pludseligt i 1925 pga. en byld. Smeden ansatte så en husbestyrerinde, Karen Udsen.

Søren Peter Sørensen havde bil og kørte lidt erhvervskørsel som lillebil. Der blev installeret en benzintank ved vejen. Hun flyttede med til Højbo i Hvidsminde, da smedien blev solgt.

I 1940 blev smedien solgt til smedemester Christian Pedersen, der var født på Fovslet mark, Ødis sogn den 30. april 1900. Han var gift med Kirsten Marie Pedersen, der hjalp til i smedeforretningen, og i slutningen af 1960'erne var hun på "Trapholt" hos familien Dr. Lind som selskabsdame.

Der var to sønner i ægteskabet. Christian Pedersen havde været tromlefører ved Vejle Amts vejvæsen og med til at bygge den gamle Lillebæltsbro. Han drev forretningen i en årrække som landbrugssmed for de store gårde i Nr. Bjert og Eltang området. Christian Pedersen måtte holde op på grund af sygdom og afhændede forretningen i 1977 til den ældste søn Ernst. Han døde den 8. august 1981.

Ernst Pedersen oprettede firmaet Nr. Bjert Smede & Maskinfabrik A/S, og flyttede i 1983 fra det gam-

*Smedemester
Christian Pedersen.*

le værksted til Lycka Kraners bygninger, Nr. Bjertvej 70. Om fabrikken se s. 71.

Nr. Bjertvej 97

Matr. nr. 18 k

Bertha og Kresten Refsgaard byggede huset i 1934, og flyttede ind efter at have solgt gården "Køllebo" i Drejens. Refsgaards havde 2 børn, sønnen Anton og datteren Anna, der blev gift med Bertel Kyed "Gremmersten" i Eltang. De emigrerede til Argentina i 1945. Kresten Refsgaard døde først i 1960'erne, men Bertha Refsgaard blev boende indtil sommeren 1968.

Poula og Johannes Johansen købte huset i 1968 efter at have solgt gården Schamrock til sønnen Peter Johansen. Efter Johannes Johansens død i 1971 blev Poula Johansen boende til 1977, hvor hun solgte huset til Thorkild Jacobsen. I 1989 blev huset solgt til de nuværende ejere Zita og Ulrik Prangsgaard Meyer.

Nr. Bjertvej 99

Mejeriet Kildedyb, se s. 65.

Børstefabrikken "Dan" og Nr. Bjert Maskinfabrik, Nr. Bjertvej 103

Matr. nr. 8 ac, se s. 71.

Nr. Bjertvej 109

Matr. nr 8 a m.fl.

Brødrene H. H., Richard og Albert Nielsen opførte i 1941 Kolding Maskinfabrik og Børstefabriken "Dan". Samtidig havde de købt 20 tdr. land landbrugsjord og 12 tdr. land skov, og de opførte landbrugsejendommen "Birkedal". Gården blev i flere år drevet ved en bestyrer.

Nr. Bjertvej - lige numre

Sadelmagerværksted, Nr. Bjertvej 54

Matr. nr. 14 d

Først i 1920'erne købte sadelmager Theodor Jørgensen og hustru Alma dette hus. Theodor Jørgensen begyndte i 1919 et sadelmagerværksted i Hans Sandagers fodermesterhus og flyttede senere til Strædet 8, hvor sønnen Edmund blev født. Theodor Jørgensen spillede sammen med bager Rasmussen i lotteriet og var så heldig at vinde så meget, at han var i stand til at købe ejendommen.

Der var to lejligheder i huset. I den ene ende boede Niels Peter Hjuler, og da sadelmagerfamilien fik fire børn mere, nemlig Mary, Robert, Gerda og Hedvig, var det trangt med plads. I 1930 flyttede Oliver og Agnete Olsen ind i Niels Peter Hjulers lejlighed.

Theodor Jørgensen var en dygtig sadelmager og havde forretningen til sin død i 1945. Sønnen Edmund blev også udlært sadelmager og møbelpolstrer. Efter uddannelsen flyttede han til Langeland og i 1944 blev han gift med Karen. I 1945 vendte han tilbage til Nr. Bjert og overtog sadelmagerværkstedet. Efterhånden var der ikke så mange heste i landbruget og derfor ikke brug for seletøj. Edmund Jørgensen var en meget dygtig møbelpolstrer og blev kendt for sit solide arbejde. Oppolstring af både blev også en stor del af hans arbejde. Desværre blev hans syn så dårligt, at han i 1985 måtte lukke forretningen efter 40 års arbejde.

Nr. Bjertvej 54.

Autoværksted, Nr. Bjertvej 62 og 64

Matr. nr. 14 x (beboelse) og matr. nr. 14 s (værksted)

I 1947 oprettede Thyra og Aage Frederik Hansen et autoværksted. Aage Hansen havde været ansat ved Ford-forhandler S. Petersen, Agtrupvej i Kolding i 29 år. Han var født og opvokset i Strandhuse.

De købte jord af gårdejer Poul Jørgensen, Milholtgård. Det var på det tidspunkt vanskeligt at få byggematerialer; men i Vingsted stod der en næsten

Øverst Nr. Bjert Autoværksted opført i 1948. Foto fra 1990. Nederst Aage og Thyra Hansen, Aage Th. og Birthe Hansen.

færdig hal, som tyskerne havde bygget til filmhal til deres soldater. Den købte de og brækkede ned, og den blev derefter opført i Nr. Bjert af tømremester Chr. Hansen (bror til Aage Hansen) og murermester Karl Fogt, Nr. Bjert. I oktober 1948 blev værkstedet taget i brug, og villaen blev året efter bygget ved siden af værkstedet. I begyndelsen blev der repareret traktorer, landbrugsmaskiner og biler samt solgt benzin.

Sønnen Aage Th. V. Hansen kom i lære som automekaniker den 1. april 1953 og blev videreuddannet forskellige steder, blandt andet ved militæret. Han kom derefter tilbage og arbejdede som svend. Den

1. oktober 1973 overtog Birthe og Aage Th. V. Hansen forretningen, som de drev til 1. januar 2002.

Efter at autoværkstedet havde været drevet af familien Hansen i 53 år, blev forretningen solgt til Heidi og Kjeld Iversen.

Postekspeditionen, Nr. Bjertvej 66

Matr. nr. 14 z

I maj 1965 oprettedes postekspedition i Nr. Bjert efter nedlæggelse af Eltang Jernbanestation. Postekspeditionen blev oprettet hos mekaniker Aage Hansen med Sonja Hansen som postbestyrer. Hun byggede i 1967/68 hus og indrettede lokale til postekspeditionen. Lokalet blev taget i brug 1. april 1968. I november 1973 måtte Sonja Hansen tage afsked med sine tre postbude, idet selve postomdelingen blev overført til postkontoret i Kolding. Trods stor søgning – ikke mindst af pendlere på vej fra arbejde – blev postekspeditionen nedlagt i 2001. Det blev et stort savn for Nr. Bjert, der var blevet vant til Sonja Hansens venlige og hjælpsomme ekspedition.

Nr. Bjertvej 68. Foto fra 1990.

El-installatør, Nr. Bjertvej 68

Matr. nr. 14 ae

Den 9. november 1954 startede Erling Nielsen som autoriseret elektroinstallatør i Nr. Bjert. Han havde før den tid arbejdet som installatørmester på Middelfart Elektricitetsværk, i Sverige og Schweiz samt på en engelsk ministryger som elektriker.

Firmaet startede på bar bund i en vaskekælder, Skolebakken 62. Senere flyttede firmaet og privaten til "Møllebo" ved Møllebageriet og herefter forpagtede han gården "Birkedal", hvor han havde lager og kontor i svine- og kostalden. Der var på det tidspunkt ingen steder, han kunne bygge værksted og privatbolig samlet.

I 1968 købte han halvdelen af den daværende sportsplads, og her byggede han en privat villa kombineret med værksted på adressen Nr. Bjertvej 68.

Da der ikke før havde været el-installatør i Eltang-Vilstrup Kommune, var der nogen konkurrence fra Koldings el-installatører. Erling Nielsen har gennem 40 år drevet forretningen og arbejdet for tømrer- og snedkerværksteder, malerfirmaer, købmænd, frisørsaloner, bagerier, smedeværksteder og andre virksomheder samt adskillige offentlige institutioner, såsom skoler, kirker og plejehjem.

Et meget stort arbejdsområde var installationer på bøndergårdene. Firmaet lavede også installationer i parcelhuse, både vand, sanitet, central- og fjernvarme. Det havde autorisation ved Kolding Oplands Højspændingsforsyning, Fredericia Elektricitetsværk og Strandhuse Fjernvarmecentral. Firmaet arbejdede også i Kolding, og har blandt andet lavet

Postkontoret i Nr. Bjert, 1989. Foto Ludvig Dittmann.

installationer til Specialarbejderskolen, Ortopædisk Ambulatorium på Kolding Sygehus, B. M. W. Import på Fynsvej m.fl. Firmaet blev omdannet til et anpartsselskab i 1983 og blev i 1993 solgt til et firma i Sdr. Bjert.

IMKU m.m., Nr. Bjertvej 70

Matr. nr. 14 u

I 1961 byggede Ingvar Madsen ejendommen og etablerede firmaet IMKU, der handlede med landbrugsmaskiner. Omkring 1980 flyttede firmaet til Sletteskovvej, og ejendommen blev solgt til Lycka Kraner, der i 1983 afhændede ejendommen til fabrikant Ernst Pedersen. Se s. 73.

Benzintank m.m., Nr. Bjertvej 72

Matr. nr. 14 ad

I 1961 købte Nr. Bjert Brugsforening grunden af gårdejer Otto Poul Jørgensen med henblik på en eventuel udvidelse af Brugsen. Det blev opgivet, og i stedet solgtes grunden i 1966 til B.P. Oliekompagniet, der oprettede tankstation.

I 1972 solgte B.P. Oliekompagniet tankstationen til Erik Jespersen, der oprettede firmaet N.B. Autolæk og samtidig indrettede cafeteria. 1. april 1986 solgte Erik Jespersen til Børge Larsen, der indtil da havde drevet Nr. Bjert Autoservice i den gamle smedje, Nr. Bjertvej 87. Han indrettede autoværksted i malerværkstedet. Cafeteriet blev bygget om til dagligvarebutik, og malerkabinen blev indrettet til bilvask. I 1989 blev tankstationen ombygget og overgik fra B.P. Oliekompagniet til Q8 oliefirmaet.

15. oktober 1991 lukkede Børge Larsen autoværkstedet, der så blev ombygget til købmandsbutik med Q8 tankstation. Butikken er tilsluttet indkøbskæden "De friske butikker". Børge Larsen afhændede forretningen i februar 2004.

Tidligere Brugsen, nu Mazur Lys- og Lydudlejning, Nr. Bjertvej 74

Matr. nr. 14 l

Her holdt Nr. Bjert Brugsforening til fra 1934-1979, se nærmere s. 67.

I 1980 købte firmaet Mazur ejendommen og åbnede Radio/TV forretning, værksted og antenneafdeling.

Valdemar Mazur havde startet produktion af TV-antennener i 1957 på Gl. Kongevej i Kolding. Han var på daværende tidspunkt ansat ved Post & Telegrafvæsenet, så firmaet blev oprettet i hans hustrus, Inger Mazurs navn og blev kaldt I.M. Antenner. Produktionen af antenner blev udvidet med service på Radio/TV, som FDB solgte. I 1965 blev firmaet flyttet til Lilballe gamle skole, og på det tidspunkt var der 12 ansatte. Udviklingen gik i retning af fællesantenneanlæg, som firmaet var pioner indenfor. Der blev lavet mange anlæg blandt andet i Odense, Esbjerg, Kolding, Haderslev og Vorbasse.

I 1974 døde Valdemar Mazur pludseligt, og Inger Mazur fortsatte. Sønnen Bjarne, der senere overtog firmaet, kom i lære som radiomekaniker samme år og blev udlært i 1977. I sin fritid beskæftigede han sig med højttaleranlæg, og det var den spæde start til lyd- og lysudlejningen.

I 1980 blev forholdene for trange, og firmaet købte så brugsforeningen i Nr. Bjert. Året efter åbnede de Radio/TV forretning og stort værksted samt antenneafdeling. I 1987 lukkede Radio/TV forretningen, da udlejningen af lyd og lysanlæg krævede mere plads. I årenes løb har bygningen også huset en vinhandel, et lysfirma og et rengøringselskab, som lejede sig ind.

Bjarne Mazur overtog og købte firmaet i 1989. I 1990 byggedes et lydstudio i kælderen, som desværre brændte få år efter. Omkring 1994 lukkede antenne- og Radio/TV værkstedet, og Bjarne Mazur koncentrerede sig om salg, service og udlejning af lyd-, lys- og AV-udstyr. Firmaet hedder i dag Mazur Lys- og Lydudlejning. I 2004 døde Inger Mazur, som indtil da havde passet regnskab og telefon.

Nr. Bjertvej 76

Matr. nr. 5 l

I 1908 lod skrædder Aagaard huset opføre, det var bygget af murermester Peter Fogt. Skrædder Aagaard syede uniformer til det såkaldte Remontedepot på Staldgården, hvor der blev opdrættet ungheste.

Senere blev huset solgt til gårdejer Lauritz Thorning, "Solbjerg" og brugt som fodermesterhus. I 1930 boede fodermester Søren Madsen og hustruen Abalone der. De fik 8 børn, hvor sønnen Svend senere afløste faderen som fodermester på "Solbjerg".

Fodermester Søren Madsen med familie, Nr. Bjertvej 76.

Sønnen Arne var uddannet skomager, og Thorning byggede et lille hus i baghaven, hvor han havde værksted og et værelse. Han flyttede til Kolding i 1950'erne, da man på det tidspunkt var gået over til at købe fabriksfremstillede sko og ikke fik foretaget så mange reparationer. Datteren Ellen blev senere bestyrer af Telefoncentralen i Nr. Bjert.

Nr. Bjertvej 78

Matr. nr. 5 k

Murermester Peter Fogt startede i 1907 med at bygge dette hus, hvor han selv boede, og nabohuset Nr. Bjertvej 76. Han var en dygtig håndværker. Han byggede 5 huse på den nordre del af Nr. Bjertvej, han byggede skolen i 1917 og i 1926 mejeriet samt 2 huse på Rytterskolevej. Desuden havde han meget arbejde på gårdene, han byggede stalde og lader og blev meget kendt for sit gode og solide arbejde. Han døde i 1933 kun 54 år gammel. Peter Fogt var gift med Emma f. Kjærsgaard Nielsen, og de fik 12 børn, hvoraf flere var mindreårige ved faderens død.

Sønnen Karl var udlært murersvend hos sin far umiddelbart før hans død og arbejdede herefter ved forskellige murermestre i Kolding, inden han i 1941 nedsatte sig som murermester i Nr. Bjert. Han byggede i 1945 nyt hus til moderen og overtog selv dette hus. Allerede det første år som selvstændig byggede han De Gamles Hjem. Han arbejdede som murermester indtil 1970'erne, hans virkefelt var især Nr. Bjert området.

Karl Fogt sad i sognerådet i Eltang-Vilstrup Kommune fra 1950 til 1962.

Beboere i Nr. Bjert på udflugt. Forreste række fra venstre: Skomager Georg Jørgensen, tømrer Jørgen Kragh, møller Peter Honoré, murer Peter Fogt. Bageste række fra venstre: Barber Schibler, Ida Jørgensen, Karoline Honoré, Anna Schibler, Marie Kragh og Emma Fogt.

Nr. Bjertvej 80

Matr. nr. 5 i

Nr. Bjert Forsamlingshus, se s. 38.

Nr. Bjertvej 88

Matr. nr. 8a

Gården Solvang, se s. 57.

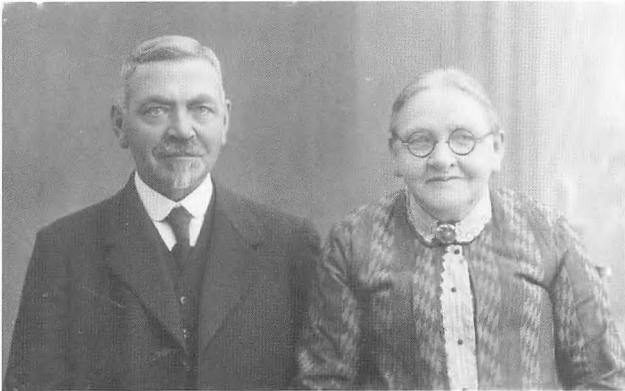
Forsamlingshuset samt Nr. Bjertvej 76-78, 1989.

Sletteskovvej

Sletteskovvej 1

Matr. nr. 15 af

Ejendommen var oprindelig stuehus til Vilhelmsminde og var derefter bolig for fodermesteren på gården. Senere var huset udlejet, indtil det blev solgt.

Albine og Niels Jørgensen, Sletteskovvej 3.

Sletteskovvej 3

Matr. nr. 15 a

I 1890 købte Albine og Niels Jørgensen huset, hvor Nr. Bjert Central var installeret, og det var hensigten, at Bine skulle passe den. Men da hun blev døv, måtte de opgive centralen, der så blev flyttet til Skolebakken 58 A. Niels Jørgensen var bundskærer. Han opkøbte hele træstammer. Dem skar han op, og han havde så en maskine, hvor træskobundene blev skåret ud.

De fik 8 børn. Sønnen Ferdinand blev mejeribestyrer, og hans søn var den landskendte byggematador Axel Juhl Jørgensen. Niels Jørgensen døde i 1938, men Bine blev boende sammen med datteren Margrethe. Hun blev senere gift med skrædder Christen Thomsen, der i mange år arbejdede som skrædder på Winklers Fabrikker i Kolding. Senere arbejdede han på Børstefabrikken "Dan". Albine Jørgensen døde i 1958. Christen Thomsen døde i 1988, og Margrethe blev boende i huset indtil først i 1990'erne, hvorefter hun flyttede til Basagervej. Her døde hun i 1997.

Sletteskovvej 1, 3 og 15. Nr. 1 var fodermesterhus til Vilhelmsminde. Foto fra 1990.

Sletteskovvej 9

Matr. nr. 16 y

Omkring 1980 flyttede Ingvar Madsen sin maskinhandel hertil fra Nr. Bjertvej. Ingvar Madsen døde i 2004. Se om firmaet s. 73.

Sletteskovvej 15

Matr. nr. 11 t

Dorthea og Jens Holt overtog ejendommen efter at være flyttet fra Skyttegård. Jens Holt arbejdede ved landbruget. De havde sønnen Hans og datteren Marie, gift Markussen. De havde også en landejendom i Lilballe.

I 1947 overtog Karl Rønnow ejendommen og drev herfra vognmandsforretning indtil 1977. Han arbejdede herefter i 1 1/2 år som chauffør for vognmand Josiasen i Kolding. Karl Rønnow var revisor i Nr. Bjert Brugsforening og medlem af Nr. Bjert Menighedsråd. Ejendommen ejes i dag af Karl Rønnows barnebarn Brian Rønnow.

Sletteskovvej 17

Matr. nr. 16 a m. fl.

Gården Marielyst, se s. 51.

Sletteskovvej 25

Matr. nr. 5 a m. fl.

Gården Solbjerg, se s. 56.

Sletteskovvej 6

Matr. nr. 5 d m.fl.

Gården Vilhelmsminde, se s. 57.

Sletteskovvej 8

Matr. nr. 11 z m. fl.

Huset i Dyndmosen blev bygget i 1877 som et tofamilieshus. Her boede i den ene lejlighed Anne Marie og Kresten Hansen. I den anden lejlighed flyttede Katrine og Niels Aagaard ind efter deres bryllup i 1888. De havde begge tjent ved Niels Johansen på Vilhelmsminde, og han havde lovet at holde deres bryllup, hvis det blev slået sammen med høstgildet – og det blev det så.

I 1926 blev Aagaards datter Karen gift med Anne Marie og Kresten Hansens søn Kristian.

Kristian arbejdede på Vilhelmsminde fra 1908 til 1956 ved 3 forskellige ejere. Efter Kristian Hansens død blev Karen boende sammen med sønnen Ejnar. Karen Hansen var uhyre gæstfri og gavmild. Mange, der gik tur til mosen, har nydt godt af hendes kaffe og saftevand.

Skolebakken

Skolebakken 77

Matr. nr. 14 a m. fl.

Gården Milholtgård, se s. 52.

Skolebakken 75

Matr. nr. 45 c

Tidligere lå her et gammelt hus, der var fodermesterhus til Kobbeltgård. Her boede Katrine og Simon Mortensen i 32 år, men efter uenighed med gårdejer Valdemar Hansen blev de sagt op. Huset blev nedrevet i 1960'erne, og det nuværende parcelhus blev opført.

Skolebakken 50

Matr. nr. 28 d

Igennem mange år ejedes huset af Dora og Karl Petersen, der arbejdede som fodermester først hos Ole Pedersen, Solvang, og senere hos Jens Højer, Skyttegård. I sin fritid holdt Karl meget af at spille på sin enradede harmonika. Dora var en skattet hjælp i præstegården, også som barnepige. Desuden havde hun "fransk vask og strygning". Hun vaskede og stivede manchetter og kravetøj.

Efter Karl Petersens død solgte Dora huset og flyttede i 1942 på De gamles Hjem, der netop var blevet bygget.

Huset blev købt af Hilda og Hans Christian Grünfeld, der blev ansat som graver ved Nr. Bjert Kirke. Ægteparret Grünfeld arbejdede dér i mange år, og de holdt altid kirke og kirkegård i skønneste orden. Da de blev gamle, solgte de huset og flyttede på plejehjem i Sdr. Stenderup.

Dora og Karl Petersen foran Skolebakken 50, fodermesterhus til Solvang.

Tennisbanen, senere Skolebakken 52.

Matr. nr. 28 p

Bagved bagermester Rasmussens ejendom, Rytter-skolevej 10 blev der først i 1930'erne anlagt en tennisbane. Det var mest folk fra gårdene, der benyttede den. Søndag eftermiddag samledes mange for at spille tennis. Om aftenen var det mest ungdommen, og der var liv og glade dage. Der blev spillet kampe blandt andet mod Sdr. Bjert. Omkring 1950 blev banen nedlagt, og huset Skolebakken 52 blev bygget.

Skolebakken 56

Matr. nr. 28 l

Tidligere fodermesterhus til gården Marielyst.

Otto og Ella Andersen var fodermesterpar på Marielyst i adskillige år. Senere købte Karen Hansen huset af gårdejer Christian Pedersen. Karen Hansen var enke efter snedker Peter Hansen fra den gamle rytterskole. Senere købte Poul Christensen,

Bestyrerinde Minna Petersen, Telefoncentralen, Skolebakken 58 A.

Bangård huset som arbejderbolig. Erik Madsen med familie boede her i mange år.

Nr. Bjert Central, Skolebakken 58 A

Matr. nr. 14 f

Tidligere Nr. Bjert Central. I begyndelse af 1900-tallet boede Mads og Karen Hansen her. Mads var træskomand, og Karen passede centralen.

Den 1. april 1921 kom Minna Petersen til Nr. Bjert Central, hun var enke og havde en søn, Jørgen. Minna Petersen havde haft en gård i Blåkjærskov. Hun blev oplært i at passe centralen af Karen og overtog den så. Minna Petersen havde forskellige unge piger, som hun oplærte til at passe centralen, blandt andre hendes efterfølger Ellen Godiksen f. Madsen, der overtog centralen i november 1947 og bestyrede den, indtil centralen blev automatiseret.

Om Minna Petersen fortæller Inger Dahlgren:

Minna Petersen blev en fast og bestemt bestyrerinde. Det skete, at nr. 25 blev lukket, når der ikke var betalt. Nr. 25 havde Peter Madsen på maskinfabrikken. Når der igen var så mange penge, at regningen kunne betales, cyklede jeg til Eltang Station og sendte pengene. Derefter over til fru Petersen på centralen for at vise kvitteringen. Så ringede hun til Jysk Telefon i Århus og fik lov til at lukke nr. 25 op igen. Samtidig fik jeg en seddel med navne på dem, der havde ringet. Sådan var fru Petersen også!

Bygmarken

Bygmarken 1

Matr. nr. 28 g

Huset er bygget i 1873 som daglejerhus. Her boede Katrine og Simon Mortensen i 1 ½ år, efter at de var flyttet fra Skolebakken 75, indtil de flyttede til den sydligste lejlighed i Lilleskolen på Rytterskolevej.

Huset blev solgt til Anna og Anton Nielsen her. Anton var daglejer, og Anna strikkede for folk. De havde en søn, der hed Henry.

Efter Anton Nielsens død blev huset solgt til Ane Marie og Preben W. Jepsen i 1967. I 1988 overtog arkitekt Jensen og hans hustru Klara huset. Efter arkitekt Jensens død solgte Klara Jensen i 2001 huset til læge Marianne Wangel.

Bygmarken 1. Foto fra 2005.

Bygmarken 2

Matr. nr. 45 æ

I 1977 købte Nr. Bjert Brugsforening jorden og byggede en ny brugsforening, der åbnede i 1979. Brugsforeningen lukkede den 23. december 1989. Se nærmere om dens historie s. 67.

Først i 1990erne overtog chokoladefabrikant Ole Pedersen bygningerne. Om Ole Chokolade se s. 76.

Rytterskolevej – ulige numre

Rytterskolevej 1

Matr. nr. 5 m

Ejendommen har tidligere været stuehus til gården Solbjerg. I 1856 lod ejeren Jørgen Nielsen gården udflytte til dens nuværende plads.

Kamilla og Hans Peter Rasmussen købte ejendommen i 1922 af barber Schibler. H. P. Rasmussen var ejendomscommissionær og kørelærer. Han var også træskomager og senere havde han cykelhandel og kørte lillebil. Under krigen, hvor cykeldæk og slanger var mangelvarer, var der mange cykler at lappe. Kamilla havde en butik, hvor hun solgte is og chokolade. 5 øres isvafler var meget populære hos skolebørnene. Hun solgte også tobaksvarer, og derfor blev huset også kaldt "Tobakshuset". H. P. Rasmussen døde den 10. juli 1958. Kamilla Rasmussen blev boende i huset til sin død den 5. februar 1976.

Rytterskolevej 3

Matr. nr. 8 as

Tømremester Jørgen Kragh og hustruen Marie lod murermester Peter Fogt opføre deres hus, og startede så forretning den 11. august 1909. Jørgen Kragh var som ung meget stærk, og det vakte tit forbauselse, hvordan han tog fat, når der skulle lægges spær op.

Efter en tid, hvor han havde vist at kunne lave godt og solidt håndværk, mødte han en dag gårdejer Theodor Johansen, Vilhelmsminde, der sagde, at han syntes, han skulle ansætte en svend. Det mente Kragh ikke, han havde råd til endnu. Senere kom

Rytterskolevej 1-7 set fra Nr. Bjertvej, ca. 1940.

Tømrermester Jørgen Kragh med Marie og datteren Rigmor Kragh, Rytterskolevej 3, ca. 1940.

Theodor Johansen tilbage med 500 kr., som han ville låne ham. Tilbagebetaling fandt de nok ud af, når han lavede arbejde for Johansen, og Kragh ansatte to mand!

Efter at Julemærkesanatoriet var bygget, havde Kragh meget arbejde der, og han havde én mand, der arbejdede fast der hele året, indtil han solgte sin forretning. Marie Kragh var ikke så udadvendt som sin mand. Hun var meget dygtig til at sy og brodere.

I 1944 byggede Kragh huset Nr. Bjertvej 90 med tilhørende værksted og drev forretningen indtil 1957. Han solgte da forretningen og værkstedet til tømrermester Søren Peter Sørensen, der var udlært hos tømrermester Svend Christensen i Sdr. Vilstrup. Han er barnebarn af smedemester Søren Peter Sørensen.

Ejendommen Rytterskolevej 3 solgte Kragh i 1944 til maskinfabrikant Lars Peter Madsen, der boede her til sin død i 1979. Hans hustru Elna Madsen boede her til få år før sin død i 1985, hvorefter ejendommen blev afhændet.

Rytterskolevej 5

Matr. nr. 16 g

Det var en skomager, der lod muremester Peter Fogt opføre denne ejendom. Han solgte den omkring 1915 til enken efter gårdejer Niels Vilhelm Nielsen, Kastaniely, Kristine Nielsen, da hendes søn Jørgen overtog gården. Hendes anden søn Jeppe Fink Nielsen boede i mange år her sammen med moderen, og han overtog huset efter hendes død.

Da Rytterskolevej 3 og 5 blev udstykket fra Solbjerg i 1910, blev vejen mellem dem ved en fejltagelse ført på matrikelkortet på nr. 5. Jeppe Fink Nielsen var derfor i den tro, at han ejede vejen. Da Peter Madsen fra Maskinfabrikken derfor købte 2 små parceller, der lå mellem hans have og Ole Pedersens gård Solvang, satte Jeppe Fink Nielsen bom for vejen. Det var til stor ulempe for maskinfabrikken, der derfor lod sagfører Bernhard Houe indlede en retssag, der førte til, at Jeppe Fink Nielsen måtte fjerne bommen.

Jeppe Fink Nielsen solgte omkring 1955 huset til Andrea Jensen, der havde været husbestyrerinde hos mejeribestyrer Bonde. Hun gav huset navnet "Tiptop".

Rytterskolevej 7

Matr. nr. 8 u (ejendommen er nedrevet)

Det gamle mejeri lå her til 1928, da fabrikant Peter Madsen købte bygningen til sin maskinfabrik. Firmaet solgtes i 1978 til "Gyro" i Skive.

Se om mejeriet s. 65 og om maskinfabrikken s. 69.

Rytterskolevej 7 a

Matr. nr.124

Før 1929 lå sprøjtehuset i Nr. Bjert på byens grund lige op til vejen ved mejeriet på Rytterskolevej. I 1930'erne flyttede man det om bag det gamle mejeri. Inger Dahlgren husker, at når der blev holdt øvelse med den gamle sprøjte, forsøgte man at sprøjte op på altanen på det gamle mejeri, men det lykkedes ikke, så den var ikke meget bevendt. Det var Cecilus Sandager og Karstoft Beck, der stod for flytningen. Da sprøjtehuset ikke længere tjente til sit formål, vedtog sognerådet i 1957 at fjerne det. Det var på dette sted, alle byens børn kælkede, når det var vejr til det.

Senere blev vandværket placeret på grunden, og i dag dækker vandværket både Nr. Bjert og Strandhuse området.

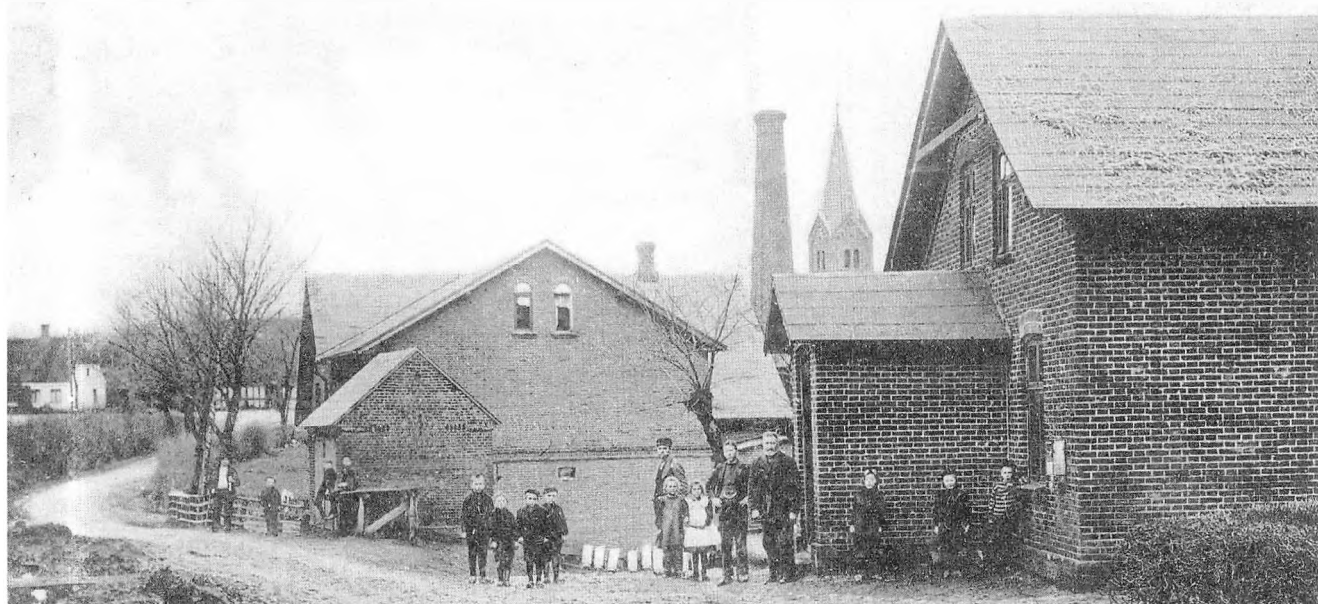
Rytterskolevej 11

Matr. nr. 45 b

Nr. Bjert Brugsforening lå her fra 1897- 1934, se s. 67.

I 1936 købte maskinfabrikant Peter Madsen ejendommen for at få lejligheder til sine gifte folk.

Parti af Nr. Bjært pr. Kolding.

Rytterskolevej med sprøjtehuset foran mejeriet, ca. 1915.

I 1935 blev der oprettet slagterforretning i bygningen af Poul Jensen, men han måtte på grund af sygdom afhænde forretningen, hvorefter forretningen var udlejet til forskellige andre slagtere, indtil Poul Michaelsen i 1941 så Peter Madsens annonce om slagterforretning til leje. Michaelsen åbnede forretningen den 8. maj 1941 og drev den sammen med sin kone Karna indtil den 1. juli 1978.

Poul Michaelsen har her beskrevet deres liv med slagterforretningen:

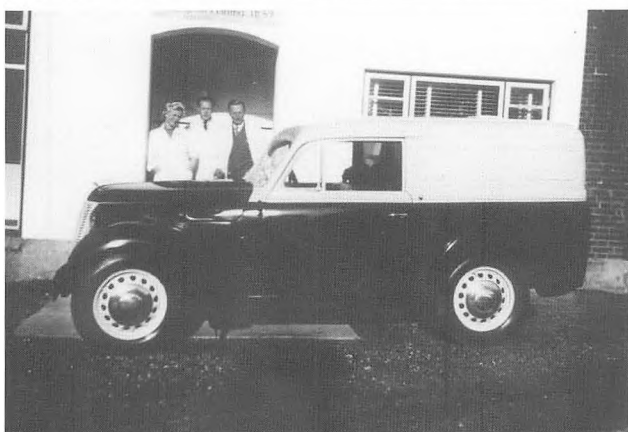
Første gang, jeg satte mine fødder på Koldingegnen, var i efteråret 1933. Jeg havde fået arbejde på Kolding Svineslagteri i pøsemageriet. På det tidspunkt var Kolding og Odense slagterier de to største i Danmark. Kolding Svineslagteri var i rivende udvikling med en stor eksport af kogte skinker og frokostpølser i dåser. I 1937 blev jeg alvorligt syg og måtte på grund af tuberkulose tilbringe de næste to år på sanatoriet i Silkeborg. Jeg blev heldigvis helt rask, men lægerne ordinerede frisk luft og lettere arbejde – ikke noget med at blive lukket inde i et slagteri igen.

I 1941 så jeg i Kolding Folkeblad en annonce ”Slagterforretning i Nr. Bjært til leje med inventar til en

pris af 35 kr. på måned og 25 kr. for lejlighed”. Jeg ringede straks til telefonnummeret. Det viste sig at være maskinfabrikant Peter Madsen. Jeg fik en aftale om at komme ud at se på forholdene den næste dag. Det afskrækkede mig ikke, at der før mig havde været 5 forskellige slagtere, der alle måtte opgive. Den sidste stak af kort før jul 1940 i nattens mulm og mørke. Det var heller ikke opmuntrende, hvad folk fortalte mig om mulighederne for at drive forretning, men jeg var ikke bange – intet kunne bremse mig, jeg tørstede efter at komme i gang. Jeg cyklede hjem til Karna for at fortælle de gode nyheder.

Nu var det så om at få pengesagerne i orden. Der skulle bruges 2500 kr. til start, og da jeg havde været syg så længe, måtte jeg gå forgæves flere gange, men til sidst lykkedes det mig at låne 2500 kr. af en kollega. Det første, jeg skulle have fat i, var en hest. Det var svært, for tyskerne havde allerede besat landet, og priserne på heste var opadgående. Hesten blev købt i Ødis, den kostede 1050 kr., hvad der gjorde et stort indhug i de lånte penge. En vogn købte jeg hos karetmager Berthelsen i Hvidsminde til 75 kr. kontant og resten i kød ”efterhånden”. Berthelsen havde en del vogne stående fra krigen i 1918, han fik nok solgt nogle flere af dem, for bi-

Poul Michaelsen slagterforretning, Rytterskolevej 11 øverst og nederst Karna og Poul Michaelsen. Fotos fra 1948.

lerne var jo opklodsede. Snedkermester Peter Hansen lavede en kødkasse til at sætte på vognen, og malermester Aage Jensen malede vogn og kødkasse på samme betingelser som Berthelsen! Hesten fik jeg opstaldet hos fru Blom i hendes hestestald, det var jo lige på den anden side af vejen.

Det var en glad slagter, der med nypudset hove og seletøj var klar til at køre ud til kunderne, da vi den 8. maj 1941 åbnede forretningen.

Jeg havde fået trykt nogle kort på Kolding Folkeblad, hvorpå der stod: "Forretningen åbner torsdag den 8. maj 1941 med prima varer til billige priser". Kortene cyklede jeg ud med før åbningen. Vi åbnede dagen før St. Bededag og håbede på et godt salg, og det blev det. Vi solgte for kr. 186,25, og om lørdagen for kr. 259,55 – et meget flot resultat, når man tager i betragtning, at 1 kg oksesmålkød kostede kr. 2,90 og 1 kg flæskesmålkød kr. 3,80. Kødet fik vi på slagteriet med en uges kredit, og den halve okse blev totalt udsolgt. Jeg måtte mandag morgen

spænde hesten for vognen for at hente ny forsyning på samme betingelser. Efter den gode start var det med stor glæde, vi gik i gang med arbejdet, og forretningen voksede støt og roligt til en god forretning for os.

Hen på efteråret kom det, vi havde frygtet mest – nemlig kødrationeringen. Den var ikke så skrap til at begynde med, men den strammedes efterhånden som krigen tog til.

Den 1. december blev De gamles Hjem, nu "Basagerhus" taget i brug, og hertil fik vi leveringen og beholdt den, til vi ophørte med forretningen den 1. juli 1978. Vi fik også leveringen til Drejens Optagelseshjem i forstander Kjelstrups tid. Det var to gode kunder, hvor pengene altid var sikre, når måneden var omme. Som landslagtere havde vi den fordel, at vi ikke blev ramt så hårdt som byslagtere. Vi havde den fordel, at vi, når der kom et kreatur til skade, og det skulle nødslægtes, kunne købe dyret, såfremt ejeren ikke ville beholde det selv. Sådant var loven, og der blev ikke trukket noget fra i landslagterens kødtildeling. Der var temmelig mange brækkede ben i den periode, og det nød slagteren godt af. Dyrslægen skulle godkende dyret, som ifølge loven skulle slagtes på stedet – slagteren havde jo hårdt brug for kødet, og landmanden havde ikke noget imod at sælge det.

Vi havde nu holdt den første jul i Nr. Bjert og kom ind i 1942 med bidende kulde – den første af dette århundredes kolde vintre med 30 graders frost. Det var en slem periode for både dyr og mennesker. Men jeg tog det med godt humør og klædte mig varmt på, når jeg skulle ud på landtur med hest og vogn. Til hesten fik jeg syet et dejligt dækken ved seilmager Fussing i Kolding. Han havde sin virksomhed ved havnen, hvor der i dag er bankvirksomhed. Så var både hesten og jeg rustet til at klare skærene. Når vi var færdige med at handle, tog jeg dækkenet af hesten, og så gik det i fuld trav hjem til Nr. Bjert. I de barske vintre tænkte jeg ofte på overlægens ord "ud i den friske luft". Der er nok ingen, der glemmer de barske krigsvintre, som vi oplevede 3 år i træk.

Det var ikke kun vintrene, der tog til, det gjorde krigen også, ikke mindst på grund af de danske sabotører, som gjorde det svært for tyskerne at holde jernbanelinjerne i gang i hele landet. Det gjaldt også strækningen mellem Kolding og Fredericia. Jeg fik føling med det en fredag på min sædvanlige køre-

tur til Eltang. Jeg holdt ved købmand Johansens forretning og handlede med en dame. Da jeg havde betjent damen, kom en tysk befalingsmand og spurgte, om han kunne købe kød hos mig. Jeg svarede, at det kunne han kun, såfremt han havde mærker til at købe for. Det havde han ikke, så jeg lukkede kødlemmen og satte mig op på sædet for at køre frem med hesten. Da hørte jeg et mærkeligt brøl. Jeg standsede hesten med det samme og så nu, at tyskeren var gået helt fra forstanden. Det var skuffelsen over, at jeg ikke ville sælge varer til ham. I sit raseri stak han sin fine spadserestok ind i vognhjulet for at få vognen standset – kun med det resultat, at stokken lå på jorden i to stykker. Nu blev han helt vild, trak sin revolver frem og beordrede mig til at lukke op for kødvarerne igen. I den situation mente jeg, det var klogest at adlyde ordren. Han stak hovedet ind i vognen og så sig søgende omkring, men han rørte ikke noget. Han så bare slukøret ud, han var nok klar over, at han var gået for vidt. Uden at sige et ord foretrak han at gå sin vej, og jeg så ham ikke mere. Han var leder af en flok soldater, der patruljerede langs banelinjen. Han kunne være glad for, at hans soldater ikke så hans latterlige optræden, så havde de fået sig et billigt grin. Jeg blev en oplevelse rigere – satte ikke noget til, hvorimod tyskeren mistede besindelsen og sin fine stok.

Rytterskolevej 13

Matr. nr. 51 a

Karetmager Johannes Mygind og hustruen Kirstine boede i ejendommen fra omkring 1900 indtil august 1944, hvor karetmager Wilhelm Hansen og hustru Gudrun købte ejendommen. Sønnen Verner Hansen fortæller, at forældrene kom fra Hovslund ved Åbenrå.

Der var meget brug for en karetmager på det tidspunkt. De første år lavede faderen almindeligt karetmagerarbejde såsom svingler, stjerne og trækjul, der blev sendt til smeden, der så lagde jernring om det færdige hjul.

Omkring nytår 1944-45 blev Wilhelm Hansen af tyskerne tvunget til at fremstille en slags trailer. Tyskerne stillede et par mand til rådighed til hjælp i værkstedet.

Efter krigen blev det moderne at bygge de gamle trækvogne om ved at sætte lad og gummihjul på; men det krævede plads, så i 1948-49 byggede han

Rytterskolevej 13.

nyt værksted. Han fik samtidig stillet en bloksav op, så man kunne skære store kævler til planker, der blev solgt til trælastfirmaer. I 1950-51 fik han opsat en maskine, der kunne lave økseskafter – og det gjorde den i stor stil!

Fra midt i 1950erne købte landmændene deres vogne ved de mange virksomheder, der producerede landbrugsmaskiner, så det var ikke længere muligt at leve af karetmagerarbejde. Wilhelm Hansen besluttede derfor at drive handel med brugte biler.

I 1969 startede firmaet ”Jahala” produktion af plade- og beholderarbejde med speciale i rustfrit stål i det gamle karetmagerværksted. Allerede i 1972 begyndte det at knibe med plads, og han lejede en del af en ladebygning i den nærliggende gård Kastaniely.

Firmaet var i så rivende udvikling, og der var ingen muligheder for udvidelse af fabrikken, så allerede i 1974 flyttede firmaet til Hoppesvej i Vonsild.

Rytterskolevej 15

Matr. nr. 4 a m. fl.

Gården Nedergård, se s. 52.

Rytterskolevej 17

Matr. nr. 7 a m. fl.

Gården Kastaniely, se s. 49.

Rytterskolevej 25

Matr. nr. 6 a m. fl.

Gården Bangård, se s. 45.

Nr. Bjert Andelsfryseri opført 1950. Foto fra 1990.

Rytterskolevej 4. Foto fra 1990.

Rytterskolevej – lige numre

Nr. Bjert Andelsfrysehus, Rytterskolevej 2

Matr. nr. 14 y

Sidst i 1940erne fandt man ud af, at madvarer kunne opbevares over længere tid i nedfrosset stand, og landet over oprettede man frysehuse, da det var en stor fordel at kunne opbevare frosne fødevarer og ikke kun som saltmad eller henkogt. Nr. Bjert Frysehus blev bygget i 1950, og man bevarede det indtil 1991, da der ikke blev gjort brug af det mere, for de fleste husholdninger havde nu hjemmefryser.

Bygningen ejes i dag af Bjarne Mazur, Nr. Bjertvej 74.

Rytterskolevej 4

Matr. nr. 14 m

”Lille skole”, se s. 22.

I 1917 blev skolen nedlagt, og huset blev indrettet til bolig for Hans Wilhelm Johansen og hustru, der havde afhændet Milholtgård til sønnen Niels Johansen. Resten af huset blev udlejet til Simon og Katrine Mortensen. Simon havde været fodermester på Kobbegård, og siden blev han ringer og graver ved Nr. Bjert Kirke, hvor han var ansat i 27 år. Som Inger Dahlgren fortæller: ”Da kom solen op kl. 6 og ned kl. 21 præcis!” Katrine var kirkekone og passede gravsteder. Deres datter Kirstine, kaldet Dinne, hjalp også til både med at passe grave og ringe, og desuden gjorde hun rent i skolen og passede mejeriudsalg på mejeriet fra kl. 7 til kl. 9.

Efter at Niels Johansens forældre var døde, blev der i deres lejlighed indrettet to lejligheder, hvor den ene blev udlejet til Simon Mortensens søn Hans, da han blev gift med Eline, og den anden til en mejerske, men siden til Marie og Gustav Klausen, der var fodermester på Milholtgaard. Han kom til Milholtgaard som dreng og blev der, til han blev pensionist.

I 1977 overtog keramikeren Gerhard Schwarz ejendommen. Han og ægtefællen Else indrettede et keramisk værksted i sidebygningen. Produktionen bestod hovedsageligt af hånddrejede brugsgenstande i stentøj og porcelæn, som via grossist i Hamborg blev eksporteret til Tyskland og andre europæiske lande. I tidens løb ændredes fremstillingen fra serieproduktion til næsten udelukkende at bestå af unika. Salget foregår på udstillinger og i større virksomheders kunstforeninger.

Rytterskolevej 6

Matr. nr. 14 g m. fl.

Først i 1900-tallet drev snedkermester Peter Hansen snedkerforretning herfra. Han flyttede imidlertid til den nedlagte rytterskole, efter at den var nedlagt i 1917. Ejendommen blev så udlejet til smedemester Poul Christensen, der i løbet af få år flyttede til Strædet 1.

Efter at have været udlejet til maler Andersen, flyttede fru Marie Blom ind og oprettede systue. Marie Blom var søster til Peter Hansen. Efter fru Bloms død i 1953 overtog sønnen Ivar Blom ejendommen. Ivar Bloms bror Laurids Blom havde i nogle år i midten af 1940erne købmandsforretning i ejendommen.

Snedkerværkstedet Rytterskolevej 6, ca. 1915.

Rytterskolevej 8

Matr. nr. 28 i

Igennem mange år boede her Theodora og Jens Knudsen. Han var vejmand og en meget dygtig hjemmeslagter. Da de havde en stor familie på 8-9 børn, måtte Theodora hjælpe med rengøring og lignende på gårdene for at tjene til familiens ophold.

Huset blev omkring 1960 solgt til Andrea Rasmussen enke efter bagermester Jørgen Rasmussen, da sønnen Bror Rasmussen blev gift og overtog deres forretning Rytterskolevej 10. Andrea Rasmussen boede her sammen med datteren Jytte. Fru Rasmussen døde i 1969 og datteren i 1970, hvorefter ejendommen blev afhændet.

Rytterskolevej 8.

Rytterskolevej 10

Matr. nr. 28 m

I 1909 byggede Johannes og Kirsten Honoré ejen-

dommen, der indeholdt både bageri, forretning og privatbolig, men de solgte nogle år senere til bagermester Jørgen Rasmussen. Jørgen Rasmussen var fra Kolding, hvor faderen havde købmandsforretning. Han solgte gær til mange af Koldings bagermestre og blev derfor kaldt "Gær-Rasmussen". I sine unge dage havde Jørgen Rasmussen vandret som naver i Rhinlandene, Frankrig og England, og han havde opholdt sig så længe i hvert land, at han lærte sprog og landets skikke. Det kom senere elever fra Koldings højere skoler til gode, når det kneb med gloser og bøjninger på de forskellige sprog. Han "underviste" ved at bruge en bageplade med mel som tavle, hvor han så skrev i mellet.

Jørgen Rasmussen var gift 3 gange. Med sin første kone havde han Niels og Holger, og med sin anden kone sønnen Aksel. Med Andrea havde han Oluf kaldet Lusse, Birger kaldet Bitte, Harald kaldet Bror og Olga kaldet Jytte. Andrea var meget dygtig, der var vist ikke den ting, hun ikke kunne, hun var endda fodermester på Kobbegård under fodermesterens lange sygdom. Inden sit giftermål var hun køkkenchef på "Palmehaven" i Kolding, og som årene gik, blev hun en meget brugt og skattet kokke, ikke kun i Nr. Bjert; men også i Kolding og omegn.

I 1924 vandt Jørgen Rasmussen en større gevinst i lotteriet. Den blev brugt til at bygge et nyt bageri og hestestald, vognport, vaskehus m.v.

Om vinteren samledes mange af karlene fra gårdene om aftenen i bageriet. Her var lunt og rart, og Jørgen Rasmussen var en god fortæller. Om sommeren var samlingsstedet Jørgen Nielsens ajlebeholder lige overfor bageren. Så var der nemt til bagerbutikken for at købe wienerbrød, is, cigaretter og tyggegummi.

Under krigen husede bageren en engelsk faldskærmsoldat i 3 uger, mens 30-35 tyske soldater sov på bageriets loft. Jørgen Rasmussen døde i 1960, og forretningen blev drevet videre af Andrea Rasmussen og sønnen Harald – kaldet Bror – der også var uddannet bager. Han var berømt for sine meget flotte kagemænd. Efter Brors giftermål flyttede Andrea Rasmussen og Jytte til ejendommen Rytterskolevej 8. Desværre blev Bror Rasmussen alvorlig syg og døde efter en kortere årrække, hvorefter bageriet blev nedlagt. Han efterlod sig to mindreårige drenge.

Øverst Rytterskolevej 10 med bageriet, 1924. Nederst Andrea og Jørgen Rasmussen i 1943.

I det gamle bageri oprettede Sigfred Nielsen værksted, hvor han lavede pladearbejde. Efter hans død startede Jan Jacobsen reparationsværksted for biler.

Rytterskolevej 12
Matr. nr. 19 a m. fl.

Skyttegård, se s. 55.

Rytterskolevej 14
Matr. nr. 12 a m. fl.

Kobbelgård, se s. 49.

Rytterskolevej 16
Matr. nr. 13 a.

Shamrock, se s. 54.

Rytterskolevej 24
Matr. nr. 2 c.

Rytterskolen, se s. 22.

Skolen blev nedlagt i 1917, da den nye skole på Nr. Bjertvej 77 blev taget i brug. Herefter overtog Karen og Peter Hansen ejendommen og indrettede snedkerværksted der. Peter Hansen havde tidligere drevet snedkerforretning i Rytterskolevej nr. 6. Han var en driftig mand og havde 4 svende i arbejde. Foruden skabe og kommoder lavede de mange ligkister.

I april 1945 overtog tømrer- og snedkermester Chr. M. Hansen og hustruen Dagmar M. Hansen ejendommen. De var tilflyttet fra Hesselager på Fyn og med sig havde de 5 drenge. Sønnen Jack skriver: Værkstedet var installeret i den gamle skolestue og beboelse i den anden del af huset. Chr. M. Hansen havde samtidig købt nabohuset, der var meget miserabelt, men det byggede han op senere. Det var meget svært med sproget for børnene, de forstod ikke det jyske. Især kunne de ikke forstå nabokonen, der talte vendelbomål.

Chr. M. Hansen beskæftigede sig med alsidigt tømrer- og snedkerarbejde, og det var også snedkerens arbejde at lægge folk i kiste.

Øverst Rytterskolevej 24, den gamle rytterskole. Nederst Dagmar og Christian Hansen med fire sønner.

Dagmar Hansens interesse var bier. Hun blev senere den første bisygdomsinspektør i Danmark, hvilket vakte en del forargelse hos nogle mandlige biavlere. De skulle ikke dikteres af et kvindfolk, men ”bidronningen”, som hun også blev kaldt, havde sin mening om den sag, hun var ikke ”fru hvem som helst”.

Chr. M. Hansen døde den 1. maj 1960, hvorefter ejendommen blev afhændet. I de følgende år var der adskillige ejere, men omkring 1975 overtog de nuværende ejere tømrer Lars Dahl og hustru Birgit ejendommen, der derefter blev istandsat og moderniseret.

Rytterskolevej 26

Matr. nr. 52 b

Huset var daglejerbolig til ”Bøgelykke”. Først i 1930erne lejede Hans Chr. Grünfeld huset, da han blev gift med Hilda. Han stammede fra Kegnæs, og havde deltaget i første verdenskrig. Efter at have tjent hos Cecilius Sandager, Banggård, rejste han til Canada og var der i 5-6 år. Han var blevet forlovet med Hilda, inden han rejste og fik nu besked om at komme hjem, da Hilda var træt af at vente.

Rytterskolevej 26. Foto fra 1997.

Han overtog da stillingen som ringer og graver efter Simon Mortensen. Efter nogle år flyttede de til Forsamlingshuset, hvor de var værtspar igennem mange år. I nogle år boede Ebbe Voldbøl og hustru her, mens han var ansat på Bøgelykke. Det gamle hus er i dag revet ned og et nyt er opført.

Rytterskolevej 28

Matr. nr. 6 h

Gården Bøgeløkke, se s. 47.

Drejensvej

Drejensvej 2

Matr. nr. 29 f

Huset har været fodermesterhus til Kastaniely. Der var to lejligheder i huset, i den ene boede fodermesteren, og den anden var udlejet til Signe og Anders Klausen. Signe døde ret ung, og datteren Kirstine holdt så hus for faderen. Hun gik også ud og gjorde rent og hjalp til ved fester. Signe og Anders Klausen havde 7 børn. Huset ejes i dag af Ole Kjær-Petersen.

Drejensvej 2. Fodermesterhus til Kastaniely.

Strædet

Strædet 1

Matr. nr. 17 e

Først i 1900-tallet ejedes huset af en smed Therkildsen. Der var svamp i huset, men smeden kom myremalm på i den tro, at det kunne dræbe svampen – det stank ganske forfærdeligt. Smed Therkildsen var drunker, og da han ikke kunne få spiritusen stærk nok, kom han karbid i, og så døde han.

I 1920 blev huset købt af Hans Henrik Bruhn, kaldet mester Bruhn. Mester Bruhn var uddannet kontrolassistent fra Ladelund og havde arbejdet på store godser i Østtyskland før og under krigen 1914-18. Hans søster Bodil Bruhn ejede Amhedergården i Egtved, og han fortalte tit, at han skulle arve den; men søsteren blev 98 år, så han var død forinden.

Mester Bruhn havde en hest, der hed Nukke, og med den kørte han kul fra Eltang Station til mejeriet i Nr. Bjert, og dritler med smør fra mejeriet til

Eltang Station. I høsten hjalp han til på Skyttegård og Banggård. Han boede på loftet, og havde en hejsestige, som han trak op, når han kom hjem. Han var fritænker.

Der var to lejligheder fornedet i huset. I den ene boede Kristine og Poul Christensen. Han havde haft smedeforretning i Nr. Bjert; men fra 1928 arbejdede han på maskinfabrikken. Kristine gik ud og lavede mad til fester, hun havde været ansat på Krybily Kro. De flyttede senere til Gudsø, hvor de overtog hendes forældres ejendom og passede dem til deres død. Kristine flyttede senere med datteren Musse til Sdr. Vilstrup. Hun nåede at blive over 100 år.

Strædet 3

Matr. nr. 17 g

Huset har været fodermesterhus til Banggård. I midten af 1900-tallet boede her fodermester Claus Clausen og hustruen Kristine. De arbejdede i mange år på Banggård og havde 5 børn. Efter at Holger Sandager i 1970 havde afhændet Banggård, flyttede han og hustruen Karen ind i huset efter en større udbygning og istandsættelse. Karen Sandager døde i 1988 og Holger Sandager i 2001.

Strædet 5

Matr. nr. 17 c

Der lå tidligere her to huse, der var bygget sammen. Husene brændte i 1950'erne. Branden opstod ved, at et primusapparat eksploderede.

I det ene hus boede Ole og Trine. Han var skrædder og syede uniformer til Staldgården. Trine hentede daggamle "basser" hos bager Klaaborg i Kolding og solgte dem til karlene og pigerne i Nr. Bjert. Hun gik også ind på slagteriet og hentede slagteriaffald, som hun solgte fra sin stue! Med årene blev Ole senil, så Trine lukkede ham inde i hønsegården, når hun tog til Kolding. Så vidste hun, hvor han var. Trine havde en søn, der var overlærer i Ringsted. Hans uddannelse klarede Trine også. Hun endte sine sidste dage hos sønnen.

Senere boede her Katrine og Niels Pedersen. Han arbejdede i mange år på Julemærkesanatoriet. De havde 10 børn. Familien flyttede ind i det nuværende hus, der blev opført efter branden. Katrine Pedersen blev 101 år. Sønnen Oluf Pedersen overtog huset efter forældrene.

Strædet 5-7.

I det andet hus boede Hans Sørensen Ganderup. Han var født i Kastrup ved Gram. Han ville ikke være tysk soldat, men en dag kom der en tysk gendarm og hentede ham. Gendarmen var til hest, så Hans skulle gå eller løbe ved siden af. Da de kom til en mose, spurgte Hans, om han måtte træde af på naturens vegne. Det fik han lov til. Derefter stak han af gennem mosen. Gendarmen ville følge efter, men hesten sank i, så han måtte opgive. Hans flygtede til Danmark og endte i Nr. Bjert. Han arbejdede ved landbruget og fik fra Kolding Herreds Landboforening diplom for lang og tro tjeneste – desværre var der hverken navn eller årstal på diplommet.

Senere boede her Mikkeline og Jørgen Knudsen. Han var i mange år fodermester på Marielyst. De havde mange børn.

Strædet 7

Matr. nr. 17 d

Huset var fodermesterhus til Nedergård. I nogle år boede her Christian Tværmose med familie. De havde en søn og to døtre.

Strædet 2

Matr. nr. 13 ak

Huset var fodermesterhus til Shamrock, og fra ca. 1930-34 boede her Karl Kjeldsen, der var gift med Anna. Hun havde meget svage lunger og blev der-

for indlagt på sanatorium. De havde syv børn. Karl beholdt to af børnene hjemme, men måtte lade de øvrige flytte: Et barn kom til familie, to børn kom på børnehjem i Smidstrup og to børn fik ophold hos jordemoderen i Smidstrup.

Strædet. 4

Matr. nr. 57 c.

Her har tidligere ligget Bøgelykkes arbejderhus. Her var to lejligheder, en til fodermesterens familie og en til en daglejerfamilie. I 1987 købte Anne og Finn Pedersen huset og ville lave det gamle hus i stand, men det viste sig hurtigt, at det var dårligere, end de havde troet. De byggede derfor et nyt hus, men gemte nogle af de gamle sten og brugte dem til en søjle i stuen, så der er lidt tilbage fra det gamle hus. Anne Pedersens far er tagdækker, og han har lagt stråtag på dette hus.

Strædet 8

Matr. nr. 61

Huset er bygget i 1877 af en krigsenke. Hun havde fået 600 rigsdaler i erstatning for sin mand, der faldt i krigen 1864.

I 1919 begyndte sadelmager Theodor Jørgensen at arbejde som selvstændig i Bøgelykkes fodermesterhus, men flyttede snart til denne ejendom sammen med hustruen Alma. Theodors bror Georg Jørgensen, der var skomager, flyttede også ind med hustruen Ida og 3 børn, så der var trangt i det lille hus for 2 familier og 2 værksteder. Theodor Jørgensen købte senere Nr. Bjertvej 54 og flyttede dertil, og Georg Jørgensen og hustruen flyttede til Forsamlingshuset som bestyrerpar. Huset blev så brugt som ligkistemagasin for snedkermester Peter Hansen i Rytterskolen.

Nr. Bjert set fra syd, ca. 1960.

Litteratur om Nr. Bjert i 1900-tallet

Andersen, Erling: Ved allehaande kneb og rænker, 1995.

Beck, Karstoft: Nr. Bjert-kanonen, Museet for Koldinghus Len, 1946.

Berthelsen, H. P.: Eltang, N. Bjært og S. Vilstrup Sogne, Kolding 1955.

Boserup, Tove: Eltangvig. Opgave på Kolding Seminarium, 1956. Kolding Stadsarkiv.

Dahlgren, Inger: Stuepige på Vilhelmsminde, Koldingbogen 1989.

Engberg, Gunnar A.: To episoder fra befrielsesdagene i Kolding 1945 (bla. Om Nr. Bjert-kanonen) Vejle Amts Årbøger, 1975.

Fenger, Margrethe: Hjemmesygeplejerske i Eltang-Vilstrup Kommune 1938-1942, Koldingbogen 1991.

Furdal, Kim (red.): Da de 10 blev til 1, 1989.

Fønsskov, Jørgen: Kæmner i Eltang-Vilstrup, Koldingbogen 1996.

Fønsskov, Jørgen: Eltang-Vilstrup Kommunes sidste år, Koldingbogen 1997.

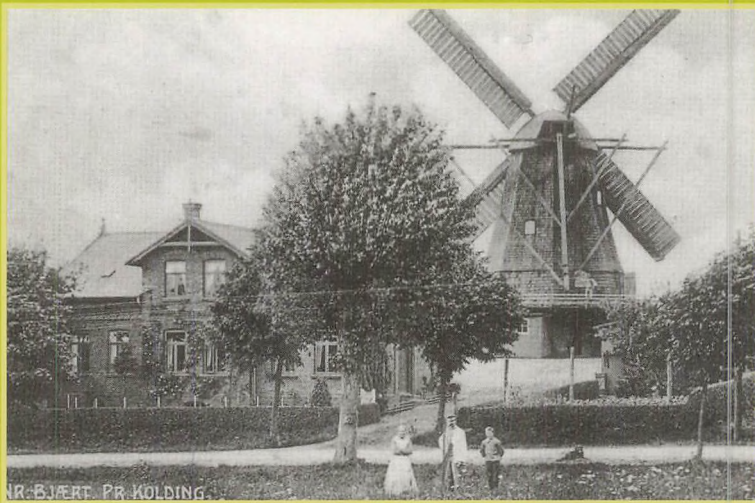
Kolmos, Johan: Mine erindringer fra et liv på søen i krig og fred (bl.a. om ophold i Nr. Bjert/Strandhuse 1944-45).

Nielsen, Jørgen: Fra Lillebælt, Kolding Fjord og dens vande, 1983.

Fodermester på Solvang Karl Petersen formentlig ved Strædet, ca. 1930.

NR-BJERT. PR. KOLDING.